

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

**EVLİ BİREYLERİN EVLİLİK DEĞERLERİ, EVLİLİK
DOYUMU VE EVLİLİK TİPLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Meliha TEKİN ÇATAL

Danışman

Prof. Dr. Melek KALKAN

DOKTORA TEZİ

Nisan, 2019

TELİF HAKKI

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Ek Madde 40 hükümleri çerçevesinde (Ek:22/2/2018-7100/10 md.) “*Lisansüstü tezler yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından gizlilik kararı alınmadıkça, bilime katkı sağlamak amacıyla Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından elektronik ortamda erişime açılır.*”

Araştırmacılar tezlerin tamamı veya bir bölümünü yazarın izni olmadan ticari veya mali kazanç amaçlı kullanamaz, yayınlamayaz, dağıtamaz ve kopyalayamaz. Ulusal Tez Merkezi Web Sayfasını kullanan araştırmacılar, tezlerden bilimsel etik ve atıf kuralları çerçevesinde yararlanırlar.

YAZARIN

Adı : Meliha

Soyadı : TEKİN ÇATAL

Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Evli Bireylerin Evlilik Değerleri, Evlilik Doyumu ve Evlilik Tipleri Arasındaki İlişki

İngilizce Adı : The Relationship Between Marital Values, Marital Satisfaction and Marital Types of Married Individuals

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Meliha TEKİN ÇATAL

İmza:

KABUL VE ONAY

Meliha TEKİN ÇATAL tarafından hazırlanan “Evli Bireylerin Evlilik Değerleri, Evlilik Doyumu ve Evlilik Tipleri Arasındaki İlişki” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından Bir öge seçin. ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı, **Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

.....

Başkan: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

.....

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

.....

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

.....

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

.....

Bu tezin **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı, **Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: __/__/__

Prof. Dr. Ali ERASLAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

Kızlarım Gülce ve Bilge'ye

TEŞEKKÜRLER

Tezimin hazırlık aşamasından tamamlanmasına kadar geçen bütün süreçte bana yol gösteren, önerileri ile beni yönlendiren, bilgi ve tecrübesiyle katkılarını sunan, yoğun çalışma sonucu ortaya konan bu çalışmada büyük emeği bulunan, hayranlık duyduğum çok değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Melek KALKAN'a,

Tez izleme sürecindeki destek ve katkılarından dolayı Doç. Dr. Yücel ÖKSÜZ ve Doç. Dr. Ercümen ERSANLI hocalarıma,

Çalışmamda yanımda olan ve yardımını esirgemeyen sevgili aileme, eşim Fatih ÇATAL'a, sabır ve anlayışlarından dolayı güzel kızlarım Gülce ve Bilge'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

EVLİ BİREYLERİN EVLİLİK DEĞERLERİ, EVLİLİK DOYUMU VE EVLİLİK TİPLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Doktora Tezi

Meliha TEKİN ÇATAL

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Nisan, 2019

ÖZ

Bu çalışma evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasındaki ilişkiye; evli bireylerin evlilik değerleri ve evlilik tiplerinin evlilik doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığına ve evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasındaki ilişkinin cinsiyete göre değişip değişmediğine bakılmıştır. Çalışma, Samsun'da yaşayan 268'i kadın 189'u erkek olmak üzere toplam 457 evli birey ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada evli bireylerin evlilik değerlerini ölçmek amacıyla Ripley, Worthington, Bromley ve Kemper (2005) tarafından geliştirilen, Tekin Çatal, Balcı Çelik ve Kalkan (2017) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Evlilik Değerleri Ölçeği (EDÖ); evlilik doyumu düzeylerini belirlemek amacıyla Tezer (1996) tarafından geliştirilen Evlilik Yaşamı Ölçeği ve bireylerin evlilik tiplerini belirlemek amacıyla Tekin Çatal, Kalkan ve Vural-Batık (2018) tarafından geliştirilen Evlilik Tipleri Ölçeği (ETÖ) ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 17.00 paket programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda verilerin normal dağıldığı belirlenmiş ve Pearson Korelasyon testi, çoklu regresyon testi, bağımsız gruplar arası T-Testi

analiz teknikleri uygulanmıştır. Verilerin istatistik değerlendirilmesinde .05 anlamlılık düzeyi göz önünde bulundurulmuştur. Yapılan analizler sonucunda evli bireylerin toplulukçu evlilik değeri ile geleneksel tip ve ilişkili özerk tip arasında pozitif; toplulukçu evlilik değeri ile özerk tip arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca evlilik değeri ile evlilik doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Evlilik tipleri (geleneksel tip, ilişkili özerk tip ve özerk tip) ile evlilik doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulgulanmıştır. Bununla birlikte evlilik değerleri ve evlilik tipleri (geleneksel tip, ilişki özerk tip ve özerk tip) birlikte, bireylerin evlilik doyumlarını anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Son olarak evlilik değerleri ve evlilik tiplerinden geleneksel tip ve ilişkili-özerk tip cinsiyete göre anlamlı fark göstermiştir. Buna göre erkeklerin evlilik değerleri ve geleneksel tip puanları kadınlardan anlamlı ölçüde yüksek görülürken, kadınların ilişkili özerk tip puanları erkeklerden yüksek bulunmuştur. Bunun yanında evlilik tiplerinden özerk tip ve evlilik doyumu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Elde edilen bulgular ilgili alan yazın doğrultusunda tartışılmış ve bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Evlilik değerleri, toplulukçu, bireyci, evlilik tipleri, evlilik doyumu

Sayfa Sayısı : 104

Danışman : Prof. Dr. Melek KALKAN

**THE RELATIONSHIP BETWEEN MARITAL VALUES,
MARITAL SATISFACTION AND MARITAL TYPES OF
MARRIED INDIVIDUALS**

Ph.D. Dissertation

Meliha TEKİN ÇATAL

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

April, 2019

ABSTRACT

This study was conducted to investigate the relationship between marital values, marital satisfaction and marital types of married individuals. For this purpose, the relationship between married individuals' marital values, marital satisfaction and marital types has been examined. It was examined whether married individuals' marital values and marital types were a significant predictor of their marital satisfaction. Additionally, it was examined whether the relationship between marital values, marital satisfaction and marriage types changed according to gender. The study was carried out with a total of 457 married individuals; 268 female and 189 male. In this study, The Marital Wovs Scale that developed by Ripley, Worthington, Bromley and Kemper (2005) and adapted to Turkish by Tekin Çatal, Balcı Çelik and Kalkan (2017) was used in order to measure the marital values of married individuals. The Marriage Life Scale developed by Tezer (1996) was used to measure the marital satisfaction levels. The Marital Typology Scale developed by Tekin Çatal, Kalkan and Vural-Batık (2018) in order to determine the marriage types and Personal Information Form prepared by the researcher were used. The data were analyzed with the 17.00 SPSS package program. According to the findings, it was determined that the data were distributed normally. Pearson Correlation Test, Multiple Regression Test and Independent Group T-test Analysis techniques were applied. A statistical significance level of .05 was considered in the statistical

evaluation of the data. As a result of the analysis, it was found that there was a significant positive correlation between covenantal marital value and traditional type and associated autonomous type; a negative correlation between covenantal value and autonomous type of married individuals. In addition, there was a significant positive relationship between marital value and marital satisfaction. A positive relationship was found between marital types (traditional type, associated autonomous type and autonomous type) and marital satisfaction. However, marital values and marital types (traditional type, associated autonomous type and autonomous type) together were found to predict marital satisfaction significantly. Finally, the traditional type and associated-autonomous type of marital values and marital types showed a significant difference according to gender. According to this, men's marital values and traditional type scores were significantly higher than women; women's associated autonomous type scores were higher than men. Besides, autonomous type and marital satisfaction did not show a significant difference according to gender. The findings of this study were interpreted in the light of the literature and suggestions were made.

Key Words : Marital Values (VOWS), covenantal, contractual, marital types, marital satisfaction

Number of Pages : 104

Advisor : Prof.Dr. Melek KALKAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI	II
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	III
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT.....	IX
İÇİNDEKİLER	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
I. GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	7
1.3 Problem cümlesi	7
1.4 Alt problemler.....	7
1.5 Denenceler	7
1.6 Araştırmanın Önemi	7
1.7 Sayıtlar	10
1.8 Sınırlılıklar	10
1.9 Araştırmanın Temel Kavramları.....	10
İKİNCİ BÖLÜM	12
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	12
2.1 Evlilik.....	12
2.2 Evlilik Değerleri.....	14
2.2.1 Bireyci ve Toplulukçu Kültürel Değerler	15
2.2.2 Bireycilik ve Toplulukçuluk Açısından Türkiye'nin Yeri	19
2.2.3 Bireycilik ve Toplulukçuluk Kavramlarına Kuramsal Yaklaşımlar	20
2.2.4 Bireyci-Toplulukçu Evlilik Değerleri.....	24
2.3 Evlilik Tipleri.....	30
2.3.1 Geleneksel Tip.....	39

2.3.2 İlişkili Özerk Tip.....	39
2.3.3 Özerk Tip.....	39
2.4 Evlilik Doyumu	39
2.4.1 Evlilik Doyumu ve Evlilik Değerleri İlişkisi.....	46
2.4.2 Evlilik Doyumu ve Evlilik Tipleri İlişkisi	50
2.5 İlgili Araştırmalar	55
2.5.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	55
2.5.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	60
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	65
III. YÖNTEM.....	65
3.1 Araştırma Modeli	65
3.2 Evren ve Örneklem	65
3.3 Veri Toplama Araçları.....	65
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu	65
3.3.2 Evlilik Değerleri Ölçeği	65
3.3.3 Evlilik Tipleri Ölçeği	67
3.3.4 Evlilik Yaşamı Ölçeği	68
3.4 Verilerin Analizi	68
3.5 İşlem.....	69
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	70
IV. BULGULAR.....	70
BEŞİNCİ BÖLÜM	74
V. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	74
5.1 Sonuçlar.....	74
5.2 Tartışma ve Yorum	74
5.2.1 Birinci Denence ile İlgili Tartışma ve Yorum	74
5.2.2 İkinci Denence ile İlgili Tartışma ve Yorum	78
5.2.3 Üçüncü Denence ile İlgili Tartışma ve Yorum	80
5.3 Öneriler	82

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasındaki ilişki	70
Tablo 2: Evlilik Değerleri ve Evlilik Tiplerinin Evlilik Doyum Düzeyini Yordamasına Yönelik Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	72
Tablo 3: Evlilik Değerleri, Evlilik Doyumu ve Evlilik Tipleri Arasındaki İlişkinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Analizi.....	72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bireyci ve Toplulukçu Eğilim Özellikleri (Sargut, 1994).	19
Şekil 2: Benlik Modeli	23
Şekil 3: Duygusal Bağlılık Modeli (Kağıtçıbaşı, 1996).....	24

SİMGELER VE KISALTMALAR

TÜİK Türkiye İstatistik Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmaya ilişkin problem durumu, araştırmanın amacı, problem cümlesi, alt problemler, denenceler, sayılılar, sınırlılıklar, araştırmanın önemi ve tanımlar yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

İnsanlık tarihi kadar eski olan evlilik aile birliğinin kurulmasının bir adımı olup, bütün toplumlarda hayatın en önemli kararı ve sosyal olayı olarak görülmüş ve benimsenmiştir. Evlilik, günümüze kadar temel yapısını korumuş ve insan yaşamının önemli bir dönüm noktası olma özelliğini hiç bir zaman kaybetmemiştir (Ondaş, 2007). Toplumdan topluma, kültürden kültüre farklı şekillerde tanımlanmış olsa da evlilik; duygusal, davranışsal ve biyolojik boyutları olan sosyal bir kavramdır (Kışlak, 1997). Yaşanılan toplumun değerlerinin gelecek nesillere aktarılması, evlilikle beraber kurulan ailede başlar. Bu yüzden evliliğin sağlam temeller üzerine kurulmuş olması oldukça önemlidir.

Glenn (1991) evliliği, bireyin gelişiminde önemli bir rolü olan ve mutluluğunu sağlayan bir kurum olarak tanımlarken; Özgüven (2014) farklı cinsten bireyleri karı koca olarak birbirine bağlayan, onlara belli bir statü sağlayan ilişkiler sistemi olarak ifade etmiştir. Çınar (2014) iki cinsin birbirini benimsediği ve bir arada yaşadığı düzenli bir bağlılık olarak ifade ederken; Gökner (2011) bir kadınla bir erkeğin severek ve isteyerek bir yuva içinde cinsel ve duygusal bakımdan tatmin olmasına fırsat tanıyan kutsal bir birliktelik olarak belirtmiştir. Kısaca evlilik; toplum tarafından karşı cinsle kurulan ilişkinin onaylandığı, kadın ile erkeğin hayatlarını paylaştığı ve ihtiyaçlarını karşıladığı en yaygın birliktelik şeklidir (Kahveci, 2016).

Evlilik, hemen hemen tüm toplumlarda görülen evrensel bir kurum olmakla beraber; farklı kültürel normlarla nitelendirilmekte ve bu normlar evlilikleri etkilemektedir. Kültürel değerler aracılığıyla; evlilik yaşı, evliliğin yapılış şekli, ev düzeninin kuruluşu, eşlerin birbirlerine karşı davranışları ve boşanma koşulları (Tolon, 1975) gibi evlilik değerleri değişebilmektedir.

Evlilik ilişkisinin temel kurucuları olan eşler; sahip oldukları alışkanlıklar ve davranış kalıpları yanında, farklı sosyal ortamlarda yetişmiş iki ayrı birey olarak, geçmişlerini de evlilik yaşantılarına taşırlar. Evlilik kurumu; toplumun oluşumundaki ana unsur özelliği nedeniyle, evrensel olarak görülmekle birlikte; evlilik ilişkileri, tarih boyunca nitelik ve içerik açısından farklılıklar göstermektedir (Yavuzer, 2011). Bu yüzden toplumsal bağlamda eşlerin sahip oldukları evlilik değerleri de kültürden kültüre değişiklik göstermektedir (Tekin Çatal, Balcı Çelik ve Kalkan, 2017). Evlilik değerleri, evlilik ilişkisinin vazgeçilmez unsurları olan eşlerin, içinde buldukları toplumun sosyal normları yanında; kendileri için anlamlı olan kültürel değerleri de evlilik yaşantısına taşıdıkları ve kendi kişisel değer sistemlerinin bir parçası olarak kabul ettikleri bireyci ya da toplulukçu değerlerdir.

Sağlıklı işleyen bir evlilik ilişkisinin kurulması eşlerin birbirine uyum sağlamasıyla gerçekleşmektedir. Aynı toplumdaki bireyler farklı kültürel değerlerden farklı oranlarda etkilenebilmektedir. Bu yüzden kendilerine özgü özellikler taşıyan bireylerin ortak yaşam sürdürebilmeleri ve sahip oldukları evlilik değerlerinin, ilişkilerine nasıl yansıdığı önemli görülmekte ve onların evlilik doyumuyla ilişki olduğu düşünülmektedir.

Evlilik değerleri bireyci ve toplulukçu evlilik değerleri olarak iki başlık altında incelenmektedir. Bireyci ve toplulukçu evlilik değerleri kavramları, karmaşık bir yapıya sahip olan evlilik ve kültür kavramlarının somut olarak incelenmesi fırsatını sunmaktadır. Ayrıca bu kavramlar; toplumların ve kültürlerin karşılaştırılması yanında, sahip olunan değere göre davranışsal sonuçları ortaya çıkarmada büyük yarar sağlamaktadır (Triandis, 1999).

Bromley (1997) çalışmasında, evlilik ilişkisinde bireyci ve toplulukçu değerleri ele almış ve her ikisinde de ön plana çıkan özelliklerini değerlendirmiştir. Toplulukçu evlilik değerlerinde; evli çiftlerin toplumun temel birimini oluşturduğu ve ilişki için bireysel fedakârlık gerektiği, bağlılık ve evlilik yemininin önemli görüldüğü, boşanma gibi yolunda gitmeyen durumlarda dini kaynaklar gibi geleneksel müdahalelerin ilişkiyi kurtarmada temel araç olduğunu vurgulamıştır. Bireyci evlilik değerlerinde ise toplumun öncelikli biriminin birey olduğu, evliliğin gelişimi için bireyin gelişiminin öncelikli olduğu, evlilik ilişkisinde ortak karar vermenin önemli

görüldüğü ve evliliğin sıkıntıya girdiği durumlarda aile terapisi gibi modern yaklaşımların öncelikli olduğu belirtilmiştir.

Tekin Çatal, Balcı Çelik ve Kalkan (2017) yaptıkları çalışmada da evlilik değerleri bireyci ve toplulukçu evlilik değerleri olmak üzere iki kategoride incelenmiştir. Bireyci evlilik değerlerine sahip olan birey; kendi gereksinimi, duyguları, kişisel gelişimi, otonomi, rekabet, zevk ve özgürlük gibi değerleri ön planda tutmaktadır. Ayrıca bireysel çıkarlar evliliğinin önüne geçebilir. Bunun yanında toplulukçu evlilik değerlerine sahip olan birey ise bireysel zevklerinden daha çok evlilik ilişkisine önem vermektedir. İtaat etme, fedakârlık yapma, güven duyma, hiyerarşi, uyum gibi özellikler ön plandadır.

Son dönemlerde özellikle sosyal ve toplumsal alandaki değişimlerin hızlanması, eğitim düzeyinin yükselmesi, kadınların iş yaşamında daha fazla yer alması doğal olarak evlilik yapılarında da değişimlere neden olmuştur. Boşanma oranlarının da artması araştırmacıların bu konu üzerine sıkça eğilmelerine yol açmıştır. Evlilikleri toplumsal değişim süreci içinde değerlendiren çalışmalar, kadın ve erkeğin aile içindeki rollerini temel alarak evlilikleri modern ve geleneksel olarak sınıflandırmış ve cinsiyet rolleri üzerinde durmuşlardır (İmamoğlu, 1993; Kepenek, 2017; Öngen ve Aytaç 2013; Paçacıoğlu; 2018).

Evlilik ve kültür çerçevesinde yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle şu sonuçlar çıkmaktadır: Yaşanılan toplum içinde kadın ve erkeğin evlilik kurumundaki konumları ve görevleri belirlidir. Ancak çağımızda kadınlar; iş ve toplumsal yaşamda daha çok yer almakla birlikte alışlagelmiş dışında sorumluluklar üstlenmektedir (Çınar, 2008; Mortenson, 2002). Bu yüzden kadın ve erkeğin evlilikten beklentileri yanında sahip oldukları evlilik değerlerinin farklılaştığı düşünülmektedir. Diğer bir ifadeyle bireyler, sahip oldukları değerlere göre eşleriyle olan ilişki yakınlık derecesini ve niteliğini belirler. Evlilik, ‘yaşamı paylaşmak’ olarak değerlendirildiğinde; bu paylaşımın ortakları olan eşlerin hayatlarına yön veren değerlerin de benzer ya da ortak olmasının onların evlilikten sağlayacakları doyum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Evlilik, sadece iki bireyin bir araya gelmesinden oluşan bir topluluk değildir. Bireylerin maddi manevi birçok ihtiyacını karşıladığı iletişim ve etkileşim sistemidir (Sabatelli ve Bartle, 1995). Evlilik tek taraflı değil karşılık bir ilişki olduğu için, eşlerin ortak yaşamdaki konuları ele alış şekilleri, evlilikleri değerlendirebilmek için

önemli hale gelmiştir (Fitzpatrick, 1977). Çünkü evlilik içinde eşler, ruhsal, sosyal ve cinsel beklenti ve isteklerini birbirlerine sağlıklı bir biçimde aktarabilmelidir (Ersanlı ve Kalkan, 2008; Özgüven, 2000).

Fitzpatrick (1988) bireylerin evlilikleri, ilişki yapılarını ve aile içi konuları ele alış şekillerine yönelik tipoloji geliştirmiştir. Çift etkileşimine yönelik yapılan bu sınıflandırma, farklı ilişki tiplerindeki etkileşim stillerinin farklı sonuçlara yol açtığını varsayar. Ve bu ilişki şeklinin de çiftlerde sürekli olarak tekrar eden bir döngü olduğunu ve her evliliğin belirli bir tip içinde yer alabileceğini kabul eder. Buna göre geleneksel çift, bağımsız çift ve ayrı çift olmak üzere üç farklı evlilik (çift) tipi belirlemiştir. Yapılan çalışmalarda, benzer özellikte eşle evli olan bireylerin, benzer özellikler taşımayan eşle evli bireylere göre, kendilerini daha mutlu hissettikleri ortaya konulmuştur (Bedir, 2018; Bıyıkoglu, 2012; Koçak, 2014; Noller ve Hiscock, 1989). Çift veya evlilik tiplerinin belirlenmesi; eşlerin aile içindeki konuları ele alış biçimlerini, eşlerin ilişkilerini ve etkileşimlerini karşılaştırma konusunda yardımcı olmaktadır. Evlilik, eşler için en önemli kişilerarası ilişkidir. Bu sebeple eşleri değerlendirirken bireysel özellikleri yerine onları evlilik içindeki yaşantıları ele alış şekillerine göre sınıflandırmanın daha verimli sonuçlar vereceği düşünülmektedir (Tekin Çatal, Kalkan ve Vural Batık, 2018). Bu şekilde araştırmacılar, evlilikler ve ilişkilerle ilgili daha anlamlı ve analitik veri sağlayabilmektedir (Fitzpatrick, 1988; Fitzpatrick ve Ritchie, 1994).

Türkiye’de evlilikleri sınıflandıran çalışmalar incelendiğinde genellikle eş adayını seçme yöntemine (beşik kurtme, görücü, kız kaçırma v.s.), evliliği oluşturan eş sayısına (monogamy, polygamy) ve evliliğin yapıldığı yere (kırsal- kentsel alan) göre gruplandırıldığı görülmektedir (Çakıcı, 2016; Çimen, 2007; Kaya, 2007; Sezen, 2005). Evlilik (çift) tipleriyle ilgili ülkemizde herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çiftlerin sahip oldukları evlilik tiplerindeki benzerlik ve farklılıkların ortaya konulmasının bireylerin mutlu ve doyumlu bir evlilik yaşamalarında önemli olacağı düşünülmektedir. Fitzpatrick (2001) çift benzerliğinin her iki cinsiyette de evlilik doyumuyla güçlü bir ilişkisinin bulunduğunu belirtmektedir.

Evlilik ilişkisi, insan yaşamının önemli doyum kaynaklarından biridir ve bireyler mutlu olmak için evlenirler, mutlu bir evlilik eşlere doyum sağlar. Ancak evlilik bazı çiftler için mutluluk ve doyum kaynağı olurken bazıları içinse pek çok soruna neden

olmaktadır. Bireyin evliliğinde doyumunu yaşaması, yaşantısında da mutlu olması ve evlilikle ilgili beklentilerini karşılayabilmesi anlamına gelir.

Evlilik; toplumun temel yapı taşı olarak değerlendirildiğinde, evliliğin sürdürülmesi ve eşlerin ilişkilerinde, karşılıklı olarak psikolojik ve biyolojik gereksinimlerinin karşılanması önemlidir. Bu gereksinimlerin yerine getirilmesi de evlilikten sağladıkları doyumunu etkilemektedir (Gökmen, 2001; Medling ve Mccarrey, 1981). Evlilik yaşamı içinde eşlerin ev içi sorumluluklarının paylaşımı, bütçe yönetimi, karar verme, akrabalar ve arkadaşlarla ilişkiler, boş zamanların değerlendirilmesi, problem çözme, duyguların ifade edilmesi, beklentiler, sahip olunan değerler ve hedefler gibi konularda bakış açısı ve gayretlerini birleştirmeleri; ilişkilerindeki doyumun artmasını sağlamaktadır (Şener ve Terzioğlu, 2008).

Rosen-Grandon, Myers ve Hattie (2004) geleneksel değerlere her iki eşin de önem verdiği durumda; bu değerlerin eş ile paylaşılmasının evlilik doyumuna yol açacağını belirtmektedir. Young ve Klosko (2016), eşlerin kişilik özelliklerinin de evlilik doyumunu etkilediğini belirtmişlerdir. Evlilik doyumuna etki eden durumları inceleyen farklı çalışmalarda ise karar vermede ortaklık, cinsel ve psikolojik yakınlık, çatışma kontrolü, kaliteli iletişim ve güven, saygı, eşitlik, empatik anlayış ele alınmıştır (Mackey ve O'Brien, 1995). Başka bir araştırmada ise evlilik doyumları yüksek çiftlerin, olumsuz yaşam koşullarına karşı dayanıklılıkları ve yaşam doyumları yüksek bulunmuştur (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000).

Türkiye’de evlilik doyumuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; çalışmaların doksanlı yılların başlarında yoğunlaştığı görülmektedir (Güven, 2005). Evlilik doyumunun; ailede problem çözme (Canel, 2007), gerçekçi olmayan ilişki beklentisi (Tufan Çetin, 2010), cinsiyet rolleri (Curun, 2006; Çınar, 2008) eşle algılanan benzerlik algısı, eğitim düzeyi, cinsiyet ve cinsiyet rolü (Yaşın Dökmen ve Tokgöz, 2002), evliliği algılayış biçimi, evlilikten beklentileri, kişilik özellikleri, çatışma ve problem çözme yöntemleri (Şener, 2002; Şener ve Terzioğlu 2008) gibi değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Ayrıca gelişmiş topluluklarda yapılan bazı çalışmalarda, sorumlulukların paylaşılmasının evlilik doyumunu etkilediği belirtilmiştir (Bacanlı ve Terzi, 2015).

Eşlerin doyumlu evlilikler yaşayabilmeleri için; çift etkileşimi, kararları ortak verebilmeleri, akrabalarıyla olan ilişkileri, boş zaman etkinlikleri ve gelir idaresi

konularında anlaşma içinde olmaları önemlidir (Kocadere, 1995; Şener ve Terzioğlu, 2008; Vural Batık, 2017). Ancak araştırmalarda evlilik içinde çift etkileşimini ve aile içi konuları ön planda tutarak evlilik tiplerini ve evlilik doyumu ilişkisini ele alan çalışmalara rastlanmamıştır.

Yapılan çalışmalar, Türk toplumunda toplulukçu kültürden bireyci kültüre doğru bir geçiş olduğunu ortaya koymaktadır (Fişek, 2005; İmamoğlu,1993; Kağıtçıbaşı, 1998). Hızlı kentleşme, sosyal ve ekonomik koşullar nedeniyle yaşanan kültürel değişim, bireylerin evlilik değerlerinin de farklılaşmasına yol açmıştır. Kadın ve erkeğe geleneksel rollerden çıkıp birçok farklı sorumluluk kazandırmış ve bireysel gelişim ön planda tutulmaya başlanmıştır. Böylelikle hem toplulukçu evlilik değerleri hem de bireyci evlilik değerleri ülkemizde karşımızda çıkmaktadır. Bununla birlikte ülkemizde aile ve evliliği tartışırken tek bir prototipin ortaya konulmadığı bilinmektedir (Fişek, 2005). Bu, evlilik değerleriyle ilgili farklılıklardan kaynaklanabilirken, diğer taraftan evlilik içi konuların çiftler tarafından nasıl ele alındığıyla ilgili de olabilir. Her çiftin günlük yaşantısında kurduğu tipik bir düzen ve karşılıklı etkileşim örüntüsü mevcuttur. Çiftlerin birbirine ne şekilde davranacağını belirleyen bu düzen, aynı zamanda onların ilişki içerisindeki evlilik tipini ortaya koymaktadır (Tekin Çatal, Kalkan ve Vural Batık, 2018). Evlilik tipleri, hem bireyin kendinden, hem içinde buldukları kültürden yani evlilik değerlerinden hem de evrensel bazı kurallardan kaynaklanır. Bu yüzden çiftlerin evlilik değerleri ile evlilik tiplerinin ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca çiftlerin evlilik değerleri ve evlilik tipleri konusunda farkındalıklarının olması ve kendilerini tanımalarının; onların ilişkilerinin güçlenmesini ve evlilikten sağlayacakları doyumu artıracakları düşünülmektedir. Bireylerin sahip oldukları evlilik değerleri; onların ilişkileri içindeki tutumlarını, ilgilerini, inançlarını etkilerken; çiftlerin evlilik tipleri de onların iletişim, çatışma ve problem çözme stillerini, duygularını ifade etme şekillerini yani eşlerin evlilik içindeki konuları ele alış biçimlerini ve paylaşma düzeylerini etkilemektedir. Diğer taraftan evlilik içinde çiftlerin beklentilerinin karşılanmasının onların evlilik doyumunu artırdığı düşünüldüğünde, bireylerin evlilik değerlerinin ve evlilik tiplerinin, evlilik doyumları ile ilişkisinin belirlenmesinin önemli olacağı görülmüştür. Bu amaçla, evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

1.3 Problem cümlesi

Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

1.4 Alt problemler

- 1- Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 2- Evli bireylerin evlilik değerleri ve evlilik tipleri evlilik doyumlarının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
- 3- Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

1.5 Denenceler

Araştırma kapsamında test edilecek denenceler aşağıdadır.

- 1- Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 2- Evli bireylerin evlilik değerleri ve evlilik tipleri evlilik doyumlarını anlamlı olarak yordamaktadır.
- 3- Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri cinsiyete göre anlamlı fark göstermektedir.

1.6 Araştırmanın Önemi

Aile, her toplumda her zaman önemli bir kavram olmuştur. Çünkü hem toplumun temelidir hem de gelecek ailede şekillenir. Ailenin kurulması da evlilikle başlar. Evlilikler ne kadar sağlıklı, huzurlu ve mutlu ilerlerse toplum o kadar huzurlu olur. Toplumun içindeki normlar, gelenekler ve sahip olunan değer yargıları evlilikle beraber aynı çatı altında buluşur ve bu kurum bazı bireyler için önemli bir doyum ve mutluluk kaynağı olurken, bazı insanlar için ise pek çok olumsuz sonuca neden olabilmektedir.

Bilgi ve teknolojiye hızlı gelişimlerle beraber hızlı değişimlerin yaşandığı günümüzde, toplumsal yapılar değişerek yeniden şekillenmektedir(Bener ve Günay,

2013). Yaşanan bu hızlı değişimler pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Küreselleşmeyle ters orantılı olarak boşanma oranlarının artması, bilim insanlarının aile ve evlilikler üzerinde araştırma yapmasını zorunlu kılmaktadır. Çünkü mutlu ve doyumlu işleyen bir evlilik toplum hayatını da doğrudan etkilemektedir. Ayrıca evlilik oranlarının azalması, evlenme yaşının yükselmesi ve kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması ve ev dışında çok zaman geçirmesi (Bartkowski ve Xu, 2010; Scott, Schelar, Manlove ve Cui, 2009) gibi durumların da evlilik ilişkilerini doğrudan etkilediği ve evlilikten beklentilerle beraber bireylerin evlilik değerlerinde de farklılıklara sebep olduğu düşünülmektedir. Toplumsal değişimler geleneksel toplulukçu yapıdan modern bireyci yaşama geçişe de neden olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1998; Wasti ve Erdil, 2007). Bununla beraber bireylerin sahip oldukları kültür ve değerler farklılaşmakta (Öksüz, 1997), bu da onların evlilik içindeki ilişkilerine de yansımaktadır. Ayrıca bireylerin aynı toplumda farklı değerlere sahip olabilecekleri de bilinmektedir. Bu yüzden eşlerin sahip oldukları farklı evlilik değerlerinden kaynaklı yaşayabilecekleri sorunlar onların evlilik doyumlarını etkileyebilmektedir. Bu anlamda çiftlerin evlilik değerlerinin incelenmesinin onların evlilikten sağladıkları doyumla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Alan yazın tarandığında yurt içinde evlilik değerleriyle ilgili yapılmış çalışmaya rastlanmamıştır.

Her evlilik tek ve özel olmasıyla beraber evlilikleri tanımlarken onları ayırmak ve çeşitliliğini ortaya koymak da evliliği anlamak ve eşlerin ihtiyaçları belirlemek için oldukça faydalıdır. Eşlerin evlilik tiplerinin bilinmesinin, evlilik ilişkisi içinde içinde yaşanan sorunların anlaşılmasında ve evlilik doyumunun artırılmasında önemli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de evlilikleri sınıflandırarak yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle yaşanan yer (kırsal ve kentsel alandaki evlilikler), evliliğin yapılış şekil (görücü, flört vs.) gibi çalışmalara rastlanmıştır (Çakıcı, 2016; Çimen, 2007; Kaya, 2007; Sezen, 2005). Ancak şimdiye kadar yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde eşlerin evlilik ilişkisini, yaşantılarını ve aile içi konuları ele alış durumlarını temel alarak sınıflandırma yapan çalışmaya rastlanmamıştır. Günümüzde boşanma oranlarının artmış olması evlilik ilişkilerini gözden geçirmeyi gerekli hale getirmiştir. Daha öncede belirtildiği gibi toplumsal yaşamın devamı için evliliklerin sürekliliği ve doyumlu evlilikler olması çok önemlidir. İnsan yaşamındaki en önemli karşılıklı ilişkinin evlilik olduğu bilindiğine göre bu ilişki ağını değerlendirirken çiftlerin ilişki

içinde değerlendirilmelerinin evliliklerin devamı ve evlilikten sağlanacak doyumu etkileyeceği düşünülmektedir. Bu anlamda çiftlerin hem evlilik değerlerinin incelenmesi hem de evlilik (çift) tiplerinin değerlendirilmesinin onların evlilikten sağladıkları doyumla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Yurt dışında evlilik değerleri ve evlilik tiplerine yönelik çalışmalar bulunmakla beraber yurt içinde bu alanda araştırmalar bulunmamaktadır. Bu açıdan yapılan araştırmanın alandaki bu ihtiyacı karşılayacağı ve bu konuda bir ilk olması dolayısıyla önem taşıdığı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma için Ripley ve diğerlerinin (2005) geliştirmiş olduğu Evlilik Değerleri Ölçeği Türkçe'ye uyarlanmıştır (Tekin Çatal ve diğerleri, 2017). Bahsedildiği gibi toplulukçu kültürden bireyci modern kültüre geçişin yaşandığı Türkiye'de; bireylerin evlilik yaşantıları, beklentileri ve evlilikle ilgili değerleri de değişmektedir. Bu kültür geçişi ve toplumsal rollerin değişmesi; bireylerin evlilik ilişkisinde sancılara sebep olabilmektedir. Bireylerin evlilikle ilgili farklı inanç ve görüşleri, ideolojileri ve değer yargılarının çatışması onların evlilikten sağlayacakları doyum üzerinde etkili olacaktır. Uyarlanan evlilik değerleri ölçeği ile bireyler evlilikle ilgili hem kendi hem de partnerinin düşünce ve değerlerini somut bir biçimde görebilir. Bu konuda hem kendini hem partnerini daha iyi tanır. İlişkilerinin sarsılmasının ve bozulmasının önüne geçerek evliliklerinden sağlayacakları doyumu da artırabilirler. Bununla birlikte ilişkiler ve iletişim ağı olarak evlilik ilişkisi ele alındığında tek bir prototip ortaya koyulamamaktadır. Bu sebeple evlilik tiplerindeki çeşitliliği görebilmek için bu çalışmada kullanılmak üzere Evlilik Tipleri Ölçeği geliştirilmiştir (Tekin Çatal ve diğerleri, 2018). Her çiftin evliliğinde aile içi konuları ele alırken tekrar ettiği bir düzen vardır. Geliştirilen Evlilik Tipleri Ölçeği Türkiye örneklemini için ilk olup, çiftlerin ilişki içerisinde kendilerini nasıl ortaya koyduklarını, birbirleri ile nasıl konuştuklarını, kendilerini nasıl ifade ettiklerini, birbirlerine neler diyebileceklerini ve yapabileceklerini somut olarak değerlendirebilecek bir ölçektir. Çünkü evlilikte sorunlara neden olan ele alınan konular değil çiftlerin yaklaşımı, konuyu ele alış şekli diğer bir ifade ile birbirleri girdikleri etkileşim tipidir. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilecek bulguların evlilik psikolojik danışmanlığında ve çift terapisinde, bireylerin evlilik tiplerinde ve evlilik değerlerinde problem yaratabilecek farklılıkların yönetilmesi konusundaki müdahalelerde fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Evlilik değerleri ve evlilik tiplerinin farkında olmak, daha etkili

psikolojik yardım planlanması ve aile içi ilişkilerin geliştirilmesi için yararlı olabilecektir. Aynı zamanda evli bireylerin de birbirlerinin sahip oldukları farklılıkları ya da benzerlikleri bilmeleri, birbirlerine karşı beklentilerinin farkında olmalarını ve evlilik doyumunu sağlama konusunda faydalı olabileceği düşünülmektedir.

1.7 Sayıtlar

Bu araştırmanın sayıtları şu şekildedir:

1. Araştırmaya katılan evli bireylerin uygulanan ölçme araçlarındaki soruları samimi ve doğru cevapladıkları kabul edilmiştir.
2. Evli bireylerin araştırmaya gönüllü olarak katıldıkları kabul edilmiştir.

1.8 Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir:

1. Çiftlerin evlilik değerleri, “Evlilik Değerleri Ölçeğinden” evlilik doyum düzeyleri, “Evlilik Yaşam Ölçeğinden” evlilik tipleri, “Evlilik Tipleri Ölçeğinden” aldıkları puanlar ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma evli bireylerle sınırlıdır.

1.9 Araştırmanın Temel Kavramları

Evlilik: İki yabancıyı farklı geçmişlerle ve farklı motivasyonlarla bir araya geldikleri ve kimliklerini yeniden inşa ettikleri toplumsal birliktelik biçimidir (Ateş, 2014).

Evlilik Değerleri: Evlilik ilişkisinin temel kurucuları olan eşlerin içinde buldukları toplumun sosyal normlarını ve kendileri için anlamlı olan kültürel değerlerini evlilik yaşantısına taşıdıkları ve kendi kişisel değer sistemlerinin bir parçası olarak kabul ettikleri bireyci ya da toplulukçu değerlerdir (Ripley ve diğerleri, 2005; Tekin Çatal ve diğerleri, 2017).

Bireyci evlilik değerleri: Toplumun temel ögesinin bireyler olduğu, evliliğin gelişimi için bireyin özerk gelişimin ön planda tutulduğu, karşılıklı ortak karara varmanın evlilik ilişkisinde değerli görüldüğü ve evlilik tehlikeye girdiğinde terapi ve aile danışmanlığı gibi modern profesyonel yöntemlerin tercih edildiği varsayımına dayanan evlilik değerleridir (Bromley, 1997).

Toplulukçu evlilik değerleri: Toplumun temel öğesi olarak evli çiftlerin kabul edildiği, evliliğin devamı için bireysel fedakârlığın beklendiği, bağlılık ve evlilik yemininin evlilik ilişkisinde önem verildiği ve evliliğin tehdit altında olduğu durumlarda evliliği kurtarıcı araç olarak dini kaynaklar gibi geleneksel yöntemlerin tercih edildiği varsayımlarına dayanan evlilik değeridir (Bromley, 1997).

Evlilik Tipi: Bireylerin eşleriyle olan ilişkilerinde evlilik dinamikleri ve aile içi konuları ele alırken kendilerini ortaya koydukları duygu, düşünce ve davranış tarzlarıdır (Fitzpatrick, 1977).

Geleneksel Tip: Eşlerin yaşam felsefesinin birbirine benzediği evlilik için bazı kişisel bağımsızlıklardan özveride bulunmak gerektiğine inanan çift tipidir (Fitzpatrick ve Ritchie, 1994).

İlişkili Özerk Tip: Eşlerin birbirlerinin fikirlerini önemsedediği, aile içi konularda kararları ortak aldıkları ve evlilik içinde kadın erkek eşitliğine inanan çift tipidir (Tekin Çatal ve diğerleri, 2018).

Özerk Tip: Evlilik öncesi anlaşılan mutabakata çiftlerin bağlı kaldığı, duygusal bağlılığın az olduğu, kişisel hedeflerin evlilikten daha önde geldiği çift tipidir (Fitzpatrick ve Ritchie, 1994).

Evlilik Doyumu: Evli bireylerin evlilik yaşamlarında ihtiyaçlarının karşılanma derecesine olan bakış açısı olarak tanımlanabilir (Tezer, 1996; Spainer ve Lewis, 1980 aktaran Çınar, 2008).

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın kuramsal alt yapısı ve bu konuda yapılan yurt içi ve yurt dışı araştırmalara yer verilmiştir.

2.1 Evlilik

Tüm toplumlarda önemli sosyal durumlardan biri olarak görülen evlilik, aile birliğinin kurulmasının en önemli adımıdır. Toplumdan topluma evliliğin tanımı değişmiş olsa da evliliğe verilen önem ve değer geçmiş zamanlardan günümüze kadar değerini korumuştur. Evlilik için verilen karar bireyin yaşamının önemli kararlarından biridir ve evlilik ilişkisini oluşturacak önemli bir adımdır. Evlilik, bireyin yaşamının birçok yönünü etkileyen bir kurumdur. Bu anlamda gerek toplum içinde gerekse akademik alanda evlilik kavramı, üzerinde en çok durulan konulardan biri olmuştur. Çünkü toplumun temel taşı ailedir. Aile ne kadar sağlıklı ve mutlu bir şekilde yürürse toplum da o derece sağlıklı ve mutlu olur. Bununla birlikte evlilik bireyin gerek sosyal, gerek psikolojik gerekse biyolojik ihtiyaçlarını karşılayabildiği en küçük yapı taşıdır. Psikolojik ihtiyaçlar ile sevmeye ve sevilme, değer görme, ait olma, yaşantıları paylaşma, kendini adama gibi kavramlar ele alınırken; sosyal ihtiyaçlar ile yalnız olmadığını hissetme, güven duyma, statü elde etme, korunma ve destek gibi gereksinimlerden bahsedilir. Ayrıca biyolojik ihtiyaçlar ile de evlilik yoluyla çiftlerin cinsel isteklerini karşılama, çocuk yapma ve kendi soyunun ve sağlama gibi birtakım gereksinimlerinin karşılandığı bilinmektedir.

Alan yazın incelendiğinde bireyin hayatında bu denli önemli olan evliliğin farklı araştırmacılar tarafından değişik şekillerde tanımlandığı görülmektedir.

Doğan (2010), evlilik kavramını tanımlarken toplumsal yaşamın bir gereği olduğunu ve bireylerin gelecek yaşamlarını yalnız sürdürmemek ve yalnızlıktan kurtulmak için bu doğal beraberlik kararını aldıklarını dile getirmiştir. Bununla birlikte evlilik kararının alınmasında yalnızlık ihtiyacının karşılanmasının yanı sıra kendilerine daha iyi bir gelecek hazırlamak, çocuk sahibi olmak ve cinsel ihtiyaçları karşılamanın da öneminden bahsetmiştir. Ayrıca evliliğin her ne sebeple kurulmuş olsa da günümüze

kadar çeşitli sebeplerle değişiklikler göstererek önemini ve değerini koruduğunu ifade etmiştir.

Bir diğer tanımda evlilik, toplumsal olarak onay verilen cinsel birleşme olarak görülmektedir (Giddens, 2006). Fowers (1993) ise evliliği bireyin mutlu olmasını sağlayan ve onun gelişimine imkân tanıyan başka bir benlikle kendi benliğini birleştirerek yeni bir birim oluşturma olarak tanımlamıştır. Başka bir tanımda da evlilik, bireyleri mutlu eden ve onların kişisel gelişimlerine katkı sunan bir yol olarak görülmektedir (Glenn, 1991).

Güvenç'e (2010) göre evlilik, iki ayrı cins arasında toplumun kurallarına göre kurulan bağın şekillenmesi ve cinsel ilişkinin de toplumun normlarına uygun hale gelmesidir.

Kansız ve Akar (2011) ise evliliği, aileyi oluşturmak için karı ve kocanın biraraya geldiği, kültürler arası farklılıklar olmasına rağmen evrensel bir kurum olarak tanımlamaktadırlar.

Gladding (2012) ise tanımında eşler arasındaki yakın ilişkiye vurgu yaparak eşlerin birbirini anlama, tanıma ve birbirlerine destek olma kavramlarına dikkat çekmektedir.

Ersanlı (1990) evliliği iki farklı cinsin hayatlarını birleştirmek maksadıyla toplumsal değerler, gelenek, görenekler ve kanunların öngördüğü biçimde bir araya gelmesi olarak görmektedir.

Saxton (1982) evliliği, insanoğlunun kendi türünün devamı için karı ve kocanın bir araya gelerek aile oluşturması ve gerek birbirlerine gerekse çocuklarına karşı sorumlulukları olan, birbirine bağlı evrensel bir sistem olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte evlilik toplumdan topluma yapısal farklılıklar gösterebilir.

Hayward ve Zhang (2006) çalışmalarında evliliği, bireylerin sağlık durumlarına iyi gelen ve hayattan doyum almalarına yardımcı olan toplumsal kurallar çerçevesinde cinsel ihtiyaçların doyuma ulaştığı ve bireyler statü sağlayan, çocuk sahibi olmalarına imkân veren yasal ilişki durumu olarak tanımlamaktadırlar (aktaran Denli, 2016).

Hansen ve L'Abate (1982) evliliği, karı-koca arasında birliğin, açık ve güvenilir bir ilişkinin bulunduğu; eşler arasında etkili bir iletişimin olduğu, ayrıca bireylerin gerek psikolojik gerek maddi ihtiyaçlarını karşılayabildiği, duygusal yakınlık, öfke ve cissellik duygularını yaşayabildiği bir sistem olarak ifade etmektedirler.

Erdoğan (2007) ise evliliği hem toplumsal hem de bireysel yönleri olan kadın ve erkeğin karı-koca olarak rollerini benimseyip çocuklarını yetiştirdiği ve kanunlarla korunan bir sistem olarak tanımlamaktadır. Tolan'a (2015) göre ise bireylerin yaşamlarındaki kişilerarası ilişkilere temel oluşturan hem karı-koca ilişkisinin kurulduğu hem de gelecek nesillerin yetiştirildiği bir kurumdur.

Türk Medeni Kanunu'na göre evlilik; evlenme çağındaki kadın ve erkeğin yasalar önünde yapmış oldukları karşılıklı iki şahit ile gerçekleştirilen ve bireylerin özgür iradeleriyle onay verip yaşamlarını birleştirdikleri bir sözleşmedir. Türk Medeni Kanunu'nun 185. Maddesine göre; evlilik sözleşmesi ile bireyler arasında evlilik birliği kurulmuştur ve çiftler ailenin mutluluğu, geleceği ve çocukların bakımı, eğitimi, korunması gibi konularda da birlikte sorumluluk üstlenmiş olurlar. Çiftler, birbirlerine yardımda bulunma, sadık olma ve yaşamı beraber sürdürmek durumundadır (Türk Medeni Kanunu Mevzuatı, 2017).

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak evlilik, iki ayrı cinsin yaşamı paylaşmak, mutlu olmak, birlikte yaşamak ve çocuk sahibi olmak gibi biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için biraraya geldiği toplumsal onay ile gerçekleşen karşılıklı bir sözleşme, iletişim ve etkileşim sistemi (Ersanlı ve Kalkan, 2008; Özügürlü, 2013) olarak tanımlanabilir.

Evlilik tanımları incelendiğinde bireylerin gelişimine katkıda bulunduğu, duygusal, cinsel, hukuki boyutlarının yanı sıra farklı kültürlere göre farklılıklarının olduğu üzerinde durulmaktadır (Kahveci, 2016).

2.2 Evlilik Değerleri

Sosyal bir varlık olan insanın yaşamında kişiler arası ilişkiler doğduğu andan itibaren büyük yer tutmaktadır. Kişiler arası ilişkilerde de en yakın ve en özel olanı evlilik ilişkisidir. Bilindiği gibi evlilik ilişkisi birçok faktörden etkilenmekte ve etkilerin sonuçları hem çiftleri, hem çocuklarını hem de toplumu ilgilendirmekte ve yakından etkilemektedir. Bu nedenle bu ilişkileri etkileyen faktörleri araştırmak önemini korumaktadır. Evlilik ilişkisi tüm toplumlarda görülen evrensel bir ilişki olmakla birlikte farklı kültürel değerlerin evlilik normlarını farklılaştırdığı bilinmektedir. Farklı kültürel yapıya sahip bireylerin davranışlarında ve ilişkilerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Evlilik, çiftlerin sadece aynı çatı altında fiziksel olarak bir araya gelmeleri değildir. Birçok alanda yaşamı paylaşımları ve birbirlerinin ihtiyaçlarını ve

beklentilerini de karşılayabilmeleridir (Eryılmaz ve Doğan, 2013). Farklı kültürel yapı ve değerlerde evliliğin yapısı, işleyişi, çiftlerin beklenti ve ihtiyaçları değişebilmektedir. İnsanların yetiştikleri kültürel çevre onların her türlü davranışına yansdığı gibi evlilik ilişkine de yansımaktadır. Çünkü toplum, bireyin davranış ve tutumlarının şekillendiği yerdir.

2.2.1 Bireyci ve Toplulukçu Kültürel Değerler

Kültür, genel itibariyle toplumun üyesi olarak bireyin davranışlarının şekillendiği, gelenek, görenek, beceri ve alışkanlıkları kapsayan geniş bir yelpazedir (Güvenç, 2010). Bireylerin içinde buldukları kültürün soyut ve pratik boyutları onları birçok yönden etkilemekte ve bunun sonucunda oluşan kültürel farklılıklar bireyin ilişkilerinde ve davranışlarında kendini ortaya koymaktadır (Çataloğlu, 2018). Triandis (1999), Kuzey ve Batı Avrupa ile Kuzey Amerika gibi kültürlerin bireyci (individualistic) ve toplulukçu (collectivistic); Asya, Afrika ve Güney Amerika gibi kültürlerin ise toplulukçu (kollektivist) kültür olduğunu ifade etmiştir. Kağıtçıbaşı (1998) bireylerin belli bir kültürel çevrede o kültürün etkisiyle yetiştiklerini ve şekillendiklerini vurgulamıştır. Ona göre kültür, bir yaşam biçimi, edinilen bilgi, inanç, gelenek, ahlak, değer kavramlarını içeren karmaşık bir yapıdır. Kültür içinde bireycilik ve toplulukçuluk ise geniş bir kavram olan kültürün daha objektif bir sınıflandırma yapılabilmesine imkân sunmakla birlikte bireyin davranışlarındaki kültürel yönelimlerin belirlenmesinde önemli role sahiptir. Kültürün karmaşık bir kavram olması ve daha iyi anlaşılabilmesi için Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) bir meta analiz çalışması yaparak kültürel farklılıkları ele alma bağlamında bireycilik/toplulukçuluğun önemini savunmuşlardır.

Psikolojide biliminde bireycilik ve toplulukçuluk kavramlarının ele alınması 70'li yıllara dayanmaktadır. Özellikle Amerikan toplumu içerisindeki bireycilik ile birlikte bu kavramlar daha da önem kazanmaya başlamıştır. Öyle ki bu kavramlar ve insan davranışı ve kültürel farklılıkları anlamada birçok çalışma üretilmiştir. Bu alanda Hofstede ve Triandis'in çalışmaları dikkat çekmektedir (Gül, 2010). Triandis'e (1999) göre bireycilik ve toplulukçuluk kavramları öznel kültürün parçalarıdır. Öznel kültür ise maddi olmayan soyut kültürel unsurlardan (normlar, semboller, değerler gibi) oluşmaktadır. Bu kavramlar bireylerin eğilimlerine göre onların davranış ve

tutumlarında kendini gösterir. Bireycilik ve toplulukçuluk değerleri bireyde özerk ve ilişkililik olarak kendini gösterir. Hofstede çalışmasında (aktaran Kağıtçıbaşı, 2005) ise bireyciliğin, bireyler arasındaki bağların gevşek olduğu toplumlarda görüldüğünü ve her bireyin kendisini ön planda tuttuğunu ifade eder. Toplulukçuluğun ise aidiyet ve sadakatin ön planda olduğu güçlü ve bağlı toplumlara özgü olduğunu vurgular. Ayrıca, kültür kavramını mental bir yazılıma benzetmekte ve bireyin bulunduğu toplum tarafından bireye yüklenen bir program olarak tanımlamaktadır. Toplulukçu kültürde topluma ait davranış kalıpları vardır ve bu her bireyde gözlenir. Aynı programın herkese yüklenmesi gibidir. Bireyci kültürde ise bireylerin davranışları çoğunlukla birbirlerine benzemez ve her bireyin kendine ait programı vardır (Kağıtçıbaşı, 2005).

Hem Amerika'da (1830 Amerikan Devrimi) hem Avrupa'da (Fransız İhtilali, Rönesans, Reform) ekonomik ve sosyal alanda yaşanan değişim ve yenilikler, dinin ve kilisenin hükümrancılığını yitirmesine ve birçok alanda olduğu gibi kadın ve erkek ilişkilerinde de yeni yapılanmalara ve büyük değişimlere neden olmuştur. Batılı bireyci evliliğin bu dönemlerde ortaya çıktığı savunulmaktadır (Triandis, 1999). Hofstede, araştırmalarında bireyci toplumlarda kişiler arası bağların zayıf olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda bu kültürde yaşayan bireylerin kendileri dışında ve önce kendilerini ön planda tutarak sadece yakın aile üyelerine bakmasının beklendiğini ortaya koymuştur. Toplulukçu kültürde ise bireyin doğumdan itibaren bir gruba bağlılığının olduğunu ve ömrü boyunca bu güçlü bağı ve bağlılığı korumaya çalıştığını ifade etmiştir (Kağıtçıbaşı, 1998).

Bireyci kültür ile toplulukçu kültür arasında amaç yapıları açısından farklılıklar olduğu vurgulanmaktadır. Bireyci toplumlarda kişisel amaç grubun amaçlarından önce gelir. Toplulukçu toplumlarda ise birey grup amaçlarını ön planda tutar ve kendi bireysel amacı ve grubun amacı arasında seçim yapmak gerekirse grubun amacı birey için daha ön plana çıkmaktadır. Bireyci kültürlerde sosyal davranışın belirleyicileri kişisel ihtiyaçlar, haklar ve sözleşmelerdir. Toplulukçu kültürde ise normlar, görevler ve yükümlülükler ön plana çıkmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1998; Triandis, 1999). Bireylerin kendini gösterme veya kendini öne çıkarma davranışları aile çıkarları için uygunsa meşru hale gelmektedir (Sayar, 2003).

Bireycilik ve toplulukçuluk çalışmaları uzun bir süre bireyci kültür olarak kabul edilen Amerika ya da Batı Avrupa örneğinde ve toplulukçu kültür olarak ele

alınan Doğu Asya (Japon) örneğinde sürdürülmüştür (Gül, 2010). Evrensel olarak ve özellikle ülkemizde bu çalışmalar 1950'lerden sonra hız ve önem kazanmaya başlamıştır. Hızla yaşanan kültürel, toplumsal ve ekonomik değişimlere paralel olarak evlilik ve aile ilişkilerinde önemli değişimler görülmeye başlanmıştır. Anne-baba ve çocukların oluşturduğu çekirdek aileler, geleneksel, kalabalık aile yapısının yerini almaya başlamıştır. Aile üyeleri içinde, bireylerin öncelikleri de değişerek toplumsal değişim kendini hissettirmeye başlamıştır (Özgüven, 2014).

Bireycilik ve toplulukçuluk, gerek kuramsal gerekse deneysel araştırmalarda en çok incelenen kültürel farklılaşma boyutları olarak ortaya çıkmaktadır (Göregenli, 1995; Triandis, 1999; Wasti ve Erdil, 2007). Bu kavramlar, ayrıca dünya üzerindeki çeşitli kültürlerin ayırt edilmesinde kullanılan iki uçlu boyut olarak da ele alınmaktadır. Çalışmalarda görülmektedir ki bazı kültürler için bağımsızlık, farklılaşma, kendi kendine yetme gibi bireysel hedefler önemli iken bazı kültürlerde ise dayanışma, bütünleşme, sosyal uyum daha öne çıkmaktadır (Bilgin, 2007).

Birey ve toplum hayatı, gelişim ve değişim ile direkt olarak ilişki içerindedir. Bu doğrultuda yapılan bireycilik ve toplulukçuluk araştırmaları ile kültür ve toplumların yapısı ve bu yapıdan kaynaklanan değişimlerin özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Hofstede (2001) araştırmasında İngiltere, ABD, Avustralya, Kanada, Hollanda gibi ülkelerin yüksek bireycilik eğilimine sahip oldukları ölçülmüşken; Venezuela, Kolombiya, Pakistan, Peru, Tayland, Singapur, Hong-Kong vb. ülkeler için toplulukçu eğilimin ağır bastığı ortaya çıkmıştır (aktaran Kağıtçıbaşı, 1998). Türkiye'de, toplulukçuluktan bireyciliğe geçişin olduğu ülkeler grubunda yer almaktadır (Kağıtçıbaşı, 1998).

Temelde ideolojik kavramlar olarak görülen bireycilik-toplulukçuluk kavramları, gözlenebilen benzerlik ve farklılıklara anlam yüklemesi açısından işlevseldir. Bireycilik modernizmin şartı olarak görülüp insan hakları, cinsiyet rollerinin eşitliği ve özgürlük gibi değerlerle bağdaştırılırken, toplulukçuluk ise geleneksel ve tutucu bir ideoloji ile anılır (Kağıtçıbaşı, 2005)

Bireyci kültürleri toplulukçu kültürlerden ayırt ettiren en temel özellik toplulukçu kültürlerde bireyin kendini bir grubun (örn., aile, kavim, ulus vb.) üyesi olarak görmesidir. Temel amaç bireyin davranışlarının grubun norm ve beklentileri ile uyumunu sağlamaktır. Bireyci kültürlerde ise öncelikli olan bireyin kendi

amaçlarıdır. Bulunduğu grupla amaçlarının uyuşmaması durumunda kişisel amaçları önde gelmektedir (Wasti ve Erdil, 2007). Toplulukçu kültürde bireyler grup-diğer odaklıdır. Bireyci kültürde ise kendi odaklıdır (İmamoğlu, 2011).

Kültürün birey üzerindeki etkisini anlayabilmenin en somut örneği kurduğu ilişkilerdeki davranışlarıdır. Bir kültüre ait özellikleri o kültür içerisinde yetişmiş bir birey incelenerek öğrenilebilir. Bireycilik kavramı genel olarak kendi kendine yeterli, bağımsız, otonom özellikleriyle ilişkilidir. Bireyler buldukları ortamlarda özerk ve bağımsızdırlar ve kendi başarıları her şeyin önündedir. Bulunduğu grubun normlarından çok kendi hareketleri ön plandadır. Bireyci değerlerde eşsiz olma, biriciklik ve kendini ifade etme önemlidir. Toplulukçuluk kavramı ise uyum, birliktelik, diğerkâmlık, fedakârlık, ait olma önemlidir. Kendi çıkarlarından çok grubun çıkarları ön plandadır. Yakınlarının fikirleri oldukça önemlidir ve uyum sağlama yeteneği ön plana çıkmaktadır. Çeşitli araştırmacıların yaptıkları çalışmalarda Asya ve doğu kültüründeki toplumlarda toplulukçu değerler ön planda iken Batı kültürü ile yetişmiş bireylerde ise bireyci değerlerin ön planda olduğunu ortaya koymuşlardır (Aysu Acartürk, 2016).

Kısaca ifade etmek gerekirse, toplulukçu kültürde incelenen ve değer verilen asıl unsur grup ve grubun çıkarlarıdır. Uyum, aidiyet, ortak kader ön plandadır. Otoriteye sorgusuz itaat vardır ve grubun birliği ve uyumu her şeyin önündedir. Bireyci kültürde ise temel alınan birim bireydir. Bireylerin özerklikleri önemlidir ve gruptan bağımsızdırlar. Kendi amaçları her şeyin önündedir.

Yüksek Toplulukçuluk Eğilimi	Yüksek Bireycilik Eğilimi
“Biz” düşüncesi hâkim	“Ben” düşüncesi hâkim
Ortak bilince dönük olma	Kendine dönük olmak
Toplumsal gruba bağlı “kimlik”	Kişisel özelliklere bağlı “kimlik”
Birey, duygusal açıdan topluma bağlı	Birey toplumdaki duygusal açıdan bağımsız
Sosyal gruba bağlı olma isteği; gruba üyelik amacı önemli	Kişisel gelişim ve başarı duygusu; liderlik amacı önemli
Özel yaşam alanı bağlı olduğu sosyal grup tarafından idare edilmekte ve diğerlerinin görüşü kendi görüşünden fazla önemsenmekte	Herkesin kendi özel alanı ve farklı düşünme hakkı önemsenmemekte
Düzene uyum, görevi yerine getirme önemli	Bireysellik, zevk almak, farklılık, kişisel mali gelir önemli
Toplumsal ilişkiler vasıtasıyla kalıcı dostluklar elde edilebilir ve buradaki saygınlık önemli	Özel arkadaşlıklar gerekli
Grup kararları bireysel kararlardan değerli	Özerk kararlar değerli

Şekil 1: Bireyci ve Toplulukçu Eğilim Özellikleri (Sargut, 1994).

2.2.2 Bireycilik ve Toplulukçuluk Açısından Türkiye'nin Yeri

Hofstede'nin yaptığı gruplama ve araştırma sonuçlarına bakıldığında Türkiye toplulukçu kültürler arasında değerlendirilmektedir. Buna göre Toplulukçu kültürün karakteristik özellikleri olan gruba bağlılık, grubun amaçlarının bireysel amaçların önünde tutulması ağırlıklıdır. Türk toplumu geleneksel değerlerin, dinin ve toplulukçu normların ağır bastığı bir ülkedir (Sargut, 1994; Oyserman ve diğerleri, 2002; Sakal ve Aytakin, 2014). Yapılan çalışmalar bunu destekliyor olsa da son dönem araştırmalara bakıldığında Türkiye'nin toplulukçu eğilimlerin yanında bireycilik özelliklerini de gösterdiği bulgulanmıştır (Kağıtçıbaşı, 2005). Ayrıca teknolojik gelişmeler ve küreselleşen dünyada sadece toplumlar arasında değil aynı toplumun kendi üyeleri arasında sahip oldukları kültürel değerler farklılıklar gösterebilmektedir (İmamoğlu, 1992b; Kağıtçıbaşı, 2005). Türk toplumu yapılan birçok çalışmada geçiş toplumu olarak kabul edilmektedir (Ercan, 2013; İmamoğlu, 1992b; Kağıtçıbaşı, 1996). Türkiye'nin yönü batıya dönüktür ve Avrupa'nın bireyci modern kültürü türk toplumunu hızla etkilemektedir. Ancak bu modernlik temelden değerler olarak değil merkezden alınmıştır. Diğer bir ifade ile çağdaş değerler toplum tarafından kazanılmamış, topluma verilmiştir. Son zamanlarda yapılan çalışmalarda Türkiye'nin hem bireyci hem de toplulukçu değerleri barındırdığı ve kabaca

sınıflandırılmayacağı görülmüştür. Diğer taraftan araştırmalarda bunlara ek olarak kişiler arası ikiye biçimlerinin ve bu kültürel eğilimlerin kalıcı olduğu dikkat çekmektedir (Göregenli, 1995; İmamoğlu, 1993; Karadayı, 1998).

2.2.3 Bireycilik ve Toplulukçuluk Kavramlarına Kuramsal Yaklaşımlar

2.2.3.1 Carl G. Jung'un Ortak Bilinçaltı

Bireyleri yakından inceleyen, kültür ve psikoloji konularında ilk çalışma yapanlar arasında Jung bulunmaktadır. Bireyin gelişimiyle ilgili konularda kültür kavramını da ele almıştır. Bununla birlikte ortak bilinçaltından bahsetmektedir. Jung, fiziksel özelliklerin bazılarının kalıtım yoluyla atalardan alınmasında olduğu gibi bilinçaltı psişik özelliklerin bazılarının da atalardan geldiğini savunmaktadır. Geçmiş toplumlarla şimdiki zaman arasındaki benzerlik ve farklılıkları bu şekilde açıklamaktadır. Ortak bilinçaltı imgelerden oluşur. Örneğin ortak bilinçaltında anne imgesi olduğu için bebek doğar doğmaz annesi ile etkileşime girer ya da yine atalardan gelen imgelerden dolayı karanlığa tepki gösterilir. Jung, insan ırkının bütün geçmişinden getirdiği ve gizil bellek kalıntılarının bir topluluğu olarak ırksal bilinçdışı üzerinde durmuştur ve bu bilinçdışının bireylerin dünyaya karşı belirli ve seçici tutumları yönettiğini ileri sürmüştür (Karahana ve Sardoğan, 2004).

2.2.3.2 Kültürel Benlik Modelleri

Kültürel farklılaşma unsurları denildiğinde ilk akla gelen kavramlar bireycilik ve toplulukçuluk kavramlarıdır. Hofstede'nin çalışmalarıyla kültürel psikolojiye giren bireycilik ve toplulukçuluk unsurları kültürler arası çalışmalarda sıklıkla incelenen kültürel boyutlardandır (Hofstede, 2011).

Seksenli yıllarda Triandis, bireycilik ve toplulukçuluk kavramlarını tanımlamak ve farklılıklarını ortaya koymak için çalışmalara başlamıştır. Çalışmalarında bu kavramların çok boyutlu yapılar oldukları ve birbirlerinden farklı olmalarına rağmen bir toplumda veya bir bireyde farklı ölçülerde aynı anda görülebilecekleri yönünde bulgulara rastlamıştır. Araştırmalar, bu kavramların farklı durumlarda farklı hedef gruplarında ve farklı etkileşimsel amaçlarda bir arada bulunabileceğini ortaya koymuştur. Başka bir deyişle baskın olarak toplulukçu olan bir toplumda bireycilik de görülebilir ya da bunun tam tersi bir durum da ortaya çıkabilir. Buradan hareketle

Triandis hem bireyciliğin hem de toplulukçuluğun dikey ya da yatay boyutlarıyla tanımlanabileceğini ifade etmişlerdir (Triandis,1999).

2.2.3.2.1. Yatay Toplulukçuluk

Sosyal bir varlık olan insan, statü gibi toplumsal kavramlara önem vermektedir. Yatay toplulukçuluk özelliklerini taşıyan bireylerde grup amaçlarının yanında eşitlik özellikleri de dikkat çekmektedir (Wasti ve Erdil, 2007). Yatay toplulukçu toplumlarda ise bireylerin hem sosyallik ve dayanışma içinde olma hem de eşitlikçi olma özellikleri ön plandadır (Shavitt ve diğerleri, 2010).

2.2.3.2.2. Dikey Toplulukçuluk

Dikey toplulukçu özelliklere sahip bireylerde grubun amaçlarının önceliğinin yanı sıra hiyerarşik farklılıklara önem vermeleri dikkat çekmektedir. Bu grupta eşitliksiz kabul edilmiştir. Bireyin, benliğini bir iç grubun parçası olarak gördüğü ancak bu iç grupta yer alan bireylerin birbirinden farklı statülerde olmalarından dolayı farklılaştıkları kültürel bir kalıptır. Grubun amaçlarına hizmet etmek ve grup için kendini feda etmek bu kalıbın temelini oluşturur. Bu özelliğe sahip kültürlerde bireyler otoriteye uyum gösterir ve grubun birliğini korumaya çalışır (Singelis ve diğerleri, 1995). Basabe ve Ros'un (2005) çalışmalarına bakıldığında, Protestanların bireyci, Budist toplumların toplulukçu ve Müslüman toplumların ise hiyerarşik özellikler taşıdığı bulunmuştur.

2.2.3.2.3. Yatay Bireycilik

Bu özellikleri taşıyan birey ve kültürlerde özerklik ve özgünlük öne çıkarken statü farklılıkları vurgulanmamaktadır. Bireylerin diğerleriyle eşit statüde kabul edildiği, özerk benliğin ön planda olduğu kültürel kalıptır. Yatay bireyci toplumlarda statü farklılıklarını vurgulamaktan kaçınılmaktadırlar (Shavitt ve diğerleri, 2010).

2.2.3.2.4. Dikey Bireycilik

Özerk benliğin kabul edildiği, rekabet ve statünün önemli olduğu kültürel kalıptır. Bireyler kendilerini gruptan ve diğerlerinden farklı olarak görmekte ve eşitsizliği olması gereken bir durum olarak kabul etmektedirler. Dikey bireyci topluluklarda bireyler, kendi statülerini iyileştirmek için başarı ve rekabetin olması gerektiğini vurgularlar ve bu sayede kendilerini diğerlerinden farklılaştırırlar (Shavitt ve diğerleri, 2010).

2.2.3.3 Denge Modeli

Bireylerin sahip oldukları özü ayırt etme ve aynı zamanda kişilerarası bütünleşme gereksinimlerine hâkim olabilmesi varsayımına dayanmaktadır. Diğer bir ifade ile birey hem kendi olma hem de bütünleşme arasında dengeyi kurup mutlu bir birey olarak yaşamını sürdürebilmektedir (İmamoğlu, 1993; İmamoğlu ve diğerleri, 2011; Kararımak, Hacıhafızlıoğlu ve Şirin, 2014). İmamoğlu Denge Modeli'nde dört uç tanımlamaktadır. Kişilerarası bütünleşme yöneliminin alt ve üst sınırları ilişkili ve kopuk; kişisel ayırt etme-ayırışma yöneliminin üst ve alt sınırları ise kendileşme ve kalıplaşma olarak belirlenmiştir. Söz konusu boyutlardan alınan puanlarla ortaya çıkan dört benlik tipini tanımlamıştır. Kopuk-kalıplaşmış (dengesiz tip, kopuk), kendileşmiş (ayrışık tip), ilişkili-kalıplaşmış (bütünleşik tip) ve ilişkili-kendileşmiş (dengeli tip). Bu belirlenen tiplerden psikolojik işleyiş için sağlıklı olanı ilişkili kendileşmiş tiptir. Bu modelle bireyin kendi olarak hem kişisel ayırışma hem de kişilerarası bütünleşme gereksinimlerine sahip olabileceğini ortaya koyar (İmamoğlu, 1993). Sağlıklı bireylerin gelişmesi için aile ortamı ayırışma ve bütünleşme eğilimlerinin dengeli biçimde gelişmesine fırsat vermelidir (İmamoğlu, 1992b). Bu modele göre bireyin bütünleşmeden ayrılması ya da dengenin ayırışmadan tarafa bozulmasıyla bireyci ve kopuk kimlik gelişir. Bu kimlik, üretkenlik açısından iyi olsa da bireyin çevresiyle ilişki sorunlarına neden olmaktadır. Aynı şekilde bireyin ayırışmadan bütünleşmesi ya da dengenin bütünleşmeden yana bozulması durumu bağımlı kimliklerin oluşmasına yol açar. Ayırışma ve bütünleşmenin dengelendiği ilişkili kendileşmede aile içinde karşılıklı sevgi ve kabul olduğu söylenmektedir. Birey, hem özerk hem de uyumlu ilişkilerde bulunma ihtiyaçlarını karşılar (İmamoğlu, 1993).

Şekil 2: Denge Modeli Özellikleri

2.2.3.4 Aile Değişim Modeli

Aile ve kültür temelinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, aile değişim modeli dikkat çekmektedir. Kağıtçıbaşı, aile ve kültür temelinde birçok araştıma yapmış ve kültür kavramına benlik modeli ile yaklaşmıştır. Benlik yapıları içinde değerlendirilen bireycilik ve toplulukçuluk kavramları, toplum-aile-sosyalleşme süreçleri içinde yer almıştır (Kağıtçıbaşı, 2010). Ailenin, benlik ve toplum ilişkisinde kilit olduğunu belirtmektedir. Ayrıca çocuk yetiştirme şekillerini ele almıştır (Kağıtçıbaşı, 1996). Kağıtçıbaşı'nın aile etkileşim modelinde; benlik ailenin içinde, aile de kültürel çevrenin içinde yer almaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010).

Kağıtçıbaşı (1996) toplumsal değerlere nazaran aile içinde ebeveynlerin inanç, değer ve hedeflerinin çocuk gelişiminde daha fazla etkili olduğunu savunmaktadır. Ebeveynlerin inanç, hedef ve değerlerinin kültürel yapılanmalardan etkilendiğini belirtmektedir. Kültürel yapıları bireyci ve toplulukçu kavramları ele almıştır. Ona göre toplulukçu kültüre sahip bir ailede yetişen çocuk, anne ve babasına bağımlıdır ondan bağımsız hareket edemez. Çocuğun ailenin beklentilerine göre davranış sergilemesi beklenir. Bu modelde çocuğun bağımsız kararlar alması beklenemez. Çocuk, birey olarak değil ailenin yani grubun parçasıdır ve ondan bağımsız hareket edemez. Bireyci kültüre sahip aile modelinde ise ebeveynler çocuğun bağımsız

kararlar almasını desteklemektedir. Bu şekilde özerk benlik gelişir. Çocuk ve ailenin kararları uyuşmadığında kendi amaçlarına yönelik karar alması desteklenir.

Bireyci kültürde özerk benliğin, toplulukçu kültürde ise ilişkisel benliğin baskın olduğu bilinmektedir. Yapılan çalışmalarda bireylerin hem özerk hem de ilişkisel benliğe sahip oldukları fakat buldukları grup içinde hangi değer ön planda tutuluyorsa benliğin ona göre farklılaştığı savunulmaktadır (Markus, 1977; Markus ve Kitayama, 1991; Triandis, 1995; Wasti ve Erdil, 2007). Kağıtçıbaşı (1996) bunlara ek olarak Türk toplumunda yaptığı çalışmalarda sanayileşme ile aile yapısının değişimini duygusal bağlılık modeli ile ortaya koymuştur. Bu modele göre toplulukçu kültürden bireyci kültüre doğru bir geçişin olduğunu belirtmiş buradan hareketle aile bireylerinin duygusal olarak birbirine bağımlı ancak ekonomik ve ilişkiler düzeyinde bağımsız olduklarını ifade etmiştir (Kağıtçıbaşı, 1996; 2005). Bu modele göre aile içerisinde çocuğun hem özerk hem de ilişkisel benliğinin gelişmesi beklenmektedir. Çocuğun sınırlar koyularak özerk davranması sağlanmaktadır. Çocuğa verilen psikolojik değer artırırken maddi değer (çocukta beklentiler: aile büyüklerine maddi manevi anlamda bakma) bu modelde azalmaktadır.

	Bağımlılık	Bağımsızlık	Duygusal bağıntılılık
Çocuk yetiştirme stili	Yetkeci	Serbest	Yetkin
Çocuk yetiştirme yönelimi	İtaat	Özerklik/ kendine güven	Kontrol/özerklik
Benlik	İlişkisel	Ayrışık	Özerk-ilişkisel

Şekil 3: Aile Değişimi Modeli

2.2.4 Bireyci-Toplulukçu Evlilik Değerleri

Bireycilik ve toplulukçuluk kavramları, bireyler arasındaki temel farklılıkları ortaya koyan kavramlardır. Kültürel temelde incelenen bu kavramsal değerler, kültürün önemli göstergelerinden biri olan evlilik ilişkisinde de incelenmektedir. Değerler, bireylerin gösterdikleri davranışları anlamada en önemli kriterlerden biridir ve psikoloji literatüründe bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını anlamada kritik öneme sahiptir.

Bireysel ya da sosyal olarak tercih edilen değerler, bireyin arzuladığı herhangi bir olay, nesne ya da durum olarak tanımlanmıştır. Kültürün de insan ve insan davranışı üzerinde etkisi bilinmektedir; bu noktada kültürel değerler, davranış ve tutumlar için

bir rehber görevindedir (Keeley, 1955; Knox, 1975). Evlilik sürecinde çiftlerin roller, yaşantıları ve sahip oldukları özellikleri içinde buldukları kültüre göre farklılık göstermektedir (Nicholas, 2013). Bu bağlamda evlilik değerleri de kültürel değerlerin bir sonucu olarak düşünülebilir. Diğer bir ifadeyle, bireyci ve toplulukçu değerlerin, bireylerin amaç ve beklentilerini farklılaştırması sonucuna bağlı olarak bu değerlerin bireylerin evliliğe ilişkin subjektif düşüncelerini de farklılaştırdığı düşünülmektedir. Evlilik değerleri ile evliliklerin standartları belirlenmekte ve evliliğe işlevsellik kazandırılmaktadır. Evliliğin yapılış şekli, aile içi roller, evlilik yaşı, törenler, evliliğin niteliği, evliliğin bozulma koşulları gibi evlilik değerleri ortaya çıkmaktadır. Evlilik ilişkisinde bireyler toplumun dinamiklerini, normlarını ve yapısını yansıtmaktadır. Bu yüzden evlilik, toplumların ve kültürlerinin devamlılığında önemli bir etkiye sahiptir (Kağıtçıbaşı, 2010). Toplum, aile ve bireyler bir sistem olarak düşünüldüğünde sistemi oluşturan tüm parçaların birbiriyle ilişki olduğu söylenmektedir. Diğer bir deyişle bireyler ve içinde yer aldıkları toplum, karşılıklı etkileşim halindedir ve birbirlerini etkileyip etkilenebilmektedir (İmamoğlu, 1993). Birbirini tanımayan iki insan evlilikle beraber kendi geçmiş ve farklı motivasyonlarıyla bir araya gelip kimliklerini yeniden organize ederek toplumsal bir birliktelik gerçekleştirirler. Eşler, kendi ailesinden ve oradan getirdiği yükümlülüklerden ayrılarak evlilik birliği altında yeni kimliklerinin getirdiği yükümlülüklerle baş başa kalır ve hayatlarını buna göre şekillendirir (Ateş, 2014). Ayrıca evlilik ilişkilerinde eşler, kendi dünyalarından ve içinde buldukları toplumdan kaynaklanan norm ve değerlerin yanı sıra evrensel ilkeleri de barındırırlar (Yılmazçoban, 2016). Buna bağlı olarak her bir eşin, içinde yaşadığı toplumun sosyal normlarına ve kültürel değerlerine göre evlilik değerleri farklılık göstermektedir.

Araştırmalarda farklı kültür gruplarında evliliklerin radikal olarak birbirinden farklı olduğu görülmektedir (Hortaçsu, 2007; İmamoğlu ve İmamoğlu, 1992a; 1992b; İmamoğlu ve diğerleri 2011; Ripley ve diğerleri, 2005). Evlilik ilişkisine kültürel bağlamda bakıldığında bireycilik ve toplulukçuluk kavramlarıyla ele alınabileceği ve bu şekilde bireyci ve toplulukçu evlilik değerleri farklılıklarının ortaya konulabileceği araştırmalarda görülmüştür (Ripley ve diğerleri, 2005).

Bireyci (contractual) ve toplulukçu (covenantal) evlilik değerlerini açıklarken kullanılan kelimelerden her ikisi de sözleşme anlamına gelmekte, ancak derin anlam

farklılıkları bulunmaktadır. Toplulukçu (covenantal) evlilik değeri; temel olarak sözleşme, iki veya daha fazla kişi arasındaki bir anlaşma anlamında olup, tüm imza taraflarının bir şeyler yapacağı anlamına gelir. Yasal olarak, evlilik belli hak ve sorumluluklara sahip bir sözleşmedir ve bir taraf sözleşmelere uymuyorsa, yasal işlemler, onu evliliğin sonuna kadar adil bir çözüme zorlar.

Evlilik ilişkilerini düzenleyen yasalar olmadan bir toplum var olamaz. Ancak toplulukçu evlilik değerlerine göre evlilik yasal düzenlemeden fazlasıdır. Toplulukçu evlilik değerleri, evliliği sadece bir dizi sözleşme olarak görmez ve eşler arası sorunların buradan kaynaklanacağını varsayar. Sadece yasal bir sözleşme olarak görülürse evlilik içinde yaşanan kızgınlık, incinme ve öfke gibi duyguların sonucunun boşanmaya gideceğini söyler (Bromley ve Busching, 1988). Toplulukçu evlilik değerlerinin özelliklerine bakıldığında hem evrensel evlilik değerlerini hem de toplumun kültürel değerlerini ortaya koyduğu söylenebilir. Anlayışlı olma, takdir etme, hoşgörülü olma, eşin iyiliğini gözetme dinin ya da geleneksel kültürün gelenek ve fikirlerini kabul etme, bağlanma ve saygı gösterme, kalıp toplumsal cinsiyet rollerini yansıtmaları bunlar arasında sayılabilir (Adams, Spain ve Hunt, 1998).

Bireyci evlilik değerleri de hem evrensel kuralları barındırırken hem de bağımsız düşünce yaratma, keşfetme gibi değerleri içermektedir. Bireyci (contractual) evlilik değerleri de sözleşme anlamına gelmektedir ancak toplulukçu evlilik değerinden farklı olarak bireyci evlilik değerinde evliliğin temel birimi bireydir ve bireyin gelişimi önemlidir. Taraflardan biri sözleşmeye uymadığında evlilik akdinin boşanma ile sonuçlanması olasıdır. Yapılan araştırmalar eşitlik, bireysel hayatın ve bireysel değerler kurmanın önem verildiği toplumlarda bireyci (contractual) evlilik değerlerinin ön planda olduğunu göstermiştir (Ripley ve diğerleri, 2005). Bireyci evlilik değerlerine göre, her ne kadar evlilik törenlerinin çoğu, “ölüm bizi ayırana kadar” ifadesi içersede de, birçok çiftin, “Bu ilişki karşılıklı olarak faydalı ise, birbirimize bağlıyız” şeklinde yorumladıklarını söyler ve diğer eşin yaptığına bağlı kalarak çiftler evliliklerini devam ettirme düşüncesinde olduklarını vurgular. Ayrıca bireyci evlilik değerine sahip bireylerde, evlilik içindeki birçok ilişkinin, karşılığında eşten bir şey alma mantığına dayalı olarak ilerlediği söylenilmektedir (Bromley ve Busching, 1988; Ripley ve diğerleri, 2005). Toplulukçu evlilik değerlerinin ise, “eşini mutlu etmek için çabala”, “düğün törenlerinde bahsedildiği koşulsuz ve ömür boyu birliktelik için söz ver”, “eşinin olumsuz özelliklerini görmezden gelerek

sevgiye odaklan ve affet’’, son olarak ‘’evliliğin Tanrı katında kutsal bir birliktelik olduğu inancına sahip olma’’ temelleri üzerine kurulduğu belirtilmektedir (Bromley ve Busching, 1988).

Çalışmalar bireyci evlilik değerlerinin daha baskın olduğu evliliklerde, bir kuralın ihlali noktasında evliliklerin bitme oranı yüksekken, toplulukçu değerlerin baskın olduğu evliliklerde ise bir kuralın ihlali eş tarafından ya görmezden gelindiğini ya da kalp kırıklığı yaşanmakta olduğunu göstermiştir. Ayrıca evliliğin bitirilmesi çok fazla düşünülen bir tutum değildir ve Tanrı’nın eşlere kefil olduğu düşünülmektedir (Buckle, Gallup ve Rodd, 1996). Bununla birlikte boşanmaya sebep olacak gerekçe (zina, taciz gibi) göz önünde bulundurularak boşanma değerlendirilir (Witte ve Nichols, 2008).

Bromley (1997) yaptığı çalışmada bireyci ve toplulukçu evlilik değerlerini açıklayarak birbirinden farklı özelliklerini ortaya koymaya çalışmıştır. Bromley’e (1997) göre toplulukçu evlilik değerlerinin özellikleri şu şekilde sıralanmıştır;

- 1- Toplumun temel birimi evliliktir.
- 2- Bireysel fedakârlık kolektif iyi için istenir.
- 3- Bağlılık ve evlilik yemini önemlidir.
- 4- Evlilik tehdit altında olduğunda ya da yıprandığında inançsal kaynaklar gibi geleneksel müdahaleler temel birincil seçenektir.

Bireyci evlilik değerlerinin özellikleri ise şu şekilde sıralanmıştır;

- 1- Toplumun temel birimi bireydir.
- 2- Evlilik gelişiminin birincil aracı bireyin kendi gelişimidir.
- 3- Müzakere ve karşılıklı anlaşma değerlidir.
- 4-Evlilikte bir sorun olduğunda evliliği düzeltmede aile terapisi gibi modern profesyonel müdahaleler birinci araç olarak görülür.

Kültürel araştırmalardan bazıları toplumun genel olarak sahip olduğu değerlerin birey üzerinde etkili olduğunu söylerken, bazıları ise toplumun bireyi etkilediğini ancak bireyin kendi gelişim sürecinde toplumun sahip olduğu değerden farklılaşabileceğini ortaya koymuştur (Hortaçsu, 2007; İmamoğlu, 1994; Kağıtçıbaşı, 2005; Ripley ve diğerleri, 2005). Toplumun birey üzerindeki etkisi ne kadar yoğun olursa olsun, bireyin kendi dünyasında olup bitenler onun için öncelik taşır ve içinde yaşadığı toplumun geçirdiği dönüşümlerin onun davranışları üzerindeki etkisini bilmek bazen çok mümkün olmayabilir. Bir bireyin ilişkileri anne ve babasıyla başlar ve

çevresinde yer alan kişilerle devam eder. Bu ilişkiler sistemi öyle bir beraberliktir ki bıraktığı izlerin bazıları yaşam boyu bireyin peşini bırakmaz bazıları ise birey geliştikçe kendi gelişimi çerçevesinde değişikliğe uğrar. Bireyin dünyasını algılayış biçimini ve davranışlarını bu süreç etkiler (Geçtan, 2018). Heider'a (1958) göre bireysel farklılıklar bireylerin değerlere yönelik kişisel duyarlılıklarının farklılaşmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca yapılan çalışmalar sahip olunan değerlerin durağan özelliklerinin olduğu gibi süreklilik özelliğini de ortaya koymaktadır (Sheldon, 2005). Diğer bir ifadeyle değerlerin de değişim özelliği vardır. Bazı çalışmalar (Seligman ve Katz, 1996), değişen durumlarla birlikte bireylerin önem verdikleri değerlerde değişiklik yaptıklarına işaret etmektedir. Buna bağlı olarak, bireyin değerlerinin sürekli olduğu fakat belirli koşullarda değişiklik yapılabilen kavramlar olduğu söylenebilir. Bu yüzden evlilik değerlerini hem kültürlerarası çalışmalarda hem de aynı kültür de bireyler arası çalışmalarda değerlendirmek ve aradaki farkları ortaya koymak önemlidir.

Her toplumsal grupta, o grubun kültürünü bir sonraki kuşağa öğretmesi sonucu grup üyeleri ortak özellikler geliştirmekte ve böylece o grubun temel değerleri oluşmaktadır (Geçtan, 2018). Her ilişkide olduğu gibi evlilik ilişkisinde de bir taraftan toplumun kültürel etkileri bulunurken diğer taraftan bireyin kendi istek ve arzuları yer almaktadır. Birey özgür olma isteği ve gruba bağımlılığı arasında tercihler yapmaktadır. Bu şekilde gelenek ve töreler oluşarak bu değerlerin evlilik ilişkisine yansıdığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle bireyler üyesi oldukları toplumlarda benimsenen kültürel özellikleri ilişkilerine yansıtırlar. Bireylerin davranışlarında kültürel çevrenin etkileri görülmektedir. Bununla beraber bütün bireylerin toplumda egemen olan kültürel değerden aynı ölçüde etkilenmediği ve ilişkilerinde aynı davranışları sergilemediği bilinmektedir (Ercan, 2013; Markus ve Kitiyama, 1991).

Türkiye'de bireyci-toplulukçu değerleri araştıran çalışmalar değerlendirildiğinde Kağıtçıbaşı (2010), bireyci ve toplulukçu değerlerin aynı kültürde bir arada bulunabileceğini ve bireyleri farklı şekillerde etkileyebileceğini belirtmiştir. Bu kavramları temel alarak "aile değişim modeli"ni oluşturmuştur. Bu modele göre bireyci ve toplulukçu değerlerin karşıt anlamlı iki zıt kutup olmadığını, bir insanda aynı anda farklı düzeylerde görülebileceğini ve hem özerkliğin hem bağımlılığın temel insan ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir. Aile Değişim Modeli'nde ailelerin

çocuk yetiştirme anlayışlarını bireyci ve toplulukçu değerler bağlamında ele almıştır. Toplulukçu değerlerin baskın olduğu evlilik ilişkisinde hem maddi hem manevi bağımlılık, aile üyelerinin ihtiyaçlarına duyarlılık ve çıkarlarının önceliği, sadakat ve toplumsal cinsiyet rolünü benimsemek ön plandadır ve böyle bir evlilik ilişkisinde büyüyen çocuktan bağımsızlık dolayısıyla bireysel özelliklerin baskın olması beklenmez. Bireyci değerlerin öne çıktığı ilişkide ise çocuğun maddi değeri (yaşlandığında anne-babaya bakım verme, ekonomik katkı sağlama, erkek çocuk tercihi) azaldıkça diğer bir ifade ile anne-babaya bağımlı olmayan, bağımsızlık, özerklik duygusu baskın olarak yetiştirildikçe psikolojik değeri artmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1996). Refah düzeyi ve şehirleşmenin artması üyelerin bağımlılıklarını azaltarak bireyci değerlerin ağır basmasını sağlamaktadır. Ayrıca toplulukçu değerlerden bireyci değerlere geçişin olduğu toplumlarda bu iki değer de aynı düzeylerde bulunabileceğini savunmuştur.

Karadayı (1998) ise bireycilik ile toplulukçuluk kavramlarını temel alarak özerkliğin bireyci toplumlarda desteklenen bir özellik olduğunu, toplulukçu kültürlerde ise bağımlılık ve özerkliğin daha çok bir arada görülebileceğini dile getirmiştir. İmamoğlu (1993) da yine bireycilik ve toplulukçuluk değerlerinden yola çıkarak yaptığı kültür çalışmalarında “hem etkin hem de bağlaşıklık” olma kavramları ile “Denge Modeli”ni ortaya çıkarmıştır. Bu modelde ayrılmış (bireyci-özerk) öğelerin bağımlılık ilişkisinde birbiri ile bütünleşerek dengeli bir sistem ortaya çıkardığını belirtmektedir. Birey bir taraftan sosyal çevresi ile ayrışırken diğer taraftan onunla bütünleşir. Sağlıklı olan sistem bir denge oluşturmaktadır (İmamoğlu, 2011; Michalka, Konieczny ve Ellis, 2017). Buna göre dengenin ayrılaşmadan yana bozulmasında Batı ülkelerinde gözlemlendiği gibi toplumdan kopuk, aşırı bireyci ilişkiler; bütünleşmeden yana bozulması durumunda da topluma bağımlı, aşırı toplulukçu ilişkilerin ortaya çıktığını belirtmiştir.

Sanayi devrimi ve hızlı kentleşmeyle beraber batı toplumlarında ve gelişmekte olan ülkelerde bireyin ekonomik bağımsızlığını kazanması ve özerklik duygularının gelişmesiyle geleneksel gruptan çağdaş topluma doğru bir geçiş yaşanmış ve geleneklerin gücü zayıflamıştır. Bununla beraber bireylerin sahip oldukları değerler de değişmiştir. Bireyin gelişimi, özgürlükler, modern yaşam önemli hale gelmiştir. Bu değişim onların evlilik ilişkisine de yansımış, evlilik değerlerinde farklılıklar dikkat çekmeye başlamıştır (Ripley ve diğerleri, 2005; Tekin Çatal, Balcı Çelik ve

Kalkan, 2017). Türkiye’de de gözlemlenen hızlı kentleşme ve yabancı ülkelerden göç gibi sebepler geleneksel örüntünün değişmesine neden olmuştur (Geçtan, 2018). Bunlara ek olarak kadının çalışma hayatında yer almaya başlaması hem kadının hem erkeğin sorumlulukların da değişimlere ve farklı sorumluluklar üstlenmesine yol açmıştır. Bu şekilde geleneksel rollerin dışına çıkılmaya başlanmıştır (İmamoğlu, 1993; Khan, 2003). Yapılan çalışmalarda Türk toplumunun geçiş toplumu olduğu ve hem bireycilik hem toplulukçu değerleri bir arada bulundurduğu ortaya koyulmuştur (Ercan, 2013; İmamoğlu, 1993; Kağıtçıbaşı, 1998; Karadayı, 1998). Araştırmalar incelendiğinde kültürle ilgili farklılıklar çiftler için büyük bir stres kaynağı olmaktadır ve hiçbir kültürel değer de doğru-yanlış, iyi-kötü, üstün ya da aşağı görülmediğinin belirtilmesi gerekir (Crowe ve Wylie, 2017). Bu yüzden evliliğe yansıyan bireyci ya da toplulukçu değer farklılıklarının tanımlanması çiftler arasında yaşanan çatışmayı ve anlaşmazlıkları açıklamaya yardım edebilir.

Evlilik değerleri toplumlarda bireyci ve toplulukçu değerleri tercih edenler kapsamında ikiye ayrılmaktadır. Kusura dayanmayan boşanmalar incelendiğinde bireyci açıdan yaklaşanlar boşanmayı tercih ederken, toplulukçu açıdan yaklaşanlar aile ve toplumu önemserler. Her iki görüş de iyi olarak değerlendirilebilir ancak bireylerin bu görüşlerden hangisine daha fazla önem verdikleri noktasında hangi evlilik değerini benimsedikleri ortaya çıkar. Evliliklerin bu şekilde değerlendirilmesi toplumsal davranışların, aile ve aile rolleriyle ilgili bilgileri de ortaya koyar. Ayrıca araştırmacılar kültürel değerlerin davranışlar üzerindeki etkisini inceleyebilirler. Ayrıca evlilik danışmanları, aile yaşamı eğitimcileri ve psikolojik danışmanlar gibi uzman kişiler sorunlu evliliklerin önüne geçebilirler ve devam eden evlilikleri zenginleştirebilir, evlilik içerisindeki anlayışı teşvik edebilirler ve evliliklerin sıkıntılarını onarmaya yardımcı olabilirler.

2.3 Evlilik Tipleri

Her toplum, zaman geçtikçe çeşitli nitelikler ve özellikler ile şekillenmeye başlar ve gerek küresel gerek yerel anlamda yaşanan her türlü ideoloji, ekonomik, sosyal değişimlerden belirli ölçülerde etkilenir. Evlilik ilişkileri, eşler arası etkileşim, evliliğin oluş biçimi ve bireylerin evliliği yaşayış biçimi gibi unsurlar da bu durumlardan payını alır (Gül, 2016).

Evlilik ve aile ile ilgili araştırma yapan bilim insanlarının dikkat çektiği en önemli hususlardan biri, eşler arasındaki ilişki ve iletişimidir. Birçok disiplin, evlilik ve aile yaşamını incelemiş; bu sayede farklı araştırmacıların farklı yaklaşımları aile içi çift ilişkisini ve iletişimini daha iyi anlamaya fırsat vermiştir (Fitzpatrick ve Wambolt, 1990; Snyder ve Smith, 1986). Evlilik tanımları değerlendirildiğinde en çok dile getirilen husus “iki insanın beraberliği” ve “bir araya gelme” kavramlarıdır. Evliliğin iki bireyin anlaşarak hayatlarını birleştirmeleri olarak tanımlanması, bu iki bireyin bu süreci yönetme biçimlerini de önemli hale getirmektedir.

1980’lerden sonra yapılan çalışmalar incelendiğinde evlilik bir süreç olarak görülmeye başlamış ve evlilik ilişkisinin gelişimi ve sürekliliği araştırmalarda ön plana çıkmıştır. Bu çalışmalarda çift iletişimi ve etkileşiminde ilişki içerisinde kendini açma ve duygularını ifade etme konuları dikkat çekmiş ve uzun süreli devam eden ilişkilerde ne tür bir önemi olduğu araştırılmıştır. Bazı evliliklerde kendini açmanın derecesi ve kendini özgürce ifade edebilme ilişkinin merkezi durumunda iken, bazı ilişkilerde ise bu derece ön plana çıkmadığı ifade edilmiştir. Bu yüzden ilişkinin sürekliliği noktasında sadece bu kavramı ele almanın doğru bir yaklaşım olmadığı ifade edilmiş ve yakın ilişkileri tanımlarken ortaya çıkan karşılıklı bağımlılık kavramı kendini açmaya ek olarak çalışmalarda sıkça yer almıştır. Araştırmacılar, karşılıklı bağımlılığın düzeyine göre yakın ilişkilerin tanımlamalarını yaparken evlilik içinde de çiftler arasındaki ilişkide bu kavramın önemi üzerinde durmuşlardır (Fitzpatrick, 1977; Kelley ve diğerleri, 1983; Snyder ve Smith, 1986).

Karşılıklı Bağımlılık; yakın ilişkilerde çiftlerde karşılıklı bağlanmanın sonucunda davranış ve güdülerin nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır (Thibaut, 1978 aktaran Bilecen, 2007). Bağımlılık düzeyi, ilişki içindeki bireylerin her birinin öznel olarak o ilişkiye duydukları ihtiyaç ve bireyin ilişki içindeki mutluluk ve huzuruyla ilgilidir. Buna göre eğer ilişki, doyum ve mutluluk veriyorsa bağlanım düzeyi de yükselmektedir. Karşılıklı bağımlılık ilişkilerde, çiftlerarası etkileşimle doğrudan ilgilidir. Etkileşim ise çiftlerin birbiri ile iletişim kurmasıdır ve çiftlerin hem şu anki hem de gelecekteki davranışları ile ilgili bilgi verir (Thibaut ve Kelley, 1959 aktaran Bilecen, 2007). Bu kavram ayrıca bireylerin kültürel anlamda, kendi bakış açıları ve davranışları ile ilgili öznel farklılıkları ortaya koymak için de kullanılmaktadır (Markus ve Kitayama, 1991). Bu anlamda çizginin bir tarafında karşılıklı bağımlılık dururken, diğer tarafında ise bireysellik (bağımsızlık) yer almaktadır. Bir toplulukta

yaşayan bireylerin hepsi bu kavramları farklı düzeylerde kendisinde barındarabilmektedir (Koydemir ve Mısıır, 2015).

Evlilik süreci, evliliklerin çeşitliliği ve evlilik içerisindeki karşılıklı bağımlılığı esas alan ilk çalışmalar Kantor ve Lehr tarafından (1975) gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmada, evlilik sürecinin temel bileşenlerini ve bu bileşenlerin birbirleriyle nasıl ilişkilendiğini araştırmışlardır. Buna göre evlilik ilişkisi içerisinde çiftlerin etkileşim farklılıklarından yola çıkarak sınıflandırmaların yapılabileceğini ve ilişki tipolojilerinin oluşturulabileceğini ortaya atmışlardır. Buna dayanarak evlilik içindeki temel ilişki boyutlarını araştıran bir ölçek geliştirme çalışması yapmışlardır, ancak devamında çift tiplerini ortaya koyan deneysel bir çalışmaya yer vermemişlerdir. Yetmişli yılların sonlarında evlilik ilişkisi içerisinde bu kavram üzerinde durarak farklı çalışmalar yapılmıştır (Fitzpatrick, 1977). Fitzpatrick evliliği, çiftlerin güçlü bağ ve duygularla birbirine bağlı, geleceği ve geçmişi olan bir kurum olarak tanımlamaktadır. Evlilikte eşlerin birbirine olan bağlılığı ve aile içi konuları değerlendirme biçimleri üzerinde durmuş (Fitzpatrick ve Wambolt, 1990) ve evliliğin tek düze bir kurum olmadığını, çiftlerin ilişkilerini etkileyen boyutların olduğunu savunmuştur. Bunlar üç temel boyutta isimlendirilmiştir: Karşılıklı bağımlılık, fikirler ve ideolojiler, çatışma. Herhangi bir evli çiftte bu temel boyutların farklı seviyelerde bulunduğunu ifade etmiştir. Karşılıklı bağımlılık; çiftlerin birbirine hem fiziksel hem psikolojik olarak bağlılığını vurgular. Her ilişkide karşılıklı bağımlılığın ve özerkiliğin bir derecesinin mutlaka bulunduğunu savunur. Ona göre bir evlilikte, her eş kendi yolunu tanımlamaya çalışır ve diğer eşe bağımlılığını ortaya koyar. Bu bağımlılık düzeyi de paylaşım miktarı (duygu, zaman, mekân) ve eş'e eşlik (birlikte birşeyler yapma ya da ortam paylaşma) etme miktarı ile ölçülür. Örneğin çift birbirine ne kadar bağımlı ise, paylaşım düzeyi de o kadar yüksektir ve düzenli olarak birlikte zaman geçirirler ve beraberliklerini geliştirmek için kendi alanlarını düzenlerler. İkinci temel boyut ideoloji olarak isimlendirilmiştir. Bireylerin ilişkilerle ilgili sahip oldukları değerleri, inançları, standartları ifade eder. Diğer bir deyişle, evlilik ve aile hayatı konusunda sahip oldukları değerleri ve standartları kapsar. Üçüncü boyut çatışmadır. Devam eden ilişkilerde çatışma kaçınılmazdır, ancak bireyler çatışmaya farklı yollarla ve farklı düzeylerde katılabilirler. Kimisi açık açık tartışırken kimisi çatışmadan kaçınır kimisi de sadece çok önemli konularda fikrini dile getirebilir. Diğer bir ifadeyle bu boyut, çiftlerin çatışmaya katılım

istekliliği ile ölçülür (Fitzpatrick, 1988; Fitzpatrick, 2001). Bu üç boyutun bir ilişkide var olduğunu ve bu temel boyutların da kendi içinde alt sınıflandırmalara ayrılarak çiftler arasındaki iletişimi ve etkileşimi yönlendirdiğini savunmuştur.

Evlilikle beraber başlayan kişilerarası ilişkilerdeki iletişimin temeli karı-koca arasındaki ilişkidir. Bilindiği gibi evlilik, tek taraflı değil karşılıklı bir iletişim ve etkileşim sistemidir. Her iki cinsin de temel ihtiyaçlarını karşılayan bir süreç olan evlilik ilişkisinde, çiftlerin birbirleriyle olan etkileşimi çok önemlidir. Çünkü ihtiyaçların sağlıklı bir şekilde dile getirilmesi ve eş'e ifade edilmesi önemlidir (Ersanlı ve Kalkan, 2008; Yılmazçoban, 2008). Çiftler arasındaki ilişki ve iletişim hem eşlerin hem de çocukların gelişimi ve psikolojik sağlıkları için önemlidir.

Fitzpatrick (1987) çiftler arası ilişkide iletişimi açıklarken transaksiyonel sürece önem vermiştir. Çiftlerin evliliklerini tanımlama, aile içi konuları ele alma durumlarını kendi geliştirdiği ölçek üzerinden değerlendirerek evlilik (çift) tipolojisi çalışması yapmıştır ve geleneksel evlilik tipi, bağımsız evlilik tipi ve ayrı evlilik tipi olarak isimlendirmiştir. Çiftlerin aldıkları puanları değerlendirirken evliliklerin, çiftlerin ilişkide temel aldıkları ihtiyaçların düzeyine göre sınıflandırılabileceğini ortaya koymuştur. Ayrıca bu tipler arasında belirgin farkların göze çarptığını bulmuş ve çiftlerin kendilerini bir tipin içine koyacak biçimde farklılaşarak ifade ettiklerini bulmuştur. Dahası çiftlerin uzun süreli ilişkilerinde tek bir etkileşim tipini kullanmalarının mümkün olduğunu savunmuştur. Bu evlilik tiplerini şu şekilde açıklamıştır: Geleneksel Tip; Eşlerin yaşam felsefesinin birbirine benzediği evlilik için bazı kişisel bağımsızlıklardan özveride bulunmak gerektiğine inanan çift tipidir (Fitzpatrick ve Ritchie, 1994). Geleneksel çiftler, geleneksel olarak tanımlanan rollere sahiptirler. Bu tür evlilikteki eşler, birbirlerine bağımlıdır ve çok az bireysel otonomiye sahiptirler. Kendilerini açmaya değer verirler, fakat yalnızca ilişkileriyle ilgili olumlu duygularını ifade ederler. Bu tür bir evlilikte kadınların cesaretlendirmesiyle erkekler kendi kaygılarını paylaşırlar ve bu tür evlilikler genelde doyum verici evliliklerdir. Bakış açıları birbirlerine benzediği gibi hayatı da benzer algılamaktadırlar. İlişkiye adanmışlık vardır. Diğer bir ifadeyle ilişkilerini kişisel gelişimlerinin önünde tutarlar. Ailedeki diğer bireylerin gereksinimlerine duyarlılık gösterirler (Fişek, 2005; Nazlı, 2011). Bağımsız Tip; Çiftlerin birlikteliklerinde her şey şeffaftır ve birbirlerinin fikirlerini önemsemektedirler. İlişki içerisinde androjen roller benimsenmiştir ve kadın erkek eşitliği ön planda

tutulmaktadır. Aile içi konularla ilgili her türlü karar çiftler tarafından ortak olarak alınmaktadır. İlişkileri ile ilgili hem olumlu hem olumsuz duygularını birbirleri ile paylaşırlar. Hem ilişkilerinin gelişimine hem de kendi bireysel gelişimlerine önem verirler. Evliliklerinde çatışma çok sık görülmektedir ve doyumsuz bir evlilik yaşamaları olasıdır. İlişkilerinde paylaşım ve arkadaşlığa ön plandadır (Ar, 2014; Fitzpatrick ve Ritchie, 1994). Ayrı Tip; Çiftler evlenirken aldıkları kararlara oldukça bağlıdırlar. Kadın ve erkek rolleri belirgindir. Çiftler evliliklerini aldıkları kararlara bağlı kalmak için sürdürürler ve bu şekilde uyumu yakalarlar. Evlilikleri ile ilgili konuşmazlar. Çatışmaktan kaçınırlar ve ne olumlu ne de olumsuz duygularını birbirlerine çok fazla ifade etmezler. Bu yüzden çiftler arasındaki samimiyet oldukça azdır. İlişkilerinde bağımlılık az, bireysellik duyguları baskındır ve ilişkilerinin gelişiminden daha çok kendi kişisel gelişimlerini daha fazla önemserler.

Benzer çalışmalar farklı araştırmacılar tarafından da yapılmıştır. Noller ve Hiscock (1989), 190 evli çift ile evlilik tiplerini araştırmıştır. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan ayrıştığı en temel nokta geleneksel düşünceler boyutunda olmuştur. Bu örnekte geleneksel düşünce boyutunun temsili çok düşük kalmıştır. Bu yüzden araştırmacılar geleneksel boyutunu bağımlı olarak isimlendirmişlerdir. Bağlı tip; bağımsız ve ayrı tipten bağımlılık noktasında farklılık göstermektedir. Bu tip, bağımsız tip ve ayrı tipten çok daha fazla eşe bağımlı tutumlar sergilemekte ve ilişki içinde daha fazla eşyle birlikte hareket etmeyi istemektedirler.

Yine benzer bir çalışma Mackey ve O'Brien (1995) tarafından yapılmıştır. Beş evlilik etkileşimini tanımlamışlardır ve etkileşimlerin, evlilik tipleri ile ilgili bilgiler verebileceğini ifade etmişlerdir. Bunlar; çiftler arasındaki çatışma kontrolü, ortak karar verme, iletişimin niteliği, cinsel ve psikolojik yakınlık. Ayrıca çalışmada çiftler arasındaki güven, saygı, empatik anlayış ve eşitlik konuları da ilişki değerleri olarak ele alınmışlardır.

Çiftler arasındaki ilişki ve etkileşim şekilleri evlilik ve aile kuramları tarafından da ele alınmıştır. Yapısalcı sistem kuramı; aile içindeki etkileşim sistemini, üyeler arasındaki bağlanma ve özerklik arasındaki dengeye göre üç düzeyde kategorileştirmiştir. Aile sistemini oluşturan bireyler arasında günlük yaşantıda izlenen tipik bir düzen ve etkileşim örüntüleri bulunduğunu savunur ve alt sistemleri oluşturan bireyler arasında onların etkileşim ve ilişkilerini düzenleyen görünmez sınırların bulunduğunu belirtir. Yapısalcı yaklaşıma göre üç tip ailenin

varlığından söz edilir ve bunlar üyeler arasında katı sınırların olduğu kopuk aile tipi, üyeler arasında sınırların belirgin olduğu normal aile tipi ve sınırların geçirgen olup belirsiz olduğu içi içe aile tipidir (Lee, 2011; Nicholas, 2013). Kopuk aile tipinde çiftler arasındaki bağıllık yok denecek kadar azdır ve birbirlerine gereken yakınlık ve ilgiyi göstermezler. Bu aile tipinde özerklik ve bireysellik desteklenirken, sevme-sevilme ve ait olma ihtiyaçları karşılanmaz. İç içe aile tipinde çiftler birbirlerinin yaşam alanlarına fazlaca müdahale ederler; bir aile üyesini ilgilendiren basit konular oldukça abartılarak bütün ailenin meselesi haline dönüştürülür. Bu tip ailede sevme-sevilme ve ait olma ihtiyacı karşılanabilirken, özerklik ihtiyacı karşılanmaz. Normal tipte ise çiftler birbirleri ile açık iletişim kurarlar ve kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilirler. Bir taraftan sevme sevilme ve ait olma ihtiyaçları karşılanırken, diğer taraftan çiftlerin özerklik ve bireysel gelişimleri de desteklenir (Fişek, 2005; Nazlı, 2011; Nicholas, 2013).

Evlilik, tüm toplumlarda kalıplaşmış ve resmi şekilde kabul görmüş tek birliktelik şeklidir. Her ne kadar evrensel bir yapı gösterse de Türkiye’de evliliklere bakıldığında evlilik ilişkisinde farklılıklar görülmektedir (Fitzpatrick, 1977; Geçtan, 2018; İmamoğlu, 1993; Ratus, Nevid ve Ratus, 1998). Bireylerin evliliği nasıl algıladıkları, nasıl evlendikleri, nasıl tanımladıkları, evlilikten ne bekledikleri ve ilişki içindeki etkileşim şekilleri yönünden ayrışabilmektedir (Fitzpatrick ve Ritchie, 1994). Eşlerin ortak yaşamlarında evliliği tanımlama ve kendi evliliklerini nasıl algıladıklarından yola çıkarak, hayat ortaklıklarındaki konuların organize edilmesinin önemli olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur (Kantor ve Lehr, 1975).

Evlilikle ilgili sınıflandırma yapılırken farklı ölçütlerin kullanıldığı da görülmektedir. Bazı çalışmalar evlilikleri sınıflandırırken evlilik tipleri olarak almış olsalar da çoğu evlilik biçimleriyle ilgili yapılmış çalışmalardır. Bunlar arasında evlilik şekli, ev halkı nüfusu, ikametgâh yeri, kültür, ekonomik durum ve bireylerin sosyal ilişkiler yönünden bağımlılığı ya da bağımsızlığı sıralanabilir. Bu ölçütler açıldığında tespit edilebilen 33 çeşit evlenme biçimi görülmektedir. Bunlar, görücü usulü ile evlenme, kız kaçırma, başlık parası karşılığında evlenme, oturak alma evliliği, başörtüsü kaçırma yoluyla evlilik, beşik kertme evliliği, taygeldi evlilik, kuma getirme evliliği, berder (bedel) evliliği, kepir (yaban değişimi) evliliği, ölen kardeşin karısıyla evlenme, baldızla evlilik, içgüveyi evliliği, yetim evliliği, yakın akraba evliliği, oldubitti evlilik, para karşılığı evlenme, kan parası karşılığı evlenme, oç alma karşılığı

evlenme, çok eşli evlilik, anlaşmalı evlilik, hileli evlilik, rastlantı evliliği, ilan yoluyla eş seçme (evlenme), tercihli evlilik, yabancı ile evlilik, farklı mezhep evliliği, metres edinme evliliği, muta evliliği, dış güveyi evliliği, dul evliliği, tanışıp anlaşarak evlenme, televizyon evliliği (Gürel, 1996; Sezen, 2005).

Türkiye'deki çalışmalar en çok görülen evlilik tiplerinin flört (anlaşarak) ederek evlilik ve görücü usulü evlilik, geleneksel ve modern evlilik olduğunu göstermektedir (Geçtan, 2016; İmamoğlu, 1992a; Özgüven, 2014). Bu evlilik tipleri sınıflandırılırken genel olarak evlenecek olan eş adayları ya da aileler üzerinde geleneksel-modern değerlerin veya toplumsal cinsiyet rollerinin etkililiği temel alınmıştır.

Görücü usulü evlilik; iki tür olarak ele alınmaktadır. Görücü usulü zorla evlendirme ve görücü usulü isteyerek evlenme olarak ayrılmaktadır. Görücü usulü zorla evlendirme, geleneksel kültürün devam ettirildiği bölgelerde sıkça rastlanılan evlilik tipidir. Bu tipte erkeğin anne ve babası çocuklarının evleneceği eş adayını belirleme girişimini başlatmaktadır. Zorla kavramı ile tanımlanmak istenen ise evlenecek adaylardan kadın ya da erkeğin veya ikisinin birden rızası olmadan evlenmeyi kabul etmesidir. Görücü usulü isteyerek evlenme; geleneksel değerlerin ağır bastığı ancak modern değerlerin de geleneksel kültürü belirli düzeyde etkilediği bölgelerde karşımıza çıkan evlilik tipidir. Bu evlilik tipinde eş adaylarını anne-babalar belirler, ancak evlenecek olan kadın ve erkeğin bu evlilikte rızası bulunmaktadır (Gül, 2016).

Flört ederek evlilik; modern değerlerin geleneksel değerlere görece daha etkili olduğu bölgelerde görülebilecek bir evlenme şeklidir. Evlenecek olan tarafların ailelerden bağımsız herhangi bir sosyal çevrede tanışmaları, ilişkiyi başlatmaları ve devamında evlilik kararı almalarına dayalı bir evlenme şeklidir (Gül, 2016).

Geleneksel evlilik biçiminde, eşler arasında roller çok iyi tanımlanmıştır. Kadın anne rolünü üstlenerek ev içi sorumluluğu üstlenmiştir. Kadın kendi ilişkilerini kendi hemcinsleriyle sürdürürken, erkek de kendi ilişkilerini erkekler dünyasında yürütür. Çocuk büyütme sorumluluğu kadının görevi olarak görülmekte ve kadın-erkek kendi görev alanlarına karışmamaktadırlar. Erkek, evin geçim sorumluluğunu üstüne almıştır ve dış dünya ile ilgili yükümlülükler ona aittir. Bu tip evlilikte asıl karar verici erkek gibi görülse de kadının kararda etkililiği dikkat çekmektedir (Geçtan, 2018) . Daha çok geleneksel cinsiyet rolleri ön plandadır, kadın kocasının soyadını

alır, kişisel gelişim erkeğin kariyeri için daha önemlidir, ailenin oturacağı yeri erkek belirler (Rathus, Nevid ve Rathus, 1998).

Çağdaş evlilik tipinde çiftler arasındaki arkadaşlık ve ortak karar vericilik ön plana çıkmaktadır. Bu yüzden çatışma ihtimali yüksektir. Ancak çiftler arasında uyumun daha fazla yaşandığı görülmektedir. Kadın ve erkeğin dünyası, ilişkileri birbirinden çok farklı değildir. Birbirlerinin sorumluluk alanlarına dahil olabilirler. Düşünceleri ortaya koyma ve duygularını ifade etme hakkına sahip olmaları ön plandadır (Geçtan, 2018). Kadınlar kendi soyadlarını kullanabilirler. Her iki eşin de rolleri esnekler. Eğitim her iki eş için de önemlidir. Ailenin ikamet edeceği yeri her iki eşin mesleği belirler. Evin geçimini her iki eş de sağlayabilmektedir (Rathus, Nevid ve Rathus, 1998).

İmamoğlu (1993) çalışmasında evlilik tiplerine bağlı olarak görücü usulü ve anlaşarak evlilikleri karşılaştırmıştır. Görücü usulü evliliklerde genel olarak geleneksel değerlerden söz ederken, anlaşarak evliliklerde modernizmin etkisinden söz etmiştir. Çalışma sonuçlarına göre anlaşmalı evliliklerde çiftler arası dostluğun, arkadaşlığın, birlikte zaman geçirmenin, paylaşmanın ve güvenin daha fazla olduğunu; eşlerin birbirlerine karşı daha anlayışlı olduklarını ortaya koymuştur. Görücü usulü evliliklerde ise çiftlerin birbirlerinin arkadaşlarını pek tanımadıklarını, herkesin kendi dünyalarında ve kendi cinsleriyle paylaşım yaptıklarını ve birbirleriyle iletişim kurmakta zorluk yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Evlilikle beraber başlayan eşlerarası ilişki, çiftleri karşılıklı olarak etkilemektedir. İki ayrı dünya olan kadın ve erkeğin, çift olarak birlikteliğinde, dünyalarını birleştirmeleri ile karşılıklı etkileşimleri devam eder. Bu şekilde çiftler arasında ilişki bağları gelişir. Bu ilişki ya olumludur ya da çatışmalıdır. Son yıllarda boşanma oranlarının artması üzerine yapılan çalışmalarda eşler arasındaki iletişim kopukluğunun nedenleri araştırılmaya başlanmıştır. Gerek psikoseksüel gelişim evreleri, gerek ailelerin çocuk yetiştirme stilleri ve benimsedikleri değerler, inançlar, duygularla başetmede yaşanan farklılıklar gerekse toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi kadın ve erkek üzerinde farklı yansımalara ve bireylerin kendi özelliklerini ve dünyalarını geliştirmelerine neden olmaktadır. Ayrı dünyalardan gelen iki cinsin aynı çatı altında birleştiklerinde çeşitli problemlerle karşılaşmaları da olasıdır. Önemli olan çiftlerin, kadınlar ve erkekler arasında çeşitli sebeplerle farklılıklar olduğunu ve bunların iyi ya da kötü olmadığını bilmeleridir (Fitzpatrick, 1994; Nazlı, 2011).

Bireyler bu farklılıkların farkında olarak ve eşini tanıyarak evliliklerini devam ettirdiklerinde ilişkinin daha doyumlu, mutlu ve uzun süreli olma ihtimali de artmaktadır (Zaglar, 1996). Çiftler arasında ilişkiyi sürdürmeye yardımcı olan ya da bozulmasına sebep olan aile içi konular (ev idaresi, çocuk bakımı, değerler, inaçlar, çatışma, boş zaman, duygularını ifade etme vb.) değil daha çok bu konuların çiftler arasında nasıl tartışıldığı ve ele alındığıdır (Fitzpatrick ve Ritchie, 1994; Nazlı, 2011). İlgili alan yazın değerlendirildiğinde; evlilik tanımlarından ve evlilik ilişkisi üzerinden çeşitli sınıflandırılmalar yapılarak farklı toplumlarda evlilik tiyolojileri oluşturulmaya çalışılmıştır. Türkiye’de de giderek artan boşanma oranları, kentleşmenin artması, kadının iş yaşamında daha fazla yer almaya başlaması ile birlikte evlilik bağımlı güçlendiren ve evlilikteki iletişim ve etkileşimi etkileyen durumlar üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Ayrıca ilişki içinde çiftleri birlikte değerlendirmenin daha etkili sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Evlilik tipleri bireyleri ilişki içerisinde karşılaştırır. Çift etkileşiminde kendilerini nasıl ortaya koyduklarını gösterir (Fitzpatrick, 1988). Bu şekilde daha anlamlı ve analitik veri elde edilerek çiftlerin birbirini daha iyi tanımalarına olanak sağlanabilir.

Eşler evlilikleri içinde ihtiyaçlarını ne kadar samimi ve net olarak ifade edebilirlerse hem kendilerinin hem de çocuklarının bu ilişkiden sağladıkları doyumda artış olduğu bilinmektedir. Bu yüzden aile içi konuları dile getirme ve tartışmada çiftlerin kendi özelliklerini ve tarzını bilmesi evlilik ilişkisinde birbirlerini ve kendilerini daha iyi anlamalarını ve tanımalarını sağlayacakları düşünülmektedir. Ancak yapılan çalışmalara bakıldığında eşler arasındaki ilişkinin temel boyutlarını ve etkileşim stillerini (transaksiyon kalıplarını) temel alan evlilik tiyoloji çalışmasına yurt içindeki alanyazında rastlanmamıştır. Türkiye’de evlilik tiplerini belirlemeye yönelik ilk çalışma Tekin Çatal, Kalkan ve Vural Batık (2018) tarafından yapılmıştır. Ölçekte yer alan her bir ifade evlilik ilişkisinin dinamiklerine (güç, zaman, enerji, anlam, paylaşım, fedakarlık, çatışma, etki..v.b) ve ele alınan konulara (para idaresi, ortak karar, çocuk bakımı, boş zaman etkinlikleri, ortak alan paylaşımı v.b) göre belirlenmiş ve bunları nasıl organize ettikleri ile ilgili sorular yöneltilmiştir. 610 evli bireyle gerçekleştirilen çalışmada üç tip evlilik (çift) bulunmuştur. Tiplerin genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir.

2.3.1 Geleneksel Tip

Çiftlerin birbirine benzeyen dünya görüşleri ve hayata bakış açıları vardır. Evlilikleri için kişisel bağımsızlığından özveride bulunmak gerektiği hâkimdir. Çatışmalardan kaçınıp sadece önemli konular tartışılır. Karşılıklı bağımlılık söz konusudur. İlişki içinde toplumsal cinsiyet rolleri baskındır. İlişkilerinin geleceğiyle ilgili konuşmazlar çünkü evlilik ömür boyu sürmesi için gerçekleştirilmiştir.

2.3.2 İlişkili Özerk Tip

Evlilik ilişkisi içinde açıklık önemlidir ve eşlere fikir birliği için baskı uygulanmaz. Çatışma sıkça yaşanır. Aile içinde kadın ve erkek eşitliği düşüncesi ağır basmaktadır. İlişki içinde bireysel bağımsızlık desteklenirken, biz duygusu da korunur.

2.3.3 Özerk Tip

Otonomiye büyük önem verilir. Bireyin kendi gelişiminin evliliğinin önünde olduğu dikkat çekmektedir, ancak bireysel gelişimin evliliği desteklediği düşünülür. Çiftler evlilikleri hakkında çok az şey konuşurlar, ev içinde yapılacaklar önceden planlıdır, çatışmadan kaçınırlar, çiftler arasında duygusal uzaklık hâkimdir.

2.4 Evlilik Doyumu

Doyum, genel olarak bireylerin içinde buldukları koşullardan, durumdan memnun olması ve arzunun tatmin noktasına erişmesidir (Kaplan, 2016). Evlilik doyumuyla ilgili tanımlara bakıldığında birçok farklı tanımla karşılaşılmaktadır; ancak genel olarak çiftlerin evlilik ilişkisi içinde ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi olarak ifade edilebilir. Tezer (1996) evlilik doyumunu bireylerin evlilik ilişkisi içinde beklenti ve ihtiyaçlarının ne derece karşılandığını gösteren düzey olarak tanımlamaktadır. Özgüven (2014) ise evliliğin yapılaş ihtiyacıyla yola çıkarak evlilik doyumunu tanımlamış ve çiftlerin psikolojik ihtiyacı olarak sevgi ve ait olma beklentilerini; biyolojik olarak cinsel ihtiyaçlarının karşılanmasını; sosyal olarak paylaşma, destek olma, yaşam gereksinimlerini doyurma hedeflerine göre evlilik doyumlarının belirlendiğini ifade etmiştir.

Bununla birlikte evliliğin temeli bireyin ihtiyaçlarının karşılanması olarak ifade edilebilir (Üncü, 2007). Evlilik doyumunu ise bireylerin hem kişisel hem de çevresel gereksinimlerden elde ettikleri psikolojik doyum olarak belirtilebilir. Eşlerin sevgiyi gösterme, iletişim, kendilerini ilişki içinde ifade edebilme şekilleri, cinsel doyum gibi gereksinimler kişisel ihtiyaç olarak belirtilirken; eşlerin evlilikte alınan kararlara eşit

katılımı, problemleri paylaşmaları, bütçe gibi gereksinimleri çevresel ihtiyaç olarak ifade edilir (Sokolski ve Hendrick, 1999). Evlilik doyumu ilişkideki gelir, iş bölümü, gelecek planları gibi farklı boyutlarda çiftlerin ne kadar tatmin oldukları ile de ifade edilebilir. Bunun yanında çiftlerin ilişkilerinin tümünde hissettikleri öznel mutluluk ve hoşnutluk duygularıdır (Robins, Caspi ve Moffitt, 2000). Evlilikteki doyumsuzluk ve hoşnutsuzluk çiftlerin ve çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını olumsuz etkiler. Bu sebeple çiftlerin evlilik doyumlarının yüksek olması hem evliliklerinin geleceği hem aile üyelerinin psikolojik sağlıkları hem de toplumun huzuru için oldukça önemlidir (Güleç, 2012).

Özgüven (2014), evlilik doyumunu bireyin evliliğine bakış açısı ve evliliğinde hissettiği duygular ile açıklamaktadır. Gerçekleştirilen mutlu evlilik, birden fazla konuda çiftlerin fikir birliğine ulaşmalarını, stres ve kaygı barındırmayan bir ilişki biçimini içerir. Bireyin evlilik ilişkisinin güçlü olup olmadığı evlilik doyumuna bakılarak ifade edilebilir (Kirby, 2005). Kısaca evlilik doyumunun bireyin evliliği ile ilgili duygu ve düşüncelerini kapsadığı ve bireyin evlilik ilişkisinden hoşnutluk durumu olarak tanımlanabilir (Vural Batık, 2017).

Doyumun yüksek olduğu evliliklerde aile bireyleri ve çiftler için yaşam kolaylaşır; evlilik çiftlerin yaşamına anlam katarken mutsuz ve doyumsuz evliliklerde yaşam tüm aile üyeleri için sorunlu hale gelmektedir ve hem ruhsal hem de fiziksel sağlıklarını olumsuz etkilemektedir (Kahraman, 2011; Sardoğan ve Karahan, 2005). Evlilik ilişkisinin iyilik durumu tüm aile bireylerinde, buna bağlı olarak da toplum huzurunda kendini göstermektedir.

Araştırmacılar evlilik doyumunu açıklayabilmek için kuramlar geliştirmişlerdir. Bu kuramlar, bir bireyin karşı cinsi hangi şartlarda çekici bulacağını, o ilişkinin hangi koşullar altında sürdürülebileceği gibi konulara açıklık getirerek çiftlerin ilişkiden memnun olacakları ve doyum sağlayacakları durumları ortaya koymaktadır (Denli, 2016).

Evlilik doyumuna açıklık getiren kuramlardan biri Sosyal Mübadele Kuramı'dır. Bu kuram kendi içinde farklı modelleri içerirken, genel olarak, ödül, bedel, sonuç, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramları ile evlilik doyumuna açıklık getirmektedir (Kalkan, 2012). Thibaut ve Kelley (1959) tarafından açıklanan bu kuram bireylerin ilişkilerini en az bedelle en yüksek ödülü kazanabilecek şekilde oluşturduklarını ve sürdürmeyi amaçladıklarını varsayar.

Diğer bir ifadeyle ilişkiden elde edilen ödül doyum ve mutluluk iken; ödüle ulaşmak için yaptığı fedakârlıklar da bedeldir. Örneğin, ilişki içinde eşinden güzel sözler duymak ödül iken, bunları duymak için ev işleri yapması bedeldir. Sonuç ise ödül ile bedel arasındaki farktır. Bu kuram Karşılıklı Bağımlılık Kuramı olarak da adlandırılır. Ödülün bedelden yüksek olması yani sonucun olumlu olması bireyin ilişkiyi devam ettirmesinin koşulu olarak görülür. Karşılaştırma düzeyi, bireyin ilişkisinden elde ettiği olumlu sonucun kendisi için yeterli olup olmadığını değerlendirdiği öznel bir standarttır. Diğer bir ifadeyle bireyin ilişkiyi değerlendirdiği anda geçmiş sonuçlar ile gelecekte beklediği sonuçların ortalaması olarak söylenebilir. Eğer bireyin elde ettiği sonuç, karşılaştırma düzeyinin üzerinde ise yaşadığı ilişkiden doyum aldığı varsayılır. Seçenekleri karşılaştırma düzeyi ise bireyin var olan ilişkisi dışında kendisine açık olan yeni bir ilişki seçeneğinden elde edeceğini düşündüğü doyuma ilişkin tahminleridir (aktaran Bilecen, 2007). Bireyin var olan ilişkisinden elde ettiği sonucun seçenekler için karşılaştırma düzeyinden yüksek olması o ilişkiyi sürdürme eğiliminde olduğunu gösterir. Bu iki standart açısından değerlendirildiğinde karşılaştırma düzeyi kavramı bir ilişkinin ne kadar doyum verdiği; seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramı ise ilişkinin devamlılığı noktasındaki karar üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle ilişkiden elde edilen sonuç bu iki standardın ne denli üstün deyse ilişki doyum verici ve sürdürülebilir; her iki standardın da altında ise doyumsuz ve istikrarsız olarak ifade edilebilir (Azizoğlu Binici ve Hovardaoğlu, 1996).

Bir diğer kuramsal yaklaşım Sosyal Mübadele Kuramı'nın devamı olarak kabul edilen Yatırım Modeli'dir. Bu modelde sosyal mübadele kuramına ek olarak yatırım, ilişki doyumu ve bağlanım kavramları yer almaktadır. Yatırım, bireyin ilişkisi için yaptığı ve ilişkinin sonlanması durumunda geri alması mümkün olmayacak maddi manevi katkıları ifade eder (anılar, duygusal yatırım, ilişki için verilen emek vb.). Bağlanım kavramı ise mevcut ilişkiyi devam ettirme istekliliği olarak ifade edilebilir. İlişki doyumu kavramı da ilişki hakkındaki olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerini kapsamaktadır. Yatırım modelinin sosyal mübadele kuramından farkı ilişki sürdürme istekliliğinin yani bağlanımın tek belirleyicisinin ilişki doyumu olmamasıdır. İlişkiye yapılan yatırımın büyüklüğü ve seçenekler değerlendirildiğinde iyi seçeneklerin bulunamaması da ilişkiyi devam ettirmesine neden olabilir. Diğer bir ifadeyle birey sadece ilişki doyumu yüksek olduğu için ilişkisini devam ettirmez;

bunun yanında ilişkiye yaptığı yatırımın ve seçeneklerin iyi olmamasının da etkisi olabilir (Kalkan, Hamamcı ve Yalçın, 2012; Rusbult, 1983).

Lewis ve Spanier'ın geliştirdikleri Evlilik Kalitesinin Karşılıklı Değişimi Kuramı'na göre evlilik doyumu için üç önerme varsayılır. Bunlar 1- Yeterli evlilik rolü fonksiyonu için ne kadar sosyal ve kişisel kaynaklar mevcutsa evlilik doyumu o kadar yüksektir. 2- Çiftlerin yaşam biçimlerinden doyumları ne kadar yüksekse evlilik kalitesi de o kadar yüksektir. 3- Çiftler arası etkileşimden gelen ödüller ne kadar yüksekse evlilik kalitesi de o kadar yüksektir. Ayrıca evliliği etkileyen bazı faktörleri ele almaktadır. Bunlar arasında evlilik öncesi faktörler (ırk, sosyo-ekonomik statü, dini inançlar, zekâ ve yaş benzerliği), sosyo-ekonomik faktörler (ekonomik iyi olma, kadınların iş statüsü, ev halkının sayısı) ve kişilerarası ilişki faktörleri (çiftlerin birbirlerini olumlu kabulü, evlilikten elde edilen duygusal fayda, iletişim, etkileşim ve rol uygunluğu) yer almaktadır. Kurama göre evlilik öncesi benzerlik ne kadar fazlaysa, evlilik niteliğinin o kadar yüksek olacağı belirtilmektedir. Ayrıca duyguların ifadesi, duygusal bağımsızlık, kişisel cesaretlendirme, özerklik, eşitlik, kendini açma ve empati duygularının da evlilik doyumuna yardım eden faktörler olarak vurgulanmaktadır (Güler, 2010).

Evlilik doyumunu açıklayan bir başka kuram olan Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre ise çiftlerin evliliklerinin niteliği ve çift etkileşiminin çocuklara nasıl yansıdığı ortaya koyulmaya çalışılır. İnsan davranışının temelinde taklit olduğunu, çiftlerin de kendi evliliklerinde ebeveynlerinden öğrendiklerini sergilediklerini savunur. Çiftler arasında ortaya çıkan problemlerin nedeni onların algı ve beklentileriyle ilgilidir. Diğer bir deyişle çiftler arasındaki problemler ilişkinin kaynağını, onların yanlış algılamaları oluşturur. Çiftlerin ilişkilerindeki ceza ve ödülleri farklı değerlendirdikleri ve algıladıklarını söyler. Problemler çiftler bu yanlış değerlendirmelerini sorgulamaz (Anar, 2011) Ayrıca çiftler, ilişkilerinde farklı evrelerden geçerken (evlilik, çocuk, ikamet yeri, meslek değişimi, emeklilik vb.) işlevsel olmayan davranışlara sahip olabilirler ve sorunlu davranışlar sonraki evrelere doğru ilerleyebilir (Nazlı, 2011). Çiftler arasındaki bu sorunlu ilişkinin sorgulanmaması ve değiştirilmemesi de onların evlilik doyumuna yansımakta ve etkilemektedir (Akça Koca, 2013).

Yükleme Kuramı (Bradbury ve Fincham, 1990) ise nedensel yüklemeler ve sorumluluk yüklemeleri kavramları ile evlilik doyumunu açıklamaya çalışmıştır.

Nedensel yüklemeler bir olayı oluşturan durumlar; sorumluluk yüklemeleri kavramı ise hesap verilebilirlik ve kimin olayla ilgili sorumlu olduğuyula ilgilidir. Nedensel yüklemeler odak, istikrar, kontrol ve genellik boyutlarını içerirken sorumluluk yüklemeleri niyet boyutunu içerir. Bu yüklemeler çiftlerin ilişki içindeki davranışlarını etkilemektedir. Dolayısıyla bu davranışlar da evlilik doyumunu etkilemektedir (Curun, 2006). Yüklemeler ve evlilik doyumunu ilişkisini inceleyen araştırmalar, olumsuz ilişki olayların etkisini arttıracak ve olumlu ilişki olayların etkisini azaltacak şekilde yüklemeler yapmanın düşük düzeyde ilişki doyumunu ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Diğer bir ifadeyle ilişkilerinde sorunun nedenini eşinde arayan ve eşin davranışlarını olumsuz olarak değerlendiren bireylerin evliliklerinde daha doyumsuz; eşinin olumsuz davranışına ilişkin daha az sorumluluk yüklemesi yapan ve çatışma yaratacak olayların etkisini azaltıcı yüklemeler yapan bireylerin evliliklerini daha tatminkâr yaşadıklarını ifade eder (Bradbury ve Fincham, 1990). Bazı araştırmalar da düşük düzeyde olumsuz yüklemeler yapmanın yüksek düzeyde evlilik doyumunu ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Curun, 2006).

Evlilik doyumunu ve eşler arası ilişkiyi açıklamaya çalışan bir diğer kuramsal, Miller ve Steinberg'in geliştirmiş olduğu "Kişilerarası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı"dır. Bu kuramda genel olarak, bireylerin eşleri hakkında nasıl düşündüğü üzerine durulur. Bu kurama göre, evlilik doyumunu yüksek olan bireyler, eşlerini geleneksel rollere göre algılamaz ve olduğu gibi kabul eder. Çünkü eşin kendine özgü özellikleriyle kabul edilmesi ona yönelik bağımlı ve kontrolcü davranışların olmadığını gösterir ve eşle ilgili eşitlikçi bir yaklaşımın olduğunu varsaymaktadır (Gökmen, 2001).

Bradbury ve Fincham (1990) tarafından geliştirilen Bağlamsal Model'e göre bağlam, evlilik ilişkisindeki davranışlar üzerinde etkili olan psikolojik koşullar ve değişkenlerdir. Eşlerden biri herhangi bir davranış gösterdiğinde diğer eşte duygusal ve bilişsel tepkiler meydana gelir. Bu tepkiler, eşlerin davranışlarının üzerinde etkisi olan bağlamla ilgilidir. Bu bağlam da evlilik ilişkilerindeki psikolojik koşullar ve değişkenlerdir. Açıklanan bağlam ise uzak ve yakın olmak üzere iki kategoride incelenir. Yakın bağlam, eşin davranışının olduğu andaki duygu ve düşünceleri ile ilgilidir. Diğer bir ifadeyle, eşin davranışı karşısında bireyin hissettiği öznel duygu durumudur. Uzak bağlam ise, yakın bağlama göre kalıcı kişilik özelliklerini ifade eder. Yakın bağlam o anda yaşanan durumla ilgili iken, uzak bağlam bireyin kalıcı

özellikleriyle ilişkilidir ve çiftlerin pek çok etkileşimi üzerinde etkisi olduğu söylenmektedir. Bağlamsal model, yakın bağlam ve uzak bağlam arasındaki ilişki durumuna göre evlilik doyumunu ortaya koyar. Bu kurama göre, uzak bağlam ile doyum arasındaki ilişki yakın bağlamın aracılık etmesiyle ortaya çıkar (Bradbury ve Fincham, 1990).

Sonuç olarak, evlilik doyumunu açıklayan bu kuramlarda, evlilik doyumunun sosyo-ekonomik ve bireysel özellikler, ilişkiden elde edilen ödül ve ilişki için ödenen bedelin düzeyi, geçmiş yaşantılar çerçevesinde oluşan beklentiler ve bunların karşılanması, eş'e yapılan olumsuz yüklemelerin düzeyleri gibi nedenlere bağlı olarak değiştiği varsayılmaktadır (Vural Batık, 2017).

Evlilik sürecinin bireyin hem psikolojik hem sosyal yaşamını etkilediği bilindiği için evlilik üzerine yapılan çalışmalarda doyum düzeyinin incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Araştırmalarda evlilik doyumları incelenirken kimi araştırmacıların ilişki boyutlarına; kimi araştırmacıların da bireysel durumlara önem verdikleri görülmüştür. Evlilik doyumu ile ilgili olarak Türkiye'de birçok araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda, evlilik süresi, evlilik tipi, eğitim seviyesi ve dindarlık, evlilikte olumlu yanılama, bağlanma, evlilikte bağışlama ve yüklemelerin rolü, öznel iyi oluş, evlilikte boyun eğici davranışlar ve problem çözme becerileri, çatışma, iletişim gibi değişkenler ele alınmıştır. Ayrıca evlilikte değer tercihlerinin evlilik doyumunu etkileyip etkilemediği konusunda da çeşitli araştırmalar mevcuttur (Balcı Arvas, 2017; Demir ve Fışiloğlu, 1999; Doğan ve Büyükşahin Sunal, 2011; Hünler ve Gençöz, 2003; Kublay ve Oktan, 2015; Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006).

Günümüzde toplumsal, ekonomik, teknolojik ve kültürel değişimlerle beraber tüm toplumlarda ortaya çıkan evlilik sorunları dikkat çekmekte ve son zamanlarda bu sorunlarda artışlar olduğu vurgulanmaktadır. Olumlu bir şekilde başlayan evlilik ilişkisi çiftler için sorunlu bir şekilde devam edebilmektedir (Temeloğlu, 2014). Son zamanlarda yapılan araştırmalar incelendiğinde boşanma oranlarında önemli bir artış olduğu bulgulanmıştır. Boşanma oranları diğer ülkelerde 2000 yılından sonra %800, Güney Kore'de %600, Çin'de %500, Avustralya'da %300 şeklinde saptanmıştır (Adams, 2004). Türkiye'de ise boşanma hızındaki artış dikkat çekmektedir ve üzerinde durulması gereken bir durum olarak önemini korumaktadır. TÜİK verilerine göre; 2001 yılından itibaren boşanma oranlarında artış dikkat çekmektedir. Bölgeler

incelendiğinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde boşanma oranı en düşüktür. Boşanmanın en yüksek olduğu bölge ise Ege Bölgesidir. Ayrıca 2018 yılında bir önceki yıla göre boşanma oranlarında yüzde on artış tespit edilmiştir (TÜİK, 2018). Bir evliliğin sürekliliğinin en büyük göstergesi çiftlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları doyumdur. Toplumun huzuru evliliklerin iyilik halleriyle doğrudan bağlantılıdır. Bunun için öncelikle çiftlerin sağlıklı ve doyumlu evlilik yaşamaları gerekir. Eşler arasında evlilik ile başlayan etkileşim sürecinin iyilik durumu, toplumun ve sağlıklı geleceğin ön şartıdır (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000). Evlilik doyumunu etkileyen faktörler, daha mutlu, huzurlu ve uzun süreli evlilik ilişkisinin temelini oluşturmaktadır. Çünkü mutlu ve doyumlu olmayan evliliklerin boşanma ile sonuçlanması kuvvetli bir olasılıktır (Güven, 2005). Buna bağlı olarak bir evliliğin sürdürülmesinde etken olan durumları anlamak; evliliği ve ondan sağlanan doyumun olumlu ya da olumsuz etkileyen unsurları belirlemek büyük önem taşımaktadır (Üncü, 2007). Yapılan araştırmalarda evlilik doyumunu etkileyen faktörler şu şeklide sıralanmıştır: Çiftlerin iletişim şekilleri, birlikte geçirdikleri zaman, bütçe yönetimleri, sevgiyi ve kendini ifade etme biçimleri, duygusal bağımlılıkları, çatışma çözme stilleri, cinsiyet rolleri ve evlilikten beklentileri, çocuk ve kök aile ilişkileri vb. (Canel, 2013).

Yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde evlilik doyumunu etkileyen bir diğer önemli faktörün ise evlilik değerleri olduğu düşünülmektedir. Evlilik değerleri toplum ve kültürlerle bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Ayrıca günümüzde bireyden bireye bile farklılıklar olduğu araştırmalarda bulgulanmıştır (İmamaoğlu, 1996; Kağıtçıbaşı 1998; Ripley ve diğerleri, 2005). Ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde evlenirken geçmiş yaşantılarını ve günümüz şartlarını bir çatı altında buluşturan çiftlerin sahip oldukları bireyci ya da toplulukçu evlilik değerlerinin onların evlilik doyumları üzerinde nasıl bir etkisinin olduğu bilinmemektedir. Dolaylı olarak toplulukçu ve bireyci evlilik değerleriyle ilgisi olduğu düşünülen çalışmalarda rastlanan bulgulara göre bireyci evlilik değeri ağır basan bireyin aşk, bireysel gelişim, özerklik değerleri daha ön planda tutmaktadır. Ayrıca bu tarz evliliklerde çatışmanın yoğun yaşandığı otorite ve iş paylaşımı gibi durumların karmaşaya neden olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte çiftler arasında net roller belirlenmediği için yeniliklerin ve değişikliklerin denenmesi eşler arasında iletişim yollarının önünü açmakta ve böylece bu çiftlerin problem çözme becerilerini daha

yetkin kullanabildikleri bulgulanmıştır (Paçacıoğlu, 2018; Rhoden, 2003; Tosyalı, 2010). Öte yandan toplulukçu evlilik değeri ağır basan birey duygusal bağımlılığa ve evliliğinin iyiliği için bireysel fedakârlığa önem verir. Ait olma duyguları ve uyum ağır basmaktadır. Çatışma çok sık yaşanmazken sadece iyilik durumlarını eşleriyle paylaşırlar. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri net şekilde belirgindir. Kadın annelik rolünü benimsemiştir, ekek ise evin geçiminden sorumludur (Geçtan, 2018). Bunlar değerlendirildiğinde çiftlerin sahip oldukları bu değerlerin onların evlilik ilişkisini ve evlilikten sağladıkları doyumunu etkidiği düşünülmektedir. Çünkü bu değerlerin evlilik sürecinde çiftlerin fedakârlık, duygusal bağımlılık, gücün paylaşımı, bireysel gelişim, özerklik ve bireylerin evliliğe bakış açılarını etkilediği bilinmektedir (Ripley ve diğerleri, 2005). Yapılan çalışmalar, bireylerin yaş, inanç, ilgi, politik tutum, sosyal statü, etnik köken gibi kendilerine benzer özelliklere sahip olan eşlerle, doyumunu daha yüksek evlilik ilişkisi yaşadıklarını bulgulanmıştır (Luo ve Klohn, 2005; Robins, Caspi ve Moffitt, 2000). Kısaca evlilik ilişkisinde kadın ve erkeğin beklentileri ve bunların karşılanma durumları onların evlilik doyumunu etkilemektedir.

2.4.1 Evlilik Doyumu ve Evlilik Değerleri İlişkisi

Sürekli gelişim ve değişim gösteren evlilik kurumu, bireyin yaşamına büyük oranda etki eden kültürel bir olgudur (Yıldırım, 1993). Bireylerin evliliklerinde, ihtiyaçlarının ne derece karşılandığına göre evlilik doyumları da farklılık göstermektedir. Mutlu bir evlilik gerek bireyin gerekse toplumun huzur ve devamını etkilediği için evlilik doyumuna yönelik yapılan çalışmalar da önemli olmuştur.

Her toplumun evlilik ilişkisinde kendi kültürel yapısı çerçevesinde kadın ve erkeğin beklentileri vardır. Bu beklentiler, toplumun bireyi nasıl görüp algıladığını, bireylerin toplum içindeki duruşunu, görev ve sorumluluklarını kapsar (Öngen ve Aytaç, 2013). Ancak değişen ekonomik ve toplumsal koşullar bireyleri etkilemekte ve onların farklı evlilik değerlerini benimsemelerine sebep olmaktadır. Bu şekilde bireylerin evlilik içindeki duruşları ve davranışları da değişmekte, bu durum evlilik içindeki ilişkilerine yansımaktadır (Ripley ve diğerleri, 2005). Evlilik doyumunu genel itibariyle bireyin evlilik ilişkisindeki istek ve beklentilerinin karşılanması olarak tanımlanabilir. Bu yüzden çiftlerin sahip oldukları bireyci ya da toplulukçu evlilik değerlerinin onların ilişkilerindeki doyumunu etkileyeceği düşünülmektedir. Kültürel

değerler, inançlar ve normlar, çiftlerin evlilik içindekini görüşlerini etkiler (Markus ve Kitayama, 1991). Bireycilik ve toplulukçuluk bireylerin grup içindeki duruşunu etkileyen kültürel değerlerdir (Kağıtçıbaşı, 1998). Bireyci toplumlarda evlilik ilişkisinde çiftler arasındaki bağlar katıdır ve bireylerin evliliklerinden önce kendilerine öncelik vermeleri beklenir. Toplulukçu toplumlarda bireyler öteki odaklıdır ve ilişkinin çıkarları ve iyiliği bireyin kendinden önce gelir (Wong ve Goodwin, 2009). Evlilikte toplulukçu değere kıyasla bireyci değere sahip olanlarda âşık olma, özgünlük, bireysel gelişim, kişisel tatmin ve kendini ifade etme ön plana çıkmaktadır. Bunun da bireyci evlilik değerine sahip bireyin evlilik doyumunda etkili olduğu söylenmektedir (Dion ve Dion, 1993). Diğer yandan toplulukçu kültürlerde, birbirine bağımlı çiftler vurgulamaktadır. Bireysellik toplumsal bağlamla bağlantılı olarak algılanmakta ve kendini başkalarıyla ilişki içinde tanımak ve tanımlamak önemli görülmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). Bu kültürlerde diğer aile üyeleriyle ilişkiler (örneğin, eşler, ebeveynler, kardeşler ve yasalar) daha önemli olarak kabul edilir. Aynı şekilde bu değerlerin de evlilik doyumunu üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir (Dion ve Dion, 1993).

Yapılan çalışmalarda mutlu bir evlilikte çiftlerin sahip oldukları değerlerin önemli olduğu görülmüş ve evlilik ilişkilerinin niteliğini anlayabilmek ve kalitesini artırabilmek için çiftlerin önem verdikleri değerlere odaklanılması gerektiği özellikle vurgulanmıştır (Gaunt, 2006; Koçak, 2014; Luo ve diğerleri 2008; Özen, 2006). Bireylerin, yaşadıkları toplumun bir parçası olarak kendi benlik ve davranışlarında sergiledikleri gelenek, görenek, inanç ve yetenekleri o toplumun kültürüdür. Bununla birlikte o toplum içinde kutlanan özel gün ve merasimler kültürü de keskinleştirir. İki ayrı bireye ait olan değerler, onların çift olması, beraber yaşaması ve evlenmeleri ile kendini daha fazla belli etmekte ve evlilik için büyük önem arz etmektedir. Yapılan çalışmalarda kültürel farklılıkların ve bireylerin sahip oldukları özelliklerin evlilik doyumunu üzerinde etkili olduğu söylenmektedir (Geçtan, 2018; İmamoğlu, 1994; Ripley ve diğerleri, 2005). Çiftlerin evlilikten önceki yaşamları, buldukları çevre, soyo ekonomik durumları, gelenek ve görenekleri evlilik doyumları üzerinde birer belirleyici olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte bunlar arasındaki farklılıkların çiftlerin etkileşimini ve evlilik sürecin etkileyebileceği söylenmektedir. Bazen farklılıklar evlilik öncesi dönemde fark edilememektedir. Evlilik öncesi dönemdeki bu farklılıklar çoğu zaman sorun teşkil etmezken, evlendikten sonra

zaman zaman çeşitli problemlere, çift iletişimsizliğine ve mutsuzluklara neden olabileceği düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda çiftlerin hayatı benzer algılamalarının ve sahip oldukları kültürel değerlerin benzer olmasının onların evlilik doyumları üzerinde etkili olduğu söylenmektedir (Yılmaz, 2015).

Yurt dışı alanyazında kültürler arası yapılan çalışmalarda evlilik içinde bireyci ve toplulukçu değerler arasındaki farklılıklar göze çarpmaktadır. Her iki değerde de çiftlerin arkadaşlığının evlilik doyumunda etkili olduğu belirtilmiştir. Toplulukçu kültürde erkeğin eve gelir getirmesinin evlilik doyumunu etkilediği bulunmuştur. Ayrıca bireyci kültürler evlilik doyumunda eşe âşık olmanın önemi üzerinde dururken, toplulukçu kültürde eş için yapılan fedakârlığın ve uyumun evlilik doyumunu üzerinde etkili olduğu vurgulanmaktadır (Wong ve Goodwin, 2009). Ayrıca toplulukçu kültürlerde eş ile uyumlu ilişkilerin evlilik doyumunu üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Kwan, Bond ve Singelis, 1997).

Farklı kültürel değerlerde evlilik incelendiğinde toplulukçu evlilik değerlerinin hâkim olduğu doğu toplumlarında birey, toplumun bir parçası olarak görülmektedir ve kolektif bir yaşam tarzı benimsenmektedir. Birey kendi evliliğine bağlı olarak bir bütün olarak yaşamakta ve istek, beklenti ve başarılarında ben yerine biz ön planda bulunmaktadır. Toplulukçu evlilik değerlerini benimsemiş bireylerin sosyal hayatlarını eş ve aile çevresi yani günlük yaşantısı oluşturmaktadır. Bireyci evlilik değerini benimsemiş bireyde ise sosyal yaşam; toplumsal yaşantı ile ilgilidir. Sosyal yaşam, farklı bir şekilde yapılandığı için, evlilikteki doyumun kişisel ve sosyal faktörlere bağlı olduğu söylenmektedir (Markus ve Kityama, 1991; Tosyalı, 2010).

Evlilikle beraber kurulan aile, toplumun ayrılmaz bir parçasıdır ve toplumun kültürel değerlerini, normlarını ve sosyal yapısını yansıtmaktadır. Bu yüzden değerlerin sürdürülmesinde evliliklerinin rolü büyüktür. Ayrıca bireylerin sahip oldukları değerler davranışlarını ve evlilik ilişkilerini yönlendirdiği için, bu değerlerin incelenmesinin onların evlilik ilişkisi içinde davranışlarını anlamlandırmada faydalı olacağı ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1998; Schwartz, 1992). Yapılan çalışmalarda çiftlerin evlilik değerlerinin birbirine benzemesinin evlilik doyumlarını olumlu anlamda etkilediği ortaya konulmuştur (Gaunt, 2006; Goodwin ve Tinker, 2002; Koçak, 2014; Özen, 2006; Schwartz, 1992; Tosyalı, 2010; Yaşın Dökmen ve Tokgöz, 2002). Çiftlerin benzer duygu, düşünce ve davranışlara sahip olmalarının onlara mutluluk veren ve doyum sağlayan evlilikler yaşamalarında kritik öneme

sahip olduğu söylenebilir ve evliliğin sürdürülmesi açısından önemli olabileceği düşünülebilir.

Evlilik, Türk toplumunda özel bir anlam taşımakta; genellikle ölüme kadar devam edecek bir sözleşme olarak kabul edilmektedir (Fidan, 2005). Her toplum kendi üyesine kültürü çerçevesinde belli roller atfeder ve roller onların her alandaki ilişkine yansıdığı gibi evlilik ilişkisine de yansır (Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Eroğlu ve Taşkın, 2007). Buradan hareketle toplumsal cinsiyet rollerini benimseyen kadın ya da erkeğin toplulukçu evlilik değerlerinin daha baskın olduğu bilinmektedir (Pek ve Leong, 2003; Ripley ve diğerleri, 2005). Buna göre evlilikte roller bellidir ve herkes kendinden beklenen sorumluluğu yerine getirir. Bireyci evlilik değerlerine sahip kadın ve erkeğin evlilikte mutlu olması belli koşullara bağlıdır. Bu koşullar ilişkide eşitlik duygusu, bireysel özgürlüğe ve kişisel kararlara saygı duymadır (Russell, 1998). Bununla beraber Kağıtçıbaşı ve Cemalciler (2017) toplulukçu kültürde itaat ve uyum özelliklerinin benimsendiğini ve bu değere sahip bireylerde çatışmanın tercih edilmediğini, grup içi uyumun önem taşıdığını belirtmektedirler.

Kadın ve erkeğin benimsediği değer ve rollerin, evlilik kurumu içindeki davranışlarını da şekillendirdiği bilinmektedir. Evlilik doyumu, bireylerin evliliğe ilişkin beklentilerinin ve gereksinimlerinin karşılanma düzeyini kapsayan kavramdır. Buna bağlı olarak da kadın ve erkeğin evlilik doyum düzeyleri de evlilikte beklentilerinin karşılanmasına bağlı olarak farklılık göstermektedir. İmamoğlu (1993), günümüzde aile yapısında gözlenen farklılıkların etkilerini incelemek için “modernlik indeksi”ni geliştirmiştir. Bu modele göre evlilikleri, kültürel değerlerin ve toplumsal cinsiyet rollerinin baskın olduğu “geleneksel aile” ve çağdaşlaşmanın ve bireyci özelliklerin ön plana alındığı “modern aile” olarak aileyi gruplamıştır. Kadının çalışması, eğitim düzeyinin yükselmesi ve bireysel özelliklerin ön planda tutulması, modernlik puanının artmasını sağlamaktadır. Modernlik indeksinde ortalama puanın altında kalan aileleri de geleneksel olarak kabul etmiştir. Geleneksel ve modern gruplardaki çiftlerin evlilikle ilgili düşüncelerinde anlamlı düzeyde farklılıklar ortaya çıktığını gözlemiştir. Geleneksel grupta yer alan çiftlerin evliliklerini sürdürme çabası içinde olduklarını diğer taraftan modern grupta yer alan çiftlerin evliliklerine daha gerçekçi yaklaşıklarını ortaya koymuştur. Geleneksel grupta yer alan ailede kadınlar erkeklere oranla evliliklerini daha olumsuz olarak değerlendirdiklerini bulmuştur. Modern grupta yer alan bireylerin eşitlikçi ve

bireysel sorumluluklarını ön planda tuttıklarını ifade etmiştir. Diğer taraftan geleneksel grupta yer alan ailelerde toplumsal sorumluluk ve yükümlülüklerin ön planda tutulduğunu, ayrıca erkek kontrolünde hiyerarşik bir düzen olduğunu vurgulamıştır.

Günümüz şartları ve yapılan araştırmalar incelendiğinde Türkiye’de de dünyada olduğu gibi kadın ve erkeğe verilen roller ve benimsenen değerler değişime uğramaktadır. Bu da onların evlilik değerlerini ve dolayısıyla evlilikten sağlayacakları doyumunu etkilemektedir. Bu değişimin en önemli nedenleri arasında sanayileşmeyle birlikte bireylerin içe dönük bir yapıdan dışa dönük bir yapıya geçişin başlaması, hem kadın hem de erkeğin eğitim düzeyinin yükselmesi, teknolojinin ilerlemesiyle kapalı bir aileden küreselleşen ulusal bir yapıya dönüşün olması, kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması, beklentilerin değişmeye başlaması sıralanabilir (Bedir, 2018; Bıyıkoglu, 2012; Bromley, 1997; Curun, 2006; Çimen, 2007).

Son yıllarda boşanma oranlarındaki artış ve Türk toplumunda yaşanan kültürel değişim dikkat çekmektedir. Bu değişim her toplumda olduğu gibi Türk kültüründe kadın ve erkeğin evlilik ilişkisine (İmamaoğlu, 1993; Kağıtçıbaşı, 1998) ve evlilik değerlerine yansımaktadır. Çünkü araştırmalar Türk toplumunun toplulukçu kültürden bireyci kültüre geçtiğini açıkça ortaya koymaktadır (Ercan, 2013; Geçtan, 2018; Gündoğdu, 2007; Güvenç, 2010). Keeley’e (1955) göre, çiftlerin değer uyumları ile evlilik doyumları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Değerleri birbirine benzeyen çiftlerin birbirlerine karşı olumlu duygular hissettiği görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye’de bireyci ve toplulukçu evlilik değerlerinin çiftlerin evlilik ilişkisine nasıl yansıdığını ortaya koyan araştırma bulgularına rastlanmamıştır.

2.4.2 Evlilik Doyumu ve Evlilik Tipleri İlişkisi

Evlilikte doyum, genel olarak bireyin ilişkiye ya da evliliğe ilişkin genel değerlendirmesi olarak ifade edilebilir. Bu değerlendirme ile birey yaşadığı ilişkiden tatmin olup olmadığını belirleyebilir. Bilinen şudur ki doyum, eşlerin kişilik özelliklerinden, ilişkide yaşanan her türlü değişimden, eşlerin geçmiş yaşam deneyimlerinden, beklentilerinden, kültürel özelliklerden etkilenebilir (Solmuş,

2011). Bunun yanısıra evlilik yaşantısının mutlu ve doyum verici olması bu etkenler kadar, eşlerin dışarıdan görünen davranış örnekleri yani birbirleri ile etkileşimlerine bağlı olarak da değişmektedir. Diğer bir ifade ile birbirleri ile kurdukları iletişimin niteliği önemli ölçüde evlilik doyumunu etkilemektedir (Yılmaz, 2015).

Evlilik, fiziksel ve psikolojik iyi oluşa katkı sağlayan kişilerarası ilişki olarak da ifade edilebilir. Bu ilişkide yaşanan tatmin, mutluluk ve iyilik hali ilişkinin geleceğini de belirler. Bununla beraber evlilik doyumunu, bireylere daha kaliteli bir evlilik yaşamı hazırlar. Araştırmalar, evlilik doyumunun iletişim ve kişiler arası süreçlerle ilgili olduğunu vurgulamaktadır (Bradbury ve diğerleri, 2000; Greeff, 2000). Evlilik tipleri; genel olarak “bireylerin eşleriyle olan ilişkilerinde aile içi konuları ele alırken ortaya koydukları duygu, düşünce ve davranış tarzları olarak tanımlanabilir”. Buna göre çift ilişkileri farklılık gösterebilir. Evlilik tiplerine etki eden üç boyut bulunduğundan bahsedilmektedir (Fitzpatrick, 1977; 1988; 2001; Kağıtçıbaşı, 2010, Mackey ve O’Brien, 1995; Thibaut ve Kelley, 1959 aktaran Bilecen, 2007). Bu boyutlar; Karşılıklı bağımlılık, Fikirler-İdeolojiler ve Çatışma. Karşılıklı bağımlılık; eşlerin paylaşım ve arkadaşlık miktarları ile ortak zaman ve birlikte vakit geçirmelerinde birbirlerine olan bağımlılıklarını ve yaşantıları ifade etmektedir. Çiftlerin kendilerini eşlerine açıkça ifade edebilmeleri, eşlerinden aldıkları desteğin düzeyi, ev içi ortak alan paylaşımı, ev dışında düzenlenen etkinliklere birlikte katılım düzeyleri, bireysel etkinlik planlamaları, ev işlerini paylaşmaları, birbirleri için yaptıkları fedakârlık dereceleri gibi örnekler bu grupta sıralanabilir. Fikirler ve ideolojiler boyutu ise; sadece ilişki ve evlilik yaşantısı ile ilgili inanç, değer ve standartların dışında genel tutum ve düşünceleri ile ilgili durumları içermektedir. Örneğin, evlendiğinde kadının eşinin soy ismini alması, merasimlere verilen önemin derecesi, eşlerin ideal ilişki tanımları, ilişkilerinde farklı deneyimlere yer verme durumları sayılabilir. Çatışma boyutu ise; ilişkide bir sorun ile karşılaşıldığında verilen tepki ve o durumun çiftler tarafından nasıl ele alındığıyla ilgilidir. Devam eden bir ilişkide çatışma kaçınılmazdır. Görmezden gelme, atılman davranma, güç ve eşlerin ittifak derecelerine göre bu boyut ele alınmaktadır (Fitzpatrick, 1977; Fitzpatrick ve Ritchie, 1994). Örneğin kurallar dizisinde evlilik ilişkisinin yürütülmesi ve sorumlulukların yerine getirilmediği durumlarda eşlerin duruşu, çatışma anında kendilerini ifade ediş tarzları gibi durumlar bu boyutta

sıralanabilir. Araştırmalar değerlendirildiğinde evlilik tiplerini belirlemede etken olan boyutlar ile evlilik doyumunun ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Bununla birlikte evlilik tipleri belirlenirken evlilik ilişkisindeki dinamikler (işbirliği, yalnızlık, sevgi, karar verme, çatışma, paylaşma, bağımlılık, inançlar, özerklik, sınırlar v.b.) ile aile içi konuların (gelir idaresi, boş zaman, ortak alan, çocuk bakımı, iş bölümü v.b) ele alınış şekilleri ve nasıl tartışıldığı üzerinde durulmuştur. Yapılan çalışmalar her çiftin rastlantısal olmayacak şekilde bir evlilik tipinde kategorize olduğunu göstermiştir. Çiftlerin eşiyle kurduğu ilişkide, kendisini ifade ediş biçimi, sergilediği temel davranış eğilimi onun ya da onların evlilik tipini oluşturmaktadır. Ayrıca çiftlerin içinde buldukları evlilik tipinin evlilikleri boyunca devam ettiği belirtilmektedir (Fitzpatrick, 1987; Tekin Çatal ve diğerleri, 2018). Evlilik tipine bağlı olarak çiftlerin ilişkilerinde davranışları farklılaştığı için evlilik doyum düzeyinin de bundan etkilendiği söylenmektedir (Fitzpatrick, 1988; Fitzpatrick ve Ritchie, 1994). Evlilik yaşantısının doyum verici ve sürdürülebilir olması, eşlerin birbirleriyle kurdukları ilişkinin kalitesinden önemli ölçüde etkilenmektedir (Şener, 2002; Tosyalı, 2010). Ayrıca evlilik içi ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürütmesi bireylerin, aile üyelerinin ve dolayısıyla toplumun huzurunu etkilemektedir.

Yurt dışı alanyazın incelendiğinde evlilik tiplerinin genellikle üç grupta ele alındığı görülmektedir. Evlilik tipleri genel özellikleri ile değerlendirildiğinde evliliklerini *geleneksel* olarak tanımlayan çiftlerde bağımlılık yüksektir. Çiftler yüksek düzeyde paylaşımcı ve fedakâr bir tutum sergilerler. Özerk fiziksel alan kullanımı gelenek tiplerde görülmediği için, bu durum eşler arasındaki etkileşimi kolaylaştırır ve artırır. Bu tipler iletişim tarzlarını ise çekinik olarak tanımlarlar ve eşleriyle çatışmaya girmezler. Geleneksel cinsiyet rolleri ilişkilerinde hâkimdir. Kadınların ilişkilerinde fedakâr ve bağımlı olma düzeyleri erkeklere göre daha yüksekken evlilik doyumlarının erkeklerden daha düşük düzeyde olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca gelenekseller, evlilik doyumundan ziyade ilişkilerinde istikrarın üzerinde daha fazla dururlar (Fitzpatrick, 1987; Geçtan, 2018). Evliliklerinde *özerk* tipe giren çiftlerde bağımlılık düzeyi çok düşüktür ve paylaşım ve fedakârlık oranı diğer tiplere kıyasla oldukça azdır. Bu tipler ilişkilerinde ortak zaman geçirmek için daha planlı hareket ederler ve istikrar önemlidir. İletişim tarzlarını çekinik olarak tanımlarlar ve çatışmadan kaçınırlar. Evlilik doyumları ilişkilerindeki istikrarla doğru orantılıdır (Fitzpatrick, 1987). *İlişkili Özerk Tipler (Bağımsızlar)* ise geleneksellere göre daha

özerk bir yapı sergiledikleri için etkileşimlerinde sınırlama vardır. Çiftlerin eşlerinden ayrı bir de bağımsız alanları vardır. İlişkili özerkler, iletişim tarzlarını atılgan olarak tanımlarlar ve yaşanan çatışmaların evlilik doyumunu düşürdüğü ifade edilir (Fitzpatrick, 1987).

Bunlara ek olarak yapılan çalışmalarda sağlıklı ve kopuk bir çift yaşantısına sahip olan evliliklerde, hem çiftlerin hem de aile üyelerinin kendilerini yalnız hissettikleri, yaşanan sorunlardan habersiz oldukları bilinmekte ve bu tarz ailelerde kopuk ilişkilerin geliştiği ifade edilmektedir. Ayrıca aile içi bağlılığın zayıf olmasından dolayı ait olma ihtiyaçları karşılanmamakta ve kendilerini yalnız hissetmektedirler (Nicholas, 2013). Çiftler arasındaki iletişim azaldıkça beraber zaman geçirmeleri ve paylaşımları da azalmaktadır. Bu durumda çiftler arasındaki bağlılık zayıflayarak evlilik doyumunun da olumsuz etkileneceği ifade edilmektedir (Yılmaz, 2015).

Evlilikteki başarının merkezi evlilik doyumudur ve bu çiftler arasında kurulan etkileşime kuvvetle bağlıdır. Boncher ve Fitzpatrick (1980) yaptıkları çalışmada evlilik tipleri ve evlilik doyumlarını karşılaştırdıklarında, bütün tipler için evlilik doyumunun ortalama değerlerde olduğunu söylemişlerdir. Her ne kadar tipler arasında fark az olsa da geleneksel tiplerin, göreceli olarak daha yüksek doyum düzeyiyle diğer tiplerden ayrıldığını ifade etmişlerdir. Bunda toplumsal cinsiyet rollerinin etkili olduğunu vurgulamışlardır. Bağımsız tiplerin de evlilik doyumlarının geleneksel tipe biraz daha yakın düzeyde olduğunu ve bunu da çiftlerin paylaşım düzeylerinin yüksek olması ile açıklamışlardır.

Birçok araştırmada, uzmanlar evlilik doyumunun belirleyicilerini bulmaya çalışmış ve eğitim, evlilik yaşı, evlilik süresi gibi demografik faktörler ele alınmıştır. Ancak araştırmalar bu faktörlerin çok daha az etkili olduğuna inanarak eşler arasında gerçekleşen iletişimin evlilik doyumu üzerinde daha etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin evlilik sorununa ve doyumsuzluğa neden olan şeyin paranın yokluğu değil, ekonomik güçlüklerin eşler arasında nasıl ele alındığı vurgulanmıştır (Fitzpatrick, 1988; Karadağ, 2015; Nazlı, 2011; Yılmaz, 2015). Seabrook (1997) yaptığı çalışmada finansal anlaşmazlıkları çözmek, eşin ayrı bir birey olduğunu kabul etmek, eşle evlilik danışma oturumlarına katılmak ve evlilik çatışmalarına çözümler üretmek gibi aile içi konuları çözmeye başarılı olanların evlilik doyumlarının yüksek olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanı sıra evlilik doyumuyla ilgili yapılan araştırmalarda paylaşma ve iletişim sorunu yaşayan çiftlerin evlilik

doyumlarının da düşük olduğu bulgulanmıştır (Fitzpatrick, 1977; İmamoğlu, 1993; Karadağ, 2015; Noller ve Hiscock, 1989).

İlişkide doyum yaşayan eş, derin bir ilişki yaşar. Doyum, ilişkide olmaktan duyulan mutluluğu, eşe güven duymayı, onu korumayı, eşin mutluluğu için çaba sarfetmeyi, ilişkiye bağlılığı getirir. Doyum düzeyi yüksek olanlar eşleri ile ortak zaman alanları yaratır, paylaşım düzeyleri yüksektir ve ortak anılar oluşturmaya çalışırlar. Eşlerine sözel ya da sözel olmayan şekillerde onlar için değerli olduklarını hissettirirler. Doyumsuzlukla beraber çatışma artar ve ortak karara varma geşir. Eşler ya da eş alınan kararlardan hoşnut olmaz. İletişim sorunları yüksektir (Solmuş, 2011). Bu da eşleri boşanmanın eşiğine getirebilir. Evlilikten yaşanan doyum, pek çok özelliğe göre biçimlenir. Yurt dışında yapılan bazı çalışmalar evlilik doyumunun evlilik tiplerinden etkilendiğini ortaya koymuştur (Fitzpatrick, 1987; Kantor ve Lehr, 1975; Noller ve Hiscock, 1989). Ancak Türkiye’de çift tipleri ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Evlilik ilişkinde yaşanan her durum doğrudan ya da dolaylı olarak toplumu etkilediği için her daim önemini korumaktadır.

Aile içi iletişimin kalitesi tüm aile bireyleri için önemlidir. Eşler arası duygusal veya davranışsal sorunların evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Ayrıca doyumlu bir evlilik için eşlerin birbirlerini tanımalarının önemli olduğu ifade edilmektedir. Yapılan araştırmalarda benzer özelliklere sahip olan eşlerin evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu ve mutlu bir evliliğe sahip olduklarını ifade ettikleri görülmüştür (Fitzpatrick, 1988; Soylu ve Kağnıcı, 2015; Yılmaz, 2015).

Evlilikle birlikte bireyin tek iken çoğul yaşama geçmesi onu düşünsel, duygusal ve davranışsal olarak önemli ölçüde etkilemektedir. Aynı atı altında ‘‘ift olmak üzere buluşan’’ bireylerin özerk yaşamlarından çıkıp aynı evde ortak hayat sürmeleri onları zora sokarken, eşlerin birbirlerini tanımaları ve farkında olmalarının evlilik ilişkilerini kolaylaştıracadığı ve onların evlilik doyumunu etkileyeceği bilinmektedir (zaydınlık, 2014). Çiftlerin mutlu bir evliliğe sahip olabilmeleri için kendi ve eşlerinin özelliklerini bilip, birbirlerini ortak bir amaç için tamamladıklarında evliliklerindeki doyumun yükseleceği vurgulanmaktadır (Ripley ve diğerleri, 2005).

Türkiye’de evli bireylerin evlilik tipleri ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmaların yapılmadığı görülmektedir. Bu yüzden evlilik tiplerini evlilik yaşantısında değerlendirecek araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

2.5 İlgili Araştırmalar

Bu bölümde evlilik değerleri, evlilik tipleri ve evlilik doyumuna yönelik yapılmış yurt içi ve yurt dışı araştırmalara yer verilmiştir.

2.5.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yurt içinde bireyci-toplulukçu evlilik değerleri ile ilgili tek çalışma Tekin Çatal, Balcı Çelik ve Kalkan'a (2017) ait Evlilik Değerleri Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlama Çalışması'dır. Bu çalışmada Ripley ve diğerleri (2005) tarafından geliştirilen Evlilik Değerleri Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan analizler Türkçe'ye uyarlanan 26 maddelik ölçeğin, bireyci ve toplulukçu evlilik değerlerini ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Gündoğdu (2007) 292 evli çift ile yaptığı çalışmada Dengeli Bütünleşme-Ayrışma modelinden hareketle bireyci ve toplulukçu değerleri dört tipte (kopuk kalıplaşma, kopuk kendileşme, ilişkili kalıplaşma ve ilişkili kendileşme) incelemiştir ve evlilik doyumları üzerinden ilişkisine bakmıştır. Ayrıca çalışmasında evlilik tiplerinin üç ögesi olan görücü usulü, aile içerikli anlaşarak ve anlaşarak evlenmenin evlilik doyumu üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ilişkili olma ve kendileşmenin doyumu anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür. Benlik tipinin tüm değişkenler üzerinde etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Benlik tipi ile evlilik tipinin evlilik doyumu üzerine ortak etkilerinin anlamlı olduğu sonucu bulunmuştur.

Mesutoğlu'nun (2012) 529 öğrenci ile yürüttüğü çalışmada sağlıklı aile işlevselliği ile bağımlı-ilişkisel benlik kurgusu arasında ilişki araştırılmıştır. Çalışma bulgularına göre kızlarda ve erkeklerde bağımlı-ilişkisel benlik ile sağlıklı aile işlevselliği arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Ayrıca, erkeklerin özerk-ayrık puanlarının kızlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuş ve kızların erkeklere göre bağımlı-ilişkisel puanların anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

İmamoğlu (1994) yaptığı çalışmada evlilik ilişkileri ile ilgili bir modelleme araştırmasından söz etmektedir. Model, çiftlerin sosyal gelişmişlik düzeyi, etkinlikleri ve evlilikten memnuniyetleri boyutlarını kapsamaktadır. Sosyal gelişmişlik boyutu, daha modern bir anlayışı ifade eder. Eğitim düzeyinin yükselmesi, çocuk sayısının azalması, anlaşarak evlenme ve cinselliğe yüklenen önemin artması ile ilgilidir. Etkinlik boyutu ise bireyin gelir kazanmada rolü,

kararların alınması, eşi cinsel yönden kendine ait hissetme duygusu ile ilgilidir. Evlilikten memnuniyet boyutu ise eş ile uyumlu ilişki, aile bağları, uzlaşma, eşitlik, ortak bir dünya görüşü, eşin sevdiğini anlamak, ilişkiye diğerlerinin karışmaması ile ilgilidir. Yapılan modelleme çalışmasında, evlilikten memnuniyetin bireylerin ilişkilerinde eşitlik, uzlaşma, paylaşma, iletişim ve katılım gibi özellikleri gerçekleştirebildikleri oranda sağlandığı görülmüştür. Ayrıca bu araştırma sonunda kadının etkinliğinin artması ile mutlu evliliğin bağlantılı olduğu ortaya konulmuştur. Erkeğin evlilikten memnuniyetinin, kadının memnuniyetiyle bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tezer Yörük (2016) çalışmasında çift uluslu çiftlerin evlilik doyumunu incelemiştir. Bu amaçla, bireysel özellikleri olarak kültürlenme tutumları; çift özellikleri olarak, çatışma çözme stilleri, kültürel mesafenin evlilik doyumu üzerindeki yordayıcı rolü araştırmıştır. Veriler, 144 çift-uluslu çiftten toplanmıştır. Bulgular incelendiğinde sadece aileden alınan sosyal destek, olumsuz çatışma çözüm stilleri ve olumsuz toplumsal tepkiler puanlarının hem kendinin hem de eşinin evlilik doyumunu yordadığını göstermektedir.

Ercan'ın (2013) yaptığı çalışmaya 24–30 yaşlarındaki 590 birey katılmıştır. Çalışmada Türkiye'de aşk stillerinin bireyci-ilişkisel-toplulukçu düzeye göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'de karşı cinsle duygusal ilişkilerde yaşanan problemlerin kaynağına ilişkin ipuçlarının bireyci-ilişkisel-toplulukçu tiplerle ilişkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca aşk stillerinin bireyci-ilişkisel-toplulukçu tiplere göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Elvan Bilir (2016) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada romantik ilişkilerde bağlanma ve ilişkisel benlik tiplerinin ilişkisini incelemiştir. 500 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre romantik ilişkilerde bağlanma stilleri ve benlik türleri arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Özerk ilişkisel benliğe sahip bireylerin ilişkilerinde diğerlerine kıyasla daha fazla güvenli bağlandıkları bulgulanmıştır. Aynı zamanda romantik ilişkilerinde korkulu bağlanan bireylerin daha az özerk ilişkisel benlik düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Bedir (2018) evli bireylerde evlilik doyumunu yordayan değişkenleri incelemiştir. 18-65 yaş aralığında 150 evli kadın ve 150 evli erkekle araştırma yürütülmüştür. Çalışma sonuçları değerlendirildiğinde geleneksel cinsiyet rollere katılım arttıkça evlilikte çift uyumunun ve eşler arasında sevgi gösteriminin arttığı bulunmuştur. Bu

durum kadın katılımcılar ve erkek katılımcılar arasında da hemen hemen aynıdır. Eşitlikçi cinsiyet rolü benimsendiğinde eşlerin birbirlerine sevgi göstermeleri azalmaktadır ve doyum düşmektedir.

Çınar (2008) yaptığı çalışmada evlilik doyumunu ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir. 144 kadın ve 158 evli erkek ile yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre evlilik doyumunu ile cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık bulmuştur. Cinsiyet rolü kadınsı ve androjen bireylerin evlilik doyumları erkeksi bireylere göre daha yüksek çıkmıştır. Kadınların evlilik doyumları cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar gösterirken, erkeklerin cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Gündoğdu Aktürk'ün (2010) yaptığı çalışmada çeşitli değişkenlerle beraber görücü usulü veya aşk evliliği yapmış olmalarının ve demokratik veya geleneksel evliliğe sahip olmalarının evlilik doyumlarına etkilerini incelemiştir. Çalışma 204 evli kadın üzerinde yürütülmüştür. Evliliğin gelenekselden ziyade demokratik bir yapıya sahip olması her iki evlilik grubunda da evlilik doyumunu olumlu yönde etkilerken, gruplar arasında hem aşk evliliği yapmış hem de demokratik evlilik yapısına sahip olan kadınların en yüksek evlilik doyumunu rapor ettikleri gözlenmiştir.

Acar (1998) Ankara sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu 149 evli personel ile evlilik doyum düzeylerine yönelik yaptığı çalışmada, eş ile duygu ve düşüncelerin paylaşımı, eşle birlikte sosyal etkinliklere katılma, ev içi ve dışı sorumlulukların paylaşılması, aile içi tartışmalar, eşyle arasında sosyo- ekonomik düzey farkının olması ile evlilik doyum düzeyleri arasında olumlu yönde anlamlı bir fark bulmuştur.

Koçak (2014) çalışmasında 127 çift ile ideal benliğe yönelim ile değer benzerliğinin evlilik doyumuyla bağlantısını araştırmıştır. Çiftlerin değer benzerliği ile kadınların ve erkeklerin evlilikten aldıkları doyum arasındaki ilişkide pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Diğer bir deyişle çiftler arasındaki değer benzerliği arttıkça evlilik doyum düzeyleri de yükselmektedir.

Özen (2006), çiftlerin değer benzerlikleri, çatışma çözme stilleri ve evlilik uyumlarını inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya 140 kadın ve 140 erkek katılmıştır. Çiftlerin gelenekselcilik, hazcılık ve uyarılımlık değerlerinde benzerliğinin; bunun yanında çiftlerin güç değerinde farklılaşmasının evlilik uyumunu arttırdığını saptamıştır. Tüm bu bulgular ışığında, çiftlerin değerlerinin genel olarak benzer

olması evlilik doyumunu arttırdığından, evlilik doyumunun değerler bağlamında incelenmesi önemli hale gelmiştir.

Acıtellı, Kenny ve Weiner (2001), bireylerin evlilik ile ilgili düşünceleri ve değerlerini ele almışlardır. Araştırmacılar, değerlerin evlilik doyumunu ile ilişkisini anlayabilmek için benzerlik ve anlaşılma kavramlarına odaklanmışlardır. Sözkonusu çalışmada benzerlik; erkeğin ve kadının ideallerinin benzerliği olarak tanımlanmaktadır. Anlaşılma ise; bireylerin eşlerinin ideallerini diğer bir deyişle, değerlerini, eşlerinin anladığı gibi anlamasıdır. Evlilik idealleri; bireylerin ve eşlerinin evliliğe dair değerleri derecelendirmeleri ve en önemli beş değeri sıralamaları ile ölçülmüştür. Evlilik değerleri, on üç değere verilen önem düzeyine göre ölçülmüştür. Buna göre evlilik değerleri; yeterli paraya sahip olma, önemli konuları konuşma, sevgi gösterme, çocuk yetiştirme, birlikte bir şeyler yapma, cinsel tatmin, birbirine güvenme, ev hayatını sürdürme, birbirlerine kendilerini iyi hissettirme, birbirleriyle ilgilenme, dini ve siyasi konularda benzer inançlara sahip olma, ilişkinin süreceğine emin olma, birbiriyle iyi anlaşma gibi evlilikle ilişkili on üç değerden oluşmaktadır. Değerler çok geniş kapsamlı olduğundan, bu çalışmada da evlilikle ilişkili değerler kullanılmıştır. Sözkonusu çalışmada, çiftlerin birbirlerine benzer olmalarının, hem evlilik doyumunu hem de evlilik süresini arttırdığı görülmüştür.

Hortaçsu'nun (1999), araştırmasında 130 evli çift ile geleneksel görücü usulü ile evlenen bireylerin ve kendi arzusu ile evlenen bireylerin çift ve aile ilişkileri araştırılmıştır. Geleneksel görücü usulü ile evlenen kadınların aile ilişkilerinde ve karar vermede eşinden daha etkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, kadının daha yakın ilişkiler geliştirdiği sonucuyla açıklanmıştır. Bu durum eşler arasında güç paylaşımını eşitleyerek evlilik doyumunu arttıran bir faktör olarak ifade edilmiştir.

Yıldırım (2017) çalışmasında görücü usulü ve flört ederek evlenen 105 kadın, 101 erkek bireyle duygusal farkındalık düzeylerinin evlilik doyumuna etkisini incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda evlilik biçiminin duygusal farkındalık düzeyi ve evlilik doyumuna etki etmediği bulgulanmıştır.

Yapılan bir başka çalışmada evlilik doyumunun evlilik şekillerine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılanlar arasında kendi tercihleri ile evlenenlerin oranı %75.4 olup, görücü usulü evlenenlerin oranı ise %24.6 olarak ifade edilmiştir. Araştırmanın sonucunda görücü usulü evlenen çiftlerin evlilik

doyumlarının kendi istedikleri bireylerle evlenenlere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra duyguların ifade edilmesi, çift doyumunu gibi boyutlarda da görücü usulü evlenen çiftlerin diğerlerine göre daha düşük düzeyde oldukları bulgusuna ulaşmıştır. Çalışmanın sonucunda araştırmacılar, çiftlerin birbirleriyle zaman geçirmeleri, birbirlerini daha iyi tanımaları ve paylaşımında bulunmaları açısından kendi tercih ettikleri bireyle evlilik yapma biçiminin daha tatmin edici olarak ifade etmişlerdir (Korkut ve Şendil, 2008).

Hortaçsu (2007) çalışmasında, 430 çift üzerinde görücü usulü ve flört ederek evlenen çiftleri incelemiş ve görücü usulü ile evlenen çiftlerin flört ederek evlenenlerden daha çok çatışma yaşadığını tespit etmiştir. Flört ederek evlenen çiftlerin ilişkilerinde daha duygusal ve eşitlikçi olduklarını ortaya koymuştur. Öte yandan ortak karar alma açısından bir fark elde edilmemiştir.

Çimen (2007) çalışmasında 84 kadın 66 erkek toplam 150 evli bireyi, evlenme biçimlerine göre çeşitli sosyal psikolojik faktörler yönünden karşılaştırmıştır. Anlaşarak evlenen bireylerin görücü usulü evlenen bireylere göre evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Gürsoy'un (2004) yaptığı çalışmada 100 evli çiftle evlilik biçimlerinin evlilik doyumunu yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda evlilik biçiminin evlilik uyumunu yordamadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Kavak (2018), çalışmasında evlilik doyum düzeyleri farklı evli bireylerin aile içi konuları çatışma yönetim biçimlerini incelemiştir. Araştırmaya Ankara'da yaşayan 700 evli birey (366 kadın, 334 erkek) katılmıştır. Araştırma sonucunda, evlilik doyum düzeyleri düşük evli bireylerde en sık rastlanılan çatışmaya başlama biçiminin sert başlangıç olduğu, evlilik doyum düzeyleri yüksek evli bireylerde en sık rastlanılan çatışmaya başlama biçiminin ise yumuşak başlangıç olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra, evlilik doyum düzeyleri düşük evli bireylerde en sık rastlanılan çatışma yönetim biçiminin düşmanca çatışma yönetim biçimi olduğu, evlilik doyum düzeyleri yüksek evli bireylerde ise en sık rastlanılan çatışma yönetim biçiminin onaylayan çatışma yönetim biçimi olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca, evlilik doyum düzeyleri düşük evli bireylerin ifadelerine göre eşlerinde en sık rastlanılan çatışma yönetim biçiminin düşmanca çatışma yönetim biçimi olduğu, evlilik doyum düzeyleri yüksek evli bireylerin ifadelerine göre ise eşlerinde en sık

rastlanılan çatışma yönetim biçiminin onaylayan çatışma yönetim biçimi olduğu bulunmuştur.

Kaya'nın (2017) yaptığı çalışmada kırsal ve kentsel alanda yaşayan evli kadınların evlilik doyumu düzeylerini karşılaştırılmıştır. Evli 227 kadın çalışmaya katılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre de kırsal alanda yaşayan evli kadınların evlilik uyumu ve evlilik doyumları kentsel alanda yaşayan evli kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur.

“Evlilik Tipleri” ile ilgili yurt içi alan yazında yer alan çalışmalar, evlilikleri; eş adayını seçme yöntemine (flört, görücü, kız kaçırma vb.), evliliği oluşturan eş sayısına (monogamy, polygamy) ve evliliğin yapıldığı yere (kırsal- kentsel alan) göre sınıflandırmaktadırlar. Bu araştırmada ise evlilik tipleri; bireylerin, devam eden ilişki içerisinde kendi evlilik ilişkilerini nasıl değerlendirdiklerine ve aile içi konuları ele alış biçimlerine göre belirlenmiştir. Bu yönüyle yurt içi alan yazında bu şekilde yapılan bir sınıflandırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada yer alan sınıflandırmanın temelinde; Tekin Çatal, Kalkan ve Vural Batık'ın (2018) 610 evli birey ile gerçekleştirmiş oldukları çalışma yer almaktadır. Söz konusu çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda geliştirilen ölçeğin üç faktörlü (geleneksel tip, ilişkisel özerk tip ve özerk tip) bir yapı oluşturduğu ve varyansın %45,08'ini açıkladığı bulunmuştur.

2.5.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Hasrina, Hasim, Aripin ve Hamid (2013) yaptıkları çalışmada Malezyadaki çift tipleri, etnik köken ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmalarını 1000 evli katılımcı ile gerçekleştirmişlerdir. Çalışmalarında Fitzpatrick'in çift tiplerini kullanmışlar ve buna ek olarak karışık evlilik tipini tanımlamışlardır. Araştırma bulgularında, çift tiplerinin ve etnik kökenin evlilik doyumuna önemli katkı sağladığı bulunmuştur. Malezyalı ve geleneksel tipte olan bireylerin evlilik doyumları en yüksek bulunmuştur. Çinli ve Hintli katılımcıların daha çok bağımsız çift grubunda yer aldıkları ve malay geleneksel tiplerden sonra evlilik doyumlarının diğer gruplardan anlamlı derece yüksek olduğu görülmüştür.

Guerrero ve Eloy'un (1992) yaptıkları çalışmada bireylerin evlilik tipinin (Geleneksel, Bağımsız, Ayrı), evlilik doyumu ve kıskançlık üzerindeki etkilerini

araştırmışlardır. Çalışma sonucunda önemli bulgular ortaya çıkmıştır. Gelenekçilerin evliliklerinden bağımsız tip veya ayrı tipe göre daha memnun olduğu bulunmuştur. Kıskançlık ve evlilik tipleri arasında da ilişki ortaya çıkmıştır ve bağımsız tiplerin geleneksel tiplerden daha fazla kıskançlık gösterdikleri ortaya konulmuştur.

Honeycutt (1999) evli çiftlerin çift tiplerine göre ilişki problemleri, ilişki geçmişi ve evlilik doyumları arasındaki farklılıkları araştırdığı bir çalışma yapmıştır. 72 evli birey çalışmaya katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre erkeklerin evliliklerinden aldıkları mutluluk ve doyumun eşlerinin beklentilerini karşılamalarıyla ilişki olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca erkeklerin evliliklerini tanımlarken "biz" kelimesini kullanmalarının dikkat çekici olduğunu bulgulamıştır. Geleneksel ve bağımsız tipte yer alan çiftlerin ayrı tiplere göre birbirlerine daha yakın olduklarını tespit etmiştir. Ayrıca gelenek ve bağımsız tiplerin evlilik doyumları ayrı tipte yer alan çiftlerden daha yüksek bulunmuştur.

Kelley (1999) araştırmasında evlilik tiplerine göre evlilik doyum farklılığının sebebini ortaya koymaya çalışmıştır. Önceki araştırmalarda, geleneksel ve bağımsız çiftlerin ayrı çiftlere göre evliliklerinde daha yüksek doyum aldıkları bulgulanmıştır. Çiftlerin samimiyet, baskınlık, eşitlik-güven, alıcılık, mesafe, uyumsuzluk ve kayıt dışılık gibi boyutlarda beklenti ve uyumsuzluk puanlarını incelenmiştir. Geleneksel çiftlerin diğerlerine göre ilişkilerinde daha fazla beklentilerinin yerine getirildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca ayrı çiftlerin uyumsuzluk puanları diğer tiplerden daha yüksek bulunmuştur ve evlilik doyumunu yordamada çift tiplerinin ve beklenti-uyumsuzluk değişkenlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Van Lange, Rusbult, Drigotas, Arriaga, Witcher ve Cox'un (1997) 64 çift ile gerçekleştirdikleri çalışmada yakın ilişkilerde fedakârlık yapma isteği ve evlilik değerlerini araştırmışlardır. Analiz sonucunda ilişkide fedakârlık yapma isteği ve evlilik değerleri arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuşlardır. Fedakârlık yapma isteği yüksek olan bireylerin toplulukçu evlilik değer puanlarının da yüksek olduğu bulunurken, bireyci evlilik değeri ve fedakârlık yapmak isteği arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır.

John, Donahue ve Kentle (1991) Kaliforniya Üniversitesi'nde yaptıkları çalışmada evlilik değerleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bulgular sonucunda kişilik özelliklerinden açıklık alt boyutuyla evlilik değerleri ölçeği arasında orta derecede ilişki bulunmuş, diğer alt boyutlar arasındaki ilişkinin zayıf

olduğu belirtilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak toplulukçu evlilik değerine sahip olan bireylerin bireyci evlilik değerine sahip olan bireylere göre kendilerini daha iyi ifade ettikleri söylenebilir.

Demaris, Sanchez ve Krivickas'ın (2012) Louisiana'da 707 evli çiftle yaptıkları bir araştırmada toplulukçu değerlere sahip bireylerle standart evliliği olan bireylerin evlilik doyumlarında bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmada genel olarak erkek olan eşlerin evlilik doyumları daha düşük bulunmuştur. Evliliğin ilk yıllarında standart evlilikleri olan bireyler ve toplulukçu değerlere sahip bireyler karşılaştırıldığında bir fark olmadığı belirlenmiştir. Yine bu çalışmada dindar ve toplulukçu olan bireylerin evlilik doyumları daha yüksek bulunmuştur. Aynı çalışmada evlilik öncesi psikolojik danışma alan toplulukçu değerlere sahip bireylerin evlilik doyumlarının diğer çiftlere göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Lambert ve Dollahite (2007) çalışmasını dindar orta yaşlı 57 çift ile gerçekleştirmiştir. Dindar çiftlerin evlilik değerlerini (sözleşme) ve evlilik değerlerini etkileme yollarını incelemiştir. Derinlemesine görüşme yöntemiyle araştırmalarını sürdürmüşlerdir. Çiftlerin dini inanç ve uygulamaları arttıkça toplulukçu değerlerin de evliliklerinde baskın olduklarını tespit etmişlerdir. Evliliği dini bir kurum olarak görerek evliliğe inanma ve evlilik için anlam bulma değerlerinin toplulukçu değerlere sahip olan bireylerde daha fazla olduğunu ortaya koymuşlardır.

Lee, Berg-Cross ve Hyun Suh (2013) de yaptıkları araştırmalarında Amerika'da yaşayan Koreliler ile yerli Korelilerin aleksitimi, evlilik değerleri, duygusal zekâ ve ilişki doyumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya 36 Amerika'da yaşayan evli çift ile Kore'de yaşayan 45 evli çift katılmıştır. Araştırma sonuçlarında egemen kültürün Koreliler arasında aleksitimiyi önemli ölçüde şekillendirdiğini göstermiştir. Buna nazaran Amerika'da yaşayan korelilerin çift ilişkilerinde kendi geleneksel değerlerini ve toplulukçu değerlerin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca toplulukçu değerleri ön planda tutan çiftlerin ilişki doyumların da yüksek olduğu bulunmuştur.

Antill, Cotton ve Tindale (1983) çalışmalarında ideal evlilik algısı ile ilgili olarak eşitlikçi ve gelenekçi değerleri araştırmışlardır. 108 evli çift ile gerçekleştirdikleri çalışmada çiftlerin evliliklerini algılamalarını kararların, görevlerin gücün paylaşıldığı eşitlikçi tutumlar ve erkeklerin karar verdiği cinsiyet rollerinin baskın olduğu gelenekçi tutumları incelemiştir. Sonuçlara göre, hem erkek hem de

kadınların genç yaşlarında daha eşitlikçi bir tutum sergilediklerini ve evlilik kararını çok kısa sürede aldıklarını belirtmişleridir. Eşitlikçi tutuma sahip erkeklerin ev işlerinde eşlerine daha çok yardım ettikleri ortaya konuldu. Gelenekçi tutuma sahip erkeklerin eşlerinin evliliklerinde kendilerini daha az mutlu hissettikleri, buna karşılık erkeklerin kendilerini daha mutlu hissettikleri belirtilmiştir.

120 evli birey ile yapılan başka bir araştırmada erkeklerin kadınlardan daha fazla geleneksel rolleri benimsedikleri ortaya konulmuştur. Geleneksel role sahip erkeklerin eşitlikçi rolü benimsemiş erkeklere göre evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu bulunurken, aynı durumda geleneksel rolü benimsemiş kadınların eşitlikçi role sahip kadınlara göre evlilik doyumlarının daha düşük olduğu bulunmuştur. Bir başka deyişle aile içinde eşitlik, kadının evlilik doyumunun artmasına neden olmaktadır (Barnet ve Baruch, 1987). Evlilik tipleri ve cinsiyet roller ile ilgili ilişkiyi inceleyen farklı bir araştırmada erkeklerin kadınlara oranla daha cinsiyetçi rollere sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca aynı araştırmada geleneksel cinsiyet rollerine sahip kadın-erkeklerin geleneksel evlilik tipiyle ilişkili olduğu; daha eşitlikçi rollere benimseyen kadınların bağımsız tip içinde yer aldıkları görülmüştür (Mulac, Lundell ve Bradac, 1986).

Evlilik tipleri ve duyguları açma arasındaki ilişkiyi inceleyen ve 50 çift ile gerçekleştirilen çalışmada geleneksellerin duygu paylaşımlarının yoğun olduğu, ancak eşlerine karşı samimi duygularını açmadıkları bulunmuştur. Geleneksellerin eşinin üzülmemesi için gerçek duygusunun nedenini söylemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bağımlılık ve fedakârlığın düşük olmasından dolayı ayrı çiftlerin de eşleriyle duygularını açma konusunda samimi olmadıkları bulgulanmıştır. Aynı evin içinde olmalarına rağmen duygularını açıkça birbirleriyle paylaşmayan çiftler olarak değerlendirilmektedir. Evliliklerine çok fazla duygusal yatırım yapmadıkları vurgulanmıştır. En fazla duygu paylaşımı ve ifade etme bağımsız çiftlerde gözlemlenmiştir. Bağımsız çiftler, eşleriyle gerçek duygu ve hislerini olduğu gibi ifade ettikleri gözlenmiştir (Fitzpatrick, Vance ve Witteman, 1984).

Lindemann'ın (2017) çift gelirli olarak çalışan evli bireylerin evliliklerindeki bireyci ve karşılıklı bağımlılığı incelediği araştırmasında 97 çift ile çalışılmıştır. Bireyci olarak karakterize edilen özellikler; bağımsız, özerk, kişisel gelişim vb.'dir. Karşılıklı bağımlılık ile karakterize edilen özellikler; bağımlı, hayatları birbirine entegre olan vb.dir. Araştırmaya katılan çiftlerin çoğu kendilerini eşlerine bağımlı olarak

tanımlamışlardır. Çok az birey kendilerini bireyci olarak ifade etmiştir. Kendilerini bireyci olarak ifade eden bireylerin cevaplarında kişisel başarıya odaklanmaları dikkat çeken bulgular arasındadır. Ayrıca karşılıklı bağımlılıkta da dikkat çekici özellik eşlerin kendilerini bağımlı olarak tanımlamalarına gösterdikleri dayanak noktasının karşılıklı güven olduğu bulunmuştur.

Roest, Dubas, Gerris ve Engels (2006), çiftlerin evlilik doyumu ile geleneksel aile değerleri, benlik kararlılığı ve hazcılık gibi evlilikle yakından ilişkili olan değerler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma 685 Hollandalı çift ile gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, eşlerin evlilikle ilgili değerlerde ortalama düzeyde benzer olmalarının evlilik doyumunu da olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Ayrıca eşlerin, eşlere değer aktarımının yalnızca benzer toplumsal konumlara sahip ve daha yüksek evlilik doyumuna sahip çiftler içerisinde gerçekleştiğini ortaya koymuştur.

Fitzpatrick (2001) evlilik doyumu ve eşlerin birbirine benzerlikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çiftlerin gelişime açıklık ve yumuşak başlıktaki benzerliklerinin iki cinsiyet için de evlilik doyumuyla güçlü bir ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal tutarsızlıktaki benzerlik kadınlar için evlilik doyumunu yordarken, öz denetimlilik boyutundaki benzerliğin ise erkekler için evlilik doyumunu yordadığı görülmüştür. Benzer bir çalışmayı Gaunt (2006) yapmıştır. Araştırmasında çift benzerliği ve evlilik memnuniyeti arasındaki ilişkiyi 248 evli çift ile incelemiştir. Araştırma sonucunda, çiftler arasındaki büyük benzerliğin, yüksek düzeyde evlilik doyumu ile ilişkili olduğunu bulmuştur.

Lye ve Biblarz (1993) yılında evli 1437 erkek ve 1480 kadın ile yürüttükleri çalışmalarında evlilik doyumu ile geleneksel ve geleneksel olmayan rol tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarında, geleneksel olmayan tutumlara sahip olan bireylerin, geleneksel çiftlere göre daha düşük evlilik doyumuna sahip olduklarını bulmuşlardır. Ayrıca geleneksel tutumlara sahip olmayan erkeklerin de kadınlara göre evlilik doyum düzeyleri daha düşüktür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama işlemi ve araçları, verilerin analizi ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırma, evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen betimsel ve ilişkisel bir tarama çalışmasıdır.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2018-2019 yılı Samsun ilinde yaşayan evli bireyler oluşturmaktadır. Evli bireyler arasından kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle seçilen %58,6'sı kadın (n=268) ve %41,4'ü erkek (n=189) toplam 457 evli birey, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Katılımcıların %6'sı 1 yıldan az (n=28), %22,5' i 1-5 yıl (n=103) ve %71'3'ü 6 yıldan uzun (n=326) süreyle evlidir. Araştırmaya katılan kadınların yaş ortalaması 36.69 (Ss=7,70), erkeklerin yaş ortalaması 40.50 (Ss=8,80)'dir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırma için gerekli veriler “Kişisel Bilgi Formu”, “Evlilik Değerleri Ölçeği”, “Evlilik Tipleri Ölçeği” ve “Evlilik Yaşamı Ölçeği” ile toplanmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan formda evli bireylerin cinsiyet ve çalışma durumunu belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

3.3.2 Evlilik Değerleri Ölçeği

Bu araştırmada evli bireylerin sahip oldukları evlilik değerlerini ölçmede Ripley ve diğerleri (2005) tarafından geliştirilen Evlilik Değerleri Ölçeği “Marital Wovs Scale” kullanılmıştır. Bu ölçeğin Türkçe ’ye uyarlama çalışmasını Tekin Çatal, Balcı Çelik ve Kalkan (2017) yapmışlardır. Öncelikli olarak ölçek, dört dil uzmanı tarafından Türkçe ’ye çevrilmiştir. Çeviriler araştırmacı ve alan uzmanı tarafından düzeltilmiştir. Düzeltilmiş şekli ile bu kez farklı dil uzmanları tekrar İngilizce ’ye çevirmiştir. Geri çevrilen form, orijinal form ile karşılaştırılmıştır. Yazarlar tarafından yapılan değerlendirme ve inceleme sonunda çevirinin uygunluğuna karar verilerek denemelik Türkçe form oluşturulmuştur. Ölçeğin dil geçerliği için çalışmalar yapılmış ve Türkçe ve İngilizce form arasındaki korelasyon hesaplanmıştır. İki form arasındaki Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı $r = .78$ ($p < .01$) olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuca göre Türkçe formunun, orijinal İngilizce formuna eşdeğer olduğu düşünölmüştür.

Pilot çalışma, üniversite öğrencileriyle ile gerçekteştirilmiş ve iç tutarlık ve madde-toplam korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Pilot uygulama sonucunda, madde toplam korelasyon kat sayısı. 30’ un altında olan madde olmadığı görölmüştür. 26 maddelik denemelik formun iç tutarlık katsayısı $\alpha = .87$ bulunmuştur.

Son olarak, Evlilik Değerleri Ölçeğinin yapı geçerliğini test etmek için açımlayıcı (AFA) ve doğrulamayı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Yapı geçerliği için 26 maddelik ölçek 457 öğrenciye uygulanmıştır. Öncelikle elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğu hesaplanmıştır ve maddeler arası korelasyon matrisi incelenmiştir. Verilerin açımlayıcı faktör analizi için uygunluğunu hesaplamak amacıyla KMO (Kaiser Meyer Olkin) katsayısı ve Barlett Sphericity testleri uygulanmıştır. Bu çalışmada KMO .875, Barlett Sphericity testi χ^2 değeri ise 2136.446 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Verilerin Yamaç grafiği incelendiğinde tek faktörlü yapıya uygun olduğu görölmüştür. Tek faktörlü bu yapı toplam varyansın % 40.42’sini açıklamaktadır. Bu araştırmada Doğrulamayı faktör analizi için model uyumları, RMSEA, CFI, TLI uyum iyiliği indeksleri yöntemi ile hesaplanmıştır. Tek faktörlü model için RMSEA istatistiği 0,03 olarak elde edilmiştir. Bu da tek faktörlü modelin mükemmel bir uyum indeksine sahip olduğunu gösterir. Ayrıca CFI ve TLI değerleri .95 ve .94 olarak bulunmuştur. Ölçekten elde edilen iç tutarlık katsayısı $\alpha = .87$ olarak hesaplanmıştır. Bu analiz sonuçlarına göre, ölçeğin tek boyutlu kabul edilebilir uyum iyiliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu bulgular, Türkçe ’ye

uyarlanan 26 maddelik evlilik değerleri ölçeğinin, bireyci ve toplulukçu evlilik değerlerini ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ifade etmektedir. Ölçekten alınan puanlar 26 ile 52 arasında değişmekte olup yüksek puan almak toplulukçu evlilik değeri ile düşük puan almak ise bireyci evlilik değeri ile ilgili bilgi vermektedir (Tekin Çatal, Balcı Çelik ve Kalkan, 2017). Bu araştırma için ölçeğin iç tutarlık güvenilirliği. 88 bulunmuştur.

3.3.3 Evlilik Tipleri Ölçeği

Evlilik Tipleri Ölçeği Tekin Çatal, Kalkan ve Vural Batık (2018) tarafından evli bireylerin evlilik tiplerini belirlemek için geliştirilmiştir. Kullanılan ölçek 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte üç alt boyut bulunmakta olup geleneksel tip 9, İlişkili Özerk tip 14, Özerk tip 7 madde ile ölçülmektedir. Ölçek 5'li likert tipinde puanlanmaktadır. İlk aşamada pilot uygulama 50 evli birey ile gerçekleştirilmiş, madde-toplam test korelasyon değerleri ve iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Madde-toplam test korelasyon değerleri .30'un altında olan maddeler ölçekten çıkartılarak 37 maddelik deneme formu oluşturulmuştur. İkinci aşamada 37 maddelik deneme formu 253 evli bireyle gerçekleştirilmiştir. Madde-toplam test korelasyon katsayısı tekrar incelenmiştir. Madde-toplam test korelasyon değeri .30'un altında olan iki madde çıkartılarak 35 madde ile Açımlayıcı Faktör Analizi hesaplanmıştır. Analiz bulgularına göre deneme formdan beş madde çıkartılmış ve böylece 30 maddelik ölçek elde edilmiştir. Çalışma bulguları sonunda öz değerler ve yamaç grafiği incelenerek üç faktörlü yapı elde edilmiştir. Bu üç faktör toplam varyansın %45,08'ini açıklamaktadır. Birinci faktöre ait öz değer 2.367 olarak bulunmuş ve bu faktör varyansın %16,36'sını açıklamaktadır. İkinci faktöre ait öz değer 9.390 olarak hesaplanmış ve bu faktör varyansın %17,95'ini açıklamaktadır. Son olarak üçüncü faktöre ait öz değer 1.767 olarak bulunmuş ve varyansın %10,76'sını açıkladığı görülmüştür. Son aşamada ise üç faktörlü 30 maddelik modelin doğrulanıp doğrulanmadığını test etmek amacıyla 307 evli birey ile Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. DFA sonucunda uyum indeksi değerleri: RMSEA= .01, GFI= .93, AGFI= .89, NFI= .90 ve CFI= .99 olarak hesaplanmış ve üç faktörlü yapı doğrulanmıştır. Alan yazın taraması ve ölçeğin içeriğine göre bu faktörler, geleneksel tip, ilişkili özerk tip ve özerk tip olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ve testi yarılama güvenilirlik katsayısı hesaplanarak

incelenmiştir. Cronbach Alpha katsayısı .92; Test yarılama güvenilirliği katsayısı, ilk yarı için .83, ikinci yarı için .84 olduğu görülmüştür (Tekin Çatal, Kalkan ve Vural Batık, 2018). Bu araştırma için ölçeğin iç tutarlık güvenilirliği .93 bulunmuştur.

3.3.4 Evlilik Yaşamı Ölçeği

Evlilik Yaşam Ölçeği, evli bireylerin evliliklerinden sağladıkları genel doyumunu ölçmek amacıyla Tezer (1996) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5’li Likert tipindedir ve ölçekte 10 madde bulunmaktadır. Ölçekten alabilecek en yüksek puan 50; en düşük puan ise 10’dur. Ölçekten alınan puan yükseldikçe evlilik doyumunun da yükseldiği kabul edilmektedir. Ölçeğin güvenilirliği 50 ve 208 bireyden oluşan iki grupta ayrı ayrı incelenmiştir. Analizler sonunda Cronbach Alfa iç tutarlık kat sayısı ilk çalışmada .91 olarak ikinci çalışmada ise .89 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, ölçeğin güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğuna işaret etmektedir (Tezer, 1996). Bu araştırma için ölçeğin iç tutarlık güvenilirliği .91 bulunmuştur.

3.4 Verilerin Analizi

Bu çalışmada, evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumunu ve evlilik tipleri arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde kullanılacak testleri belirlemek amacıyla çalışmaya katılan evli bireylerin Evlilik Değerleri Ölçeği, Evlilik Tipleri Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeğinden elde edilen puanların normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri hesaplanmıştır (Büyüköztürk, Bökeoğlu ve Köklü, 2008; Büyüköztürk, 2011). Alınan puanların basıklık ve çarpıklık düzeyleri incelendiğinde Evlilik Değerleri için basıklık değerinin -.745, çarpıklık değerinin -.172; Geleneksel tip için basıklık değerinin 1.398, çarpıklık değerinin -.921; ilişkili özerk tip için basıklık değerinin 1.334, çarpıklık değerinin -.958; özerk tip için basıklık değerinin -.489, çarpıklık değerinin -.445; evlilik yaşamı için basıklık değerinin .020, çarpıklık değerinin -.764 olduğu görülmüştür. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1.5 ve +1.5 arasında olması dağılımın normallğine işaret ettiği (Tabachnick ve Fidell, 2013) dikkate alındığında, verilerin normal dağıldığı görülmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda verilerin normal dağıldığı belirlenmiş ve analizlerde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler aşağıda verilmiştir:

1. Araştırmaya katılan deneklerin evlilik değerleri, geleneksel tip, ilişkili özerk tip, özerk tip ve evlilik doyum puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Korelasyon testi yapılmıştır.
2. Araştırmaya katılan deneklerin evlilik değerleri ve evlilik tiplerinden aldıkları puanların evlilik doyum puanları üzerindeki önemliliklerini saptamak için çoklu regresyon testi yapılmıştır.
3. Araştırmaya katılan deneklerin cinsiyetine göre aldıkları puanlar arasındaki farkın manidar olup olmadıkları belirlemek için bağımsız gruplar arası T-Testi yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 17.00 paket programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen istatistiklerin anlamlılığı .05 düzeyinde sınanmıştır.

3.5 İşlem

Araştırmada kullanılan ölçme araçları, araştırmacı tarafından 2018 Aralık ve 2019 Şubat ayları arasında Samsun'da yaşayan ve ulaşılabilen 460 evli bireye uygulanmıştır. Eksik doldurulmaları sebebiyle 3 form değerlendirmeye alınmamıştır. Evli bireylere öncelikle araştırmaya katılmak isteyip istemeyecekleri sorulmuş; katılmayı kabul edenlere ölçek formları verilmiştir. Uygulamaya başlamadan önce araştırma ile ilgili bilgi verilmiş, cevapsız soru bırakmamaları istenmiş ve isim yazmaya gerek olmadan formları doldurmaları söylenmiştir. Ölçek formlarının hepsi için uygulama süresi yaklaşık 15 dakikadır. Bilgi toplama işlemi bitirdikten sonra elde edilen veriler istatistiksel işlemler için hazır hale getirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın denencelerini test etmek amacıyla yapılan istatistiksel analizler ve elde edilen bulgular yer almaktadır.

Denence 1: Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmanın birinci denencesini test etmek amacıyla yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasındaki ilişki

	Evlilik Değerleri	Geleneksel Tip	İlişkili Özerk tip	Özerk Tip	Evlilik Doyumu
Evlilik Değerleri		.430*	.094*	-.208*	.244*
Geleneksel Tip	.430*		.723*	.342*	.614*
İlişkili Özerk Tip	.094*	.723*		.493*	.580*
Özerk Tip	.244*	.342*	.493*		.356*
Evlilik Doyumu	.244*	.614*	.580*	.356*	

p<0.05

Tablo 1’e göre evlilik değerleri ile evlilik tiplerinden geleneksel tip ($r=.430$, $p<.05$), ilişkili özerk tip ($r=.094$, $p<.05$) ve özerk tip ($r= -.208$, $p<.05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlenmektedir. Araştırmada kullanılan Evlilik Değerleri

Ölçeğinden alınan puanın yükselmesi toplulukçu evlilik değerine, evlilik değerinden alınan puanın düşmesi de bireyci evlilik değerine sahip olmaya karşılık gelmektedir. Bu bulgulara göre toplulukçu evlilik değeri ile geleneksel tip arasında pozitif yönlü orta düzey bir ilişki bulunmaktadır. Toplulukçu evlilik değeri arttıkça geleneksel tip puanı da artmaktadır. Ayrıca toplulukçu evlilik değeri ile ilişkili özerk tip arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Toplulukçu evlilik değeri yükseldikçe ilişkili özerk tip puanı da yükselmektedir. Aynı tabloya göre, evlilik değeri ile özerk tip arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Evlilik değeri puanı yükseldikçe yani toplulukçu evlilik değeri puanı arttıkça özerk tip puanı azalmaktadır.

Yine aynı tabloda evlilik değerleri ve evlilik doyumunu arasındaki ilişki incelendiğinde ise; evlilik değeri ile evlilik doyumunu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .244$, $p < 0.05$). Evlilik değeri puanı yükseldikçe (toplulukçu evlilik değeri) evlilik doyum düzeyi de artmaktadır. Bir diğer ifade ile evlilik değeri puanı düştükçe (bireyci evlilik değeri) evlilik doyum düzeyi de düşmektedir.

Yine Tablo 1'e göre evlilik tipleri ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiye bakıldığında ise evlilik tiplerinden geleneksel tip ($r = .614$, $p < .05$), ilişkili özerk tip ($r = .580$, $p < .05$) ve özerk tip ($r = -.356$, $p < .05$) ile evlilik doyumunu arasında pozitif yönlü bir ilişki gözlenmektedir. Buna göre en güçlü ilişkinin geleneksel tip ile evlilik doyumunu arasında olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla ilişkili özerk ve özerk tip takip etmektedir. Bütün bu bulgular değerlendirildiğinde araştırmanın birinci denencesi doğrulanmaktadır.

Denence 2: Evli bireylerin evlilik değerleri ve evlilik tipleri evlilik doyumlarını anlamlı olarak yordamaktadır.

Araştırmanın ikinci denencesinde, evli bireylerin evlilik değerleri ve evlilik tiplerinin evlilik doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada yordayıcı değişkenler evlilik değerleri ve evlilik tipleri iken yordanan değişken ise evlilik doyumudur. Bu analize ilişkin bilgiler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Evlilik Değerleri ve Evlilik Tiplerinin Evlilik Doyum Düzeyini Yordamasına Yönelik Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart hata	β	T	p	İkili r	Kısmi R
Sabit	-4.421	3.044	-	-1.452	.147	-	-
Evlilik Değerleri	.151	.065	.104	2.333	.020	.244	.109
Geleneksel tip	.465	.085	.334	5.447	.000	.614	.248
İlişkili Özerk tip	.269	.058	.263	4.610	.000	.580	.212
Özerk tip	.183	.059	.133	3.087	.002	.356	.144
R=0.656, F=85.319	R ² =0.425 p=.000						

Tablo 2'ye göre, evlilik değerleri ve evlilik tipleri (geleneksel tip, ilişki özerk tip ve özerk tip) değişkenleri birlikte bireylerin evlilik doyum puanlarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($R=.656$, $R^2=.425$, $p<.05$). Evlilik değerleri ve evlilik tipleri birlikte, evlilik doyumundaki toplam varyansın yaklaşık %43'ünü açıklamaktadır. Bir diğer ifade ile evlilik doyumuna ilişkin toplam varyansın yaklaşık %43'ünün bireylerin evlilik değerleri ve evlilik tipleri ile açıklandığı ifade edilebilir. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin (evlilik tipleri ve evlilik değerleri) evlilik doyumunu üzerindeki görece önem sırası; geleneksel tip, ilişkili özerk tip, özerk tip ve evlilik değerleridir. Regresyon kat sayılarının anlamlılığına ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde ise; yordayıcı değişkenlerin (evlilik tipleri ve evlilik değerleri) evlilik doyumunu üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Bulgular sonucunda geleneksel ve ilişkili özerk tip diğer yordayıcı değişkenlerden daha önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar ile araştırmanın ikinci denencesinin doğrulandığı görülmektedir.

Denence 3: Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumunu ve evlilik tipleri cinsiyete göre anlamlı fark göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü denencesinde, evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumunu ve evlilik tiplerinin cinsiyete göre anlamlı bir değişme gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın üçüncü denencesini test etmek amacıyla yapılan t testi analizi sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: Evlilik Değerleri, Evlilik Doyumunu ve Evlilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Analizi

	Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Evlilik Değerleri	Kadın	268	38.38	5.50	455	7.53	.000*
	Erkek	189	42.54	6.24			
Geleneksel Tip	Kadın	268	34.50	6.70		3.69	.000*
	Erkek	189	36.68	5.85			
İlişkili-Özerk Tip	Kadın	268	58.37	8.56		2.64	.008*
	Erkek	189	56.16	8.96			
Özerk Tip	Kadın	268	23.13	6.20		1.04	.286
	Erkek	189	22.47	7.03			
Evlilik Doyumu	Kadın	268	37.61	9.22		0.46	.639
	Erkek	189	38.01	8.68			

p < .05

Tablo 3'e göre evlilik değerleri ve evlilik tiplerinden geleneksel tip ve ilişkili-özerk tip cinsiyete göre anlamlı fark göstermektedir. Buna göre erkeklerin evlilik değerleri ve geleneksel tip puanları kadınlardan anlamlı ölçüde yüksek görülürken, kadınların ilişkili özerk tip puanları erkeklerden yüksek bulunmuştur. Bunun yanında evlilik tiplerinden özerk tip ve evlilik doyumu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde, evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasındaki ilişkiye ait sonuçlara yer verilmiş, bulgular tartışılıp yorumlanmış ve öneriler sunulmuştur.

5.1 Sonuçlar

1. Evli bireylerin toplulukçu evlilik değeri arttıkça evlilik tiplerinden geleneksel tip ve ilişkili özerk tip olma durumları da artmakta; özerk tip olmaları azalmaktadır. Ayrıca evli bireylerin toplulukçu evlilik değeri arttıkça evlilik doyum düzeyleri de artmaktadır. Geleneksel tip, ilişkili özerk tip ve özerk tip olma arttıkça, evlilik doyum düzeyi de artmaktadır.
2. Evlilik değerleri ve evlilik tipleri (geleneksel tip, ilişki özerk tip ve özerk tip) birlikte, bireylerin evlilik doyumlarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır.
3. Erkeklerin evlilik değerleri ve geleneksel tip puanları kadınlardan yüksektir. Kadınların ilişkili özerk tip puanları erkeklerden yüksektir.

5.2 Tartışma ve Yorum

5.2.1 Birinci Denence ile İlgili Tartışma ve Yorum

Denence 1: Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmanın birinci denencesine ilişkin bulgulara göre; evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre evlilik değerleri ile evlilik tipleri alt ölçekleri (geleneksel tip, ilişkili özerk tip ve özerk tip) arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evlilik Değerleri Ölçeğinden alınan puanın yükselmesi toplulukçu evlilik değerine, ölçekten alınan puanın düşmesi de bireyci evlilik değerine sahip olmaya karşılık gelmektedir. Buna göre toplulukçu evlilik değeri ile geleneksel tip ve ilişkili özerk tip arasında pozitif yönlü anlamlı bir

ilişki bulunmaktadır. Bununla birlikte evlilik değerleri ile özerk tip arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Toplulukçu evlilik değeri yüksek olan bireylerin, evliliklerinde bireysel fedakârlığa önem verdikleri, eşe bağlılığın kendi bireysel gelişiminden daha ön planda tutulduğu ve eş ile ilişkilerinde daha geleneksel değerlerin öne çıktığı bilinmektedir. Evliliklerini geleneksel tip olarak tanımlayan bireylerde de eşe bağımlılık hatta eş ile iç içe geçmişlik durumu söz konusudur (Fişek, 2005). İlişkilerinde yüksek düzeyde paylaşımcı ve fedakâr bir tutum sergilerler. Geleneksel roller ön plandadır (Geçtan, 2018; Fitzpatrick, 1987; Fişek, 2005). Bununla birlikte evliliklerini ilişkili özerk tip olarak tanımlayan bireylerde de bir taraftan bireysel bağımsızlık desteklenirken, diğer taraftan “biz duygusu” korunur. Evlilik ilişkilerinde geleneksel düşüncelerden ve eşe bağımlılıktan çok uzak olmadıkları bilinmektedir (Fitzpatrick, 1987; Fitzpatrick ve Ritchie, 1994). Bu nedenle toplulukçu evlilik değeri puanı ile geleneksel tip ve ilişkili özerk tip puanı arasında pozitif yönlü ilişki olduğu düşünülmektedir. Alan yazında bu konu ile ilgili çok fazla çalışmaya rastlanmamış olsa da araştırmancının bu sonucunu destekleyebilecek sınırlı sayıda benzer araştırmaların olduğu görülmektedir. Ripley ve diğerleri (2005) 786 katılımcı ile gerçekleştirdikleri çalışmada evlilik değerleri ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Toplulukçu evlilik değerine sahip katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerinde de baskın bir tutum sergilediklerini ortaya koymuşlardır. Diğer bir ifade ile toplulukçu evlilik değeri yüksek olan bireyler ile geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri arasında pozitif yönlü yüksek bir ilişki olduğunu, ayrıca bireyci evlilik değerine sahip bireylerin geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri puanının düşük olduğunu bulmuşlardır. Buna dayanarak bireylerin evlilik değerleri üzerinde toplumsal cinsiyet rollerinin yordayıcı etkisi olduğunu söylemişlerdir. Lambert ve Dollahite (2007), 57 orta yaşlı çiftle derinlemesine görüşme yöntemiyle gerçekleştirdikleri araştırmalarında toplulukçu evlilik değerlerine sahip olan bireylerin aynı zamanda kendilerini geleneksel ve dindar olarak nitelendirdiklerini ortaya koymuştur.

Araştırmancının diğer bulgusu evlilik değerleri ile özerk tip arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olmasıdır. Bir diğer ifade ile toplulukçu evlilik değeri ile özerk tip arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Evliliklerini özerk tip olarak tanımlayan bireylerin evliliklerinin özellikleri incelendiğinde eşe bağımlılığın az, bireysellik duygularının baskın olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte kişisel

çıkarları evliliklerinin önündedir. Eşleri ile olan farklılıkların evliliklerini zenginleştirdiğini düşünürler. Toplulukçu evlilik değerine sahip bireylerin özelliklerinde ise eşe bağımlılığın fazla olduğu ve ilişkileri için bireysellikten vazgeçildiği bilinmektedir. Ayrıca eşiyle aynı pencereden dünyaya bakarlar ve çoğunlukla birlikte vakit geçirirler. Bu yüzden toplulukçu evlilik değeri ile özerk tip arasında negatif yönlü ilişki bulunduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu bulgulara dayanarak, bireylerin sahip oldukları evlilik değerinin onların evlilik tipleri ile ilişkili olduğu söylenebilir. Benzer bir çalışmayı Van Lange, Rusbult, Drigotas, Arriaga, Witcher ve Cox (1997) yapmıştır. 64 çift ile gerçekleştirilen araştırmada evlilik değerleri ve yakın ilişkilerde fedakârlık yapma isteği araştırılmıştır. Çalışma sonunda fedakârlık yapma isteği yüksek olan bireylerin toplulukçu evlilik değer puanlarının da yüksek olduğu bulunurken bireyci evlilik değeri ve fedakârlık yapma isteği arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır.

Evlilik değerleri ve evlilik doyumu arasındaki ilişki incelendiğinde; evlilik değeri ile evlilik doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bir diğer deyişle toplulukçu evlilik değeri puanı arttıkça evlilik doyum düzeyi de yükselmektedir. Yurt dışı alan yazında kültürler arası yapılan çalışmalar incelendiğinde evlilik içinde bireyci ve toplulukçu değerler arasındaki farklılıklar göze çarpmaktadır. Her iki değer de evlilik doyumunda etkili olduğu belirtilmektedir. Demaris, Sanchez ve Krivickas'ın (2012) Louisiana'da 707 evli çiftle yaptıkları çalışmada toplulukçu evlilik değerine sahip olan bireylerin evlilik doyumlarının da yüksek olduğunu bulmuşlardır. Yurt içinde bu çalışmayla ilişkili olduğu düşünülen araştırmada benzer bir bulgu dikkat çekmektedir. Bedir' in (2018) evli bireylerde evlilik doyumunu yordayan değişkenleri 150 evli çift ile incelendiği araştırmasında, geleneksel cinsiyet rollere katılım arttıkça evlilikte doyumun ve eşler arasında sevgi gösteriminin arttığı bulunmuştur. Bununla birlikte eşitlikçi cinsiyet rolü yüksek olan bireylerin birbirlerine sevgi göstermelerinin azaldığını ve doyumun düştüğünü ortaya koymuştur. Yine Özen'in (2006) yaptığı çalışma çiftlerin geleneksellik değerinde benzer olmalarının evlilik doyumunu artırdığını ortaya koymuştur. Bu durum toplulukçu kültürün evliliğe bakışı ile açıklanabilir. Toplulukçu kültürde eş ile uyum, eşe bağlılık, fedakârlık ön plandadır ve bu değerler evlilik doyumunu üzerinde etkilidir (Kağıtçıbaşı, 1998; Schwartz, 1992). Ayrıca bireyci evlilik değeri ağır basan birey; aşk, bireysel gelişim, özerklik değerlerini daha ön

planda tutar ve geleneksel düşüncelerden uzaktır. Bu yüzden evliliklerde çatışmanın yoğun yaşandığı, otorite ve iş paylaşımı gibi durumların da çatışmaya neden olduğu bilinmektedir (Rhoden, 2003; Ripley ve diğerleri, 2005). Bu çatışmanın da evlilikten sağlanan doyumunu düşürdüğü söylenebilir. Ayrıca her toplumun evlilik ilişkisinde kadın ve erkekte beklentilerinin olduğu bilinmektedir (Öngen ve Aytaç, 2013). Türk kültürü üzerinde yapılan çalışmalarda Türk toplumunun genel itibariyle toplulukçu kültüre sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Ercan, 2013; Geçtan,2018; Gündoğdu, 2007; Güvenç, 2010). Bununla birlikte evlilik, Türk toplumunda özel bir anlam taşımakta; genellikle ölüme kadar devam edecek bir sözleşme olarak kabul edilmektedir (Fidan, 2005). Bu baştan kabul ediş nedeni ile bireylerin evlilik doyumlarının da yüksek olduğu düşünülmektedir.

Evlilik tipleri ve evlilik doyumları arasındaki ilişki incelendiğinde; evlilik tipleri alt ölçeğinden geleneksel tip, ilişkili özerk tip ve özerk tip ile evlilik doyumları arasında pozitif yönlü bir ilişki gözlenmektedir. Buna göre en güçlü ilişkinin geleneksel tip ile evlilik doyumları arasında olduğu saptanmıştır. Bunu sırasıyla ilişkili özerk ve özerk tipin takip ettiği bulunmuştur. Yurt içi alan yazında evlilik doyumları ve evlilik (çift) tipleri ilişkisini ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yurt dışında yapılan çalışmalar sınırlı olsa da benzer bulguların elde edildiği görülmektedir. Boncher ve Fitzpatrick (1980) yaptıkları çalışmada evlilik tipleri ve evlilik doyumlarını karşılaştırdıklarında tipler ve evlilik doyumları arasında farkın az olduğunu, geleneksel tiplerin, göreceli olarak daha yüksek doyum düzeyiyle diğer tiplerden ayrıldığını belirtmişlerdir. Benzer bir bulgu Barnet ve Baruch'ın (1987) çalışmasında da ortaya çıkmaktadır. 120 evli bireyle yaptıkları çalışmada geleneksel değerlere sahip erkek bireylerin evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Lye ve Biblarz (1993) 1437 çiftle yürüttükleri çalışmalarında evlilik doyumları ile ilişkisi olan birçok değişkeni ele almış ve araştırmanın sonunda geleneksel olmayan tutumlara sahip olan çiftlerin, geleneksel olanlara oranla daha düşük evlilik doyumuna sahip olduklarını bulmuşlardır (aktaran Çınar, 2008). Her evlilik ilişkisinin kendini ortaya koyduğu bir tarzı vardır. Evlilik tipine bağlı olarak çiftlerin ilişkilerinde davranışları farklılaştığı için evlilik doyum düzeyinin de bundan etkilendiği bilinmektedir (Fitzpatrick, 1988; Fitzpatrick ve Ritchie, 1994; Fitzpatrick, 2001). Evliliklerini geleneksel olarak tanımlayan çiftler yüksek düzeyde paylaşımcı ve fedakâr bir tutum sergilerler. Eşleriyle iç içe geçmiş bir yaşam kurdukları için ayrı, özerk alanları

yoktur. Bu durum da bu tarz çiftlerin etkileşimlerini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca yapılan çalışmalar geleneksel tiplerin evliliklerinde çok az çatışma yaşandığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte geleneksel evlilikler eşlerin birbirini tamamlaması üzerine kurulmuş olup, sorumluluk alanları da nettir. Geleneksel çiftler evliliğe daha ahlaki bir anlam yükleyerek sosyal açıdan da destekleneceklerini düşünürler. Ait olma duyguları baskındır. Bu çiftler evliliğin kutsallığına inanarak bireysel ihtiyaçlarını baskılar ve eşinin ihtiyaçlarını önde tutarak evliliğini sürdürür ve mutluluğu ve doyumunu burada yakalarlar (Wilcox ve Nock, 2006). Bu yüzden evlilik doyumunu ve geleneksel tip arasındaki ilişkinin güçlü olmasında bu etkenlerin etkili olabildiği düşünülmektedir.

Evlilik doyumunu genel hatlarıyla ilişkiden sağlanan tatmindir. Araştırmalar göstermiştir ki bireyler evlilikleri boyunca aynı evlilik tipi içinde yer almaktadırlar ve bununla beraber benzer özellikleri olan bireylerin evlilik doyumları da yüksek olmaktadır. Birbirinin gereksinimlerinin farkında olan her çift, eşlerinin evlilik içindeki gereksinimlerini karşılayarak doyumunu yakalayabilir. Bu yüzden bu çalışmada da her evlilik tipi ile evlilik doyumunu arasında anlamlı bir ilişkinin çıktığı düşünülmektedir. Bununla birlikte çiftlerin evlilikleri ben-biz düzleminde (bağımlılık) değerlendirildiğinde eşe en yüksek bağımlılık geleneksel tipte, daha sonra ilişkili özerk tipte en son da özerk tipte olduğu bilinmektedir. Çünkü özerk tipler ilişkilerinin geleceğinden daha çok kendi özerk gelişimlerini ön planda tutarlar. Bu yüzden eşe bağımlılık düzeyi çok düşüktür ve paylaşım oranı diğer tiplere kıyasla oldukça azdır (Yılmaz, 2015). Ayrıca özerk tipler evliliklerinde kendilerini daha yalnız hissettiklerini söylemekte ve daha kopuk bir ilişkinin varlığından söz edilmektedir. Bu durum, çiftler arasındaki bağlılığı zayıflatarak evlilik doyumunu da olumsuz etkileyebilir. Bu sebeple evlilik doyumunu ile arasında en zayıf ilişki özerk tipte çıkmış olabilir.

5.2.2 İkinci Denence ile İlgili Tartışma ve Yorum

Denence 2: Evli bireylerin evlilik değerleri ve evlilik tipleri evlilik doyumlarını anlamlı olarak yordamaktadır.

Araştırmanın ikinci denencesinde, evli bireylerin evlilik değerleri ve evlilik tiplerinin evlilik doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada

yordayıcı değişkenler evlilik değerleri ve evlilik tipleri iken, yordanan değişken ise evlilik doyumudur.

Çalışmanın bulgularına göre, evlilik değerleri ve evlilik tipleri alt ölçekleri (geleneksel tip, ilişki özerk tip ve özerk tip) bireylerin evlilik doyum puanlarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Evlilik doyumuna ilişkin toplam varyansın yaklaşık %43'ünün, bireylerin evlilik değerleri ve evlilik tipleri ile açıklandığı ifade edilebilir. Bulgular sonucunda geleneksel ve ilişkili özerk tiplerin diğer yordayıcı değişkenlerden daha önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Geleneksel tip ve ilişkili özerk tip evliliklerin özelliklerine bakıldığında; paylaşım, fedakârlık, birlikte vakit geçirme, sevgiyi belli etme ve duygusal yakınlık düzeylerinin özerk tipe göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Evlilik tipleri, evlilik değerleri ve evlilik doyumunu konusunda yurt içi alan yazında araştırmaya rastlanmasa da yürütölen diğer araştırmaların bulguları, bu ilişkiyi destekler niteliktedir. Şener (2002) yaptığı çalışmada evlilik doyumunu yordayan değişkenleri incelemiştir ve araştırma sonucunda birbirlerine zaman ayıran ve birlikte vakit geçiren çiftlerin evlilik doyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu söylemiştir. Kublay (2013) 452 evli bireyle gerçekleştirdiğı çalışmasında farklı değişkenlerle beraber değerler ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakmıştır. Çalışma sonunda romantik değerler, toplumsal değerler ve özgürlük ile evlilik uyumu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit etmiştir.

Ayrıca gelenekseller, evlilik ilişkilerinde rollerini ve görevlerini doğal sorumluluklarıymış gibi kabul ederler. Bu kabullenme; evlilik ilişkilerinde çatışmanın düşük olmasını sağlamakta, mutlu ve doyumlu bir evliliği beraberinde getirmektedir (Wilcox ve Nock, 2006).

İlişkili özerk tip geleneksel tipe göre yüksek düzeyde arkadaşlık ve androjen roller göstermektedir. Ev içi rollerde ve çift etkileşiminde ortaya çıkan bu durum çiftlerin çatışma yaşamasına neden olmaktadır. Ancak duyguların ve kendini ifade etmenin bu tipe daha yüksek olması, sorumlulukların paylaşılması ve eşit güce sahip olan bireylerin olması (Bacanlı ve Terzi, 2015), çatışma yüksek olsa da uzlaşmayı ve ortak karar almayı beraberinde getirmektedir (Tekin Çatal ve diğerleri, 2018). Bunun da evlilik doyumunu üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu düşünölmektedir.

Özerk tip diğer tiplere göre görece olarak evlilik doyumunu açıklamada daha alt sırada yer alırken, bu tipin ilişkide planlı olmak, anlaşmaya bağlı kalmak, yeni

deneyimlere açık olmak, karşılıklı özgürlüğe saygı duymak gibi özelliklerinin evlilik doyumunu üzerinde olumlu etkisi olduğu düşünülmektedir.

Tüm bu bulgulardan yola çıkarak evlilik tipleri alt ölçeklerinin evlilik doyumunu açıklamada; eşlerini tanımalarının, kendi özelliklerini bilmelerinin, gereksinimlerinin farkında olmalarının ve ortak bir amaç için birbirlerini tamamladıklarını kabullenmelerinin önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.

Çalışmanın diğer bir bulgusu evlilik değerleri, evlilik doyumunu anlamlı olarak yordamaktadır. Evlilikte doyum etkileyen faktörlerden biri de eşlerin evlilik ile ilgili düşünceleridir. Evlilik doyumunu ile ilgili yapılan çalışmalarda görülmüştür ki çiftlerin değer tercihlerinin evlilik ilişkilerine etkisi bulunmaktadır. Değişen ekonomik ve sosyal koşullar bireylerin sahip oldukları değerleri etkilemektedir (Fişek; 2005; İmamoğlu, 1994; Kağıtçıbaşı, 2010; Ripley ve diğerleri, 2005). Kimi bireyler toplulukçu evlilik değerine sahip olabilirken, kimi bireyler bireyci evlilik değerine sahip olabilir.

Bu değerler, hem düşünsel hem duygusal hem de davranışsal olarak bireyleri etkilemektedir. Bu durum doğal olarak evliliklerine yansımaktadır. Bu yüzden çiftlerin sahip oldukları evlilik değerlerinin evlilik doyumları üzerinde etkisi olduğu söylenebilir.

5.2.3 Üçüncü Denence ile İlgili Tartışma ve Yorum

Denence 3: Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumunu ve evlilik tipleri cinsiyete göre anlamlı fark göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü denencesinde, evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumunu ve evlilik tiplerinin cinsiyete göre anlamlı bir değişme gösterip göstermediği incelenmiştir. Evlilik değerleri ve evlilik tipleri alt ölçeklerinden geleneksel tip ve ilişkili-özerk tip cinsiyete göre anlamlı fark göstermektedir. Buna göre erkeklerin evlilik değerleri ve geleneksel tip puanları kadınlardan anlamlı ölçüde yüksek görülürken, kadınların ilişkili özerk tip puanları erkeklerden yüksek bulunmuştur. Bu çalışmada evlilik değeri puanının yüksek olması toplulukçu evlilik değerine karşılık gelmektedir. Buna göre erkeklerin toplulukçu evlilik değeri puanları kadınlardan anlamlı derecede yüksek görülmüştür. Toplulukçu evlilik değerine sahip ve geleneksel tipte yer alan bireylerin özellikleri incelendiğinde geleneksel fikir ve düşüncelerin hâkim olduğu ayrıca toplumsal cinsiyet rollerini benimseme düzeyinin

yüksek olduğu bilinmektedir (Fitzpatrick, 1987; Gençtan, 2018; İmamoğlu, 1994; Ripley ve diğerleri, 2005; Tekin Çatal, 2018). Bununla birlikte yapılan çalışmalarda erkeklerin değişim sürecinin kadınlara göre daha yavaş olduğu ve cinsiyet ile ilgili kalıp yargılardan kadınların olumsuz anlamda daha çok etkilendiği bilinmektedir. Ev dışına ve iş yaşamına taşınabilen kadın-erkek eşitliği yönündeki gelişmeler evlilik içinde gözlenmemektedir. (Bedir, 2018; İmamoğlu, 1994; Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2009). Bu yüzden erkeklerin toplulukçu evlilik değeri puanı ve geleneksel tip puanı kadınlara göre yüksek çıkmış olabilir. Bu araştırmada da çıkan ve bunu destekleyen bir diğer bulgu ise kadınların ilişkili-özerk tip puanları erkeklere göre daha yüksektir. Kadınların gerek ev içinde gerekse ev dışında toplumsal değişime erkeklerden daha kolay uyum sağladıkları söylenmektedir (İmamoğlu, 1994). Ayrıca ilişkili-özerk tip evliliklerin özellikleri incelendiğinde androjen yapının dikkat çekici olması evlilik ilişkisinde ve iletişimde görev ve sorumluluk alanlarının yeniden belirlendiğini göstermektedir. Yapılan çalışmalarda kadınların daha eşitlikçi tutuma sahip olduğu gözlenmektedir (Kodan, 2013; Öngen ve Aytaç, 2013). Son yıllarda yapılan çalışmalarda evlilik içinde bireylerin kendisine sunulan cinsiyetçi rolünü artık benimsemediği görülmektedir. Özellikle kadına sunulan evliliği sürdürmek görevi artık sorgulanmaktadır. Bu düşüncenin sebebi kadınların eğitim düzeylerin yükselmesi, çalışma hayatına katılımları ve ailedeki bir takım işleri kendi dışında yerlere aktarması (kreş ve temizlik işleri vb.) ve ilişkili özerk tipte yer alan bireylerin androjen yapıda olmaları sayılabilir (Bedir, 2018; Tekin Çatal ve diğerleri, 2018). Dolayısıyla bu farklılaşmaya evliliğin yapısında ve üstlenilen sorumluluklardaki değişimlerin neden olmuş olabileceği söylenebilir (Günay ve Bener, 2011).

Çalışmanın diğer bir bulgusu ise evlilik tiplerinden özerk tip ve evlilik doyumunun cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiş olmasıdır. Özerk evlilik tipinin özellikleri incelendiğinde eşlerin birbirinin özgürlüklerini kısıtlamamaları ve evlilik içinde atılacak adımların planlı olması, paylaşım ve fedakârlık düzeyinin oldukça düşük olması bilinmektedir. Kadın ya da erkek, bu tip içerisinde yer alan birey için kendi kişisel çıkarları evliliğinin önündedir ve eşe bağımlılık son derece düşüktür (Fitzpatrick, 1988; Tekin Çatal ve diğerleri, 2018). Bu yüzden cinsiyete göre bir fark çıkmamış olabilir. Evlilik doyumunun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen araştırmalarda farklı sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir.

Bazı araştırmalarda bu çalışmada olduğu gibi farklılık gözlenmezken (Aktaş, 2009; elik, 2006; ınar, 2008; Kahveci, 2016; Kublay, 2013; Özaydınlık, 2014; Polat, 2006; şendil ve Korkut, 2012) bazı çalışmalarda da kadın ya da erkek lehine sonuçlar bulunmuştur (İmamoğlu, 1993; şener, 2002; Yıldız, 2012). Kadınların ve erkeklerin evlilik doyumlarında farklılık olmamasının sebebi eşlerin evliliklerini algılayış biçimlerinin, evlilik tiplerinin, evlilikten beklentilerinin ve sosyo-kültürel özelliklerinin benzemesi olabilir (Fitzpatrick ve Ritchie, 1994; Kublay, 2013). Yapılan farklı çalışmalarda da erkeklerin kadınlara göre evliliklerinden daha fazla doyum aldığı görülmüştür (Akar, 2005; Bedir, 2018).

5.3 Öneriler

- 1- Türk toplumu üzerinde yapılan çalışmalarda toplulukçu kültürden bireyci kültüre doğru bir eğilimin olduğu bilinmektedir. Bu sebeple bu araştırma ile evlilik ilişkisi içinde, tek bir evlilik tipi ve değerinin olmadığı, bireylerin farklı evlilik tipleri ve değerlerine sahip olabileceğinin farkına varılması ilgili araştırmacılar ve alan çalışanları için önemlidir.
- 2- Artan boşanma oranları nedeniyle evlilik ilişkisinde çiftlerin birbirlerinin evlilik değerleri ve evlilik tiplerini tanımaları gerekliliği, evlilik danışmanlığının önemini ortaya koymaktadır. Bu sebeple evli bireylere verilen evlilik danışmanlığı sürecinde evlilik değerleri ve evlilik tipleri konusunda farkındalık kazandırılabilir ve evli bireyler arasında yarattığı olumsuz durumların farkına varılması ve iyileştirilmesine yönelik çalışmalarda kullanılabilir.
- 3- Bu araştırma Samsun ilinde yaşayan evli bireylerle gerçekleştirilmiştir. Evlilik değerleri ve evlilik tipleri ölçekleri farklı örneklem gruplarına uygulanarak sonuçlar karşılaştırılabilir. Araştırma örnekleme çoğunlukla çalışan bireylerden oluşmaktadır. Bu nedenle farklı eğitim düzeyinde ve çalışmayan bireyler ile de araştırma yapılabilir. Ayrıca evlilik süresi, ocuk sahibi olma durumu, gelir düzeyi gibi farklı demografik değişkenlerle ilişkisi olup olmadığına bakılabilir. Bununla birlikte daha önce evlilik doyumunu farklı değişkenler ile (eş desteği, kişilik özellikleri, çatışma çözme stilleri, affetme, aldatma eğilimleri v.b.) ele almış çalışmalara ek olarak evlilik tipleri ve evlilik değerleri değişkenleri de eklenerek evlilik doyumunu incelenebilir.

- 4- Bu çalışma Türkiye’de evlilik değerleri, evlilik tipleri ve evlilik doyumunu ilişkisini ortaya koyan ilk çalışmadır. Evlilik ilişkisi devam eden bir süreç olduğu için evli çiftlerin zamana bağlı olarak evlilik değerleri ve evlilik tiplerinde farklılık olup olmadığı incelenebilir.
- 5- Bu çalışma evli çiftlerle değil, evli bireylerle yürütülmüştür. Evlilik değerleri, evlilik tipleri ve doyum ilişkisini evli çiftlerle inceleyen araştırmalar yapılabilir.
- 6- Aileyi güçlendirmeye yönelik çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlar tarafından çiftlere, evlilik değerleri ve evlilik tipleri dikkate alınarak evlilik kurumunu güçlendirici seminerler verilebilir.
- 7- Eşleri ile farklı kültürlerde yetişen bireylerin evlilik değerleri, evlilik tipleri ve evlilik doyumları arasındaki ilişki incelenebilir. Böylece evlilik doyumları yüksek sağlıklı ve mutlu evliliklerin sürdürülmesi sağlanabilir.
- 8- Evlilik ve Aile Danışmanlığı eğitimlerinde, sağlıklı evlilikler ve ailelerin bir parçası olarak evlilik doyumunun belirleyiciliğinde evlilik değerleri ve evlilik tipleri hakkında bilgi verilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (1998). *Ankara'da sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu genel müdürlüğüne bağlı sosyal hizmetler kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyumları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Acitelli, L. K., Kenny, D. A. ve Weiner, D. (2001). The importance of similarity and understanding of partners marital ideals to relationships satisfaction. *Personal Relationships*, 8, 167-185.
- Adams, J. M., Spain, J. S. ve Hunt, K. (1998). *The measurement of exchange and communal attitudes in marriage: Scale development and initial validation*. Washington, DC: Paper Presented at American Psychological Society.
- Adams, B. (2004). Families and family study in international perspective. *Journal of Marriage and Family*, 66, 1076-1088.
- Akar, H. (2005). *Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasında olan çiftlerde; çift uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması* (Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi). Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- Akça-Koca, D. (2013). *Bir aile eğitim programının evli annelerin evlilik doyumu, evlilikte sorun çözme becerisi ve psikolojik iyi oluşuna etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aktaş, S. (2009). *Eşlerden birinin kaygı düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Anar, B. (2011). *Evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu ve iş doyumu ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Antill, J. K., Cotton, S. ve Tindale, S. (1983). Egalitarian or traditional: Correlates of the perception of an ideal marriage. *Australian Journal of Psychology*, 35(2), 245-257. doi: 10.1080/00049538308255069
- Ar, Ö.F. (2014). *Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynler ile otizmli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumu ve anksiyete düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ateş, R. (2014). Evlilikte ilk yıllar, çatışmalar ve güç kavramı. H. Yavuzer (Ed.), *Evlilik okulu: Evlilikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim becerileri* (s. 114-124) içinde. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aysu Acartürk, B.(2016). *Beş faktör kişilik özellikleri ile bireycilik ve toplulukçuluk arasındaki ilişkinin incelenmesi: Dernek çalışma grupları üyeleri üzerinde bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Azizoğlu-Binici, S. ve Hovardaoğlu, S. (1996). Evlilik için karşılaştırma düzeyi ölçeğinin (EKDÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (38), 66-76.
- Bacanlı, H., ve Terzi Işık, Ş. (2015). *Yetişkinlik ve yaşlılık; gelişimi ve psikolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Balcı Arvas, F.(2017). Öznel iyi-olma hali ile dini inançlar arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26(2), 165 – 201. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/uluifd/>
- Barnet, C.R.ve Baruch, K. G. (1987). Determinants of fathers perception in family work. *Journal of Marriage and the Family*,49,29-40.
- Bartkowski. J.P. ve Xu. X.(2010). Refashioning Family in the 21st Century: Marriage and Cohabitation among America's Young Adults. The Changing Spirituality of Emerging Adults Project. Life Cycle Institute. Catholic University of America. Erişim adresi: <http://changingsea.org/bartkowski.htm>
- Basabe, N. ve Ros, M. (2005). Cultural dimensions and social behavior correlates: Individualism-collectivism and power distance. *International Review of Social Psychology*, 18 (1), 189-225.doi:10.1080/02699930143000158
- Bedir, İ. (2018). *Evli bireylerde evlilik doyumunu yordayan değişkenlerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Bener, Ö. ve Günay, G. (2013). Gençlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumları. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 2013, 1-16. doi: 10.14230
- Bıykoğlu, E. B. (2012). *Evlilik uyumunun mükemmeliyetçilik özellikleri, stresle başa çıkma stratejileri ve cinsiyet açısından incelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilgin, N.(2007). *Sosyal psikoloji sözlüğü kavramlar, yaklaşımlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bilecen, N. (2007). *Yakın ilişkilerde stres ve stresle başa çıkma: yatırım modeline göre bir inceleme* (Yayımlanmamış yüksek Lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bradbury, T. N. ve Fincham F. D. (1990). Attributions in marriage: review and critique. *Psychological Bulletin*, 107(1), 3-33. doi: 10.1037/0033-2909.107.1.3.
- Bradbury, N.B., Fincham, F.D. ve Beach, S.R. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and The Family*, 62, 964-980. Erişim adresi: <http://fincham.info/papers/decade%20review.pdf>
- Bochner, A. P. ve Fitzpatrick, M.A. (1980). Multivariate analysis of variance: Techniques, models and applications in communication research. In p. Monge ve J. N. Cappella (Ed.), *Multivariate techniques in communication research* (s.143-174). New York: Academic Press.

- Bromley, D.G. (1997). Presidential address remembering the future: A sociological narrative of crisis episodes, collective action, culture workers and counter movements. *Sociology of Religion* 58, 105-140.
- Bromley, D. G. ve Busching, B. (1988). Understanding the structure of contractual and covenantal social relations: Implications for the sociology of religion. *Sociological Analysis*, 49, 15–32.
- Buckle, L., Gallup, G. G. ve Rodd, Z. (1996). Marriage as a reproductive contract: Patterns of Marriage, Divorce, and Remarriage. *Ethology and Sociobiology*, 17(6), 363-377.
- Büyüköztürk, Ş., Bökeoğlu, Ö. Ç. ve Köklü N. (2008). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem A Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Canel, A. N. (2013). *The development of the marital satisfaction scale (MSS)*. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 13 (1), 97-117. Erişim adresi: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1016640.pdf>
- Crowe, M. ve Wylie, K. (2017). *Çiftlerde yaşanan ilişki sorunları: yaşanmış örnekler, pratik öneriler, uygulamalar*. Nur Yener (Çev.) İstanbul: Kuraldışı yayıncılık.
- Curun, F. (2006). *Yüklemeler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumu arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakıcı, B.(2016). *Görücü usulü evlenen çiftler ile flört ederek evlen çiftler arasındaki evlilik sonrası evlilik dinamiklerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çataloğlu, S. K. (2018). *İlişkisel –bireyci – toplulukçu benlik kurguları ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, M. (2006). *Evlilik doyum ölçeği geliştirme çalışması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çınar, L. (2008). *Evlilik doyumu: cinsiyet rolleri ve yardım arama tutumu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çınar, A.(2014). *Evlilik dünyası*. İstanbul: Sentez yayıncılık.
- Çimen, Ş.E.(2007). *Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin çeşitli sosyal psikolojik faktörler yönünden karşılaştırılması tutumu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DeMaris, A. A.L. Sanchez ve Krivickas, K. (2012). Developmental patterns in marital satisfaction: Another look at covenant marriage. *Journal of Marriage and Family*, 74(5)989-1004. doi:10.1111/j.1741-3737.2012.00999.

- Demir, A.ve Fıfıloğlu, H.(1999). Loneliness and marital adjustment of turkish couples. *The Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied*,133(2),230-240. doi: 10.1080/00223989909599736
- Denli, Ö.S.(2016). *Evli çiftlerde eşler arasında algılanan kişilik benzerliğinin evlilik uyumu ve evlilik doyumuyla ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dion, K. K. ve Dion, K. L. (1993). Individualistic and collectivistic perspectives on gender and the cultural context of love and intimacy. *Journal of Social Issues*, 49, 53–69.
- Doğan, Ö.A ve Büyükşahin Sunal, A.(2011). Evliliklerde olumlu yanılısama: ilişki bağlanımı ile nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26 (67), 70-82.
- Doğan, H. (2010). *Evli bireylerin sosyotropik-otonomik kişilik özellikleriyle evliliklerinde çatışma yaşama durumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Elvan Bilir, S.(2016).*Türkiyede'ki üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde işlevsel olmayan ilişki inançları ile ilişkisel benlik tutumlarının bağlanma kuramı çerçevesinde araştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ercan, H.(2013). Genç yetişkinlerin aşk stillerinin benlik tipleri ve demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12),479-493.
- Erdoğan, S. (2007). *Evlilik uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Ersanlı, K. ve Kalkan, M. (2008). *Evlilik ilişkilerini geliştirme (Kuram ve uygulama)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ersanlı, K. (1990). Aile içi ilişkilerin dayandığı psikolojik temeller. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/188206>
- Eryılmaz, A., ve Doğan, T. (2013). The mediator role of need satisfaction between subjective well-being and romantic relationships quality. *Eğitim Araştırmaları Eurasian Journal of Educational Research*, 13(53), 79-96.
- Fidan, F. (2005). Evlilik kariyeri öldürüyor mu? Yaklaşımlar, değerlendirmeler, algılamalar. *Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Tartışma Metinleri*, (2). Erişim adresi: <http://iibf.erciyes.edu.tr/kutuphane/petas/petas.php?skip=0&keyword=18090&type=2>
- Fişek, G.O.(2005). Gelenekten değişime: Türkiye'de aile ve ergenler. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adölesan Sağlığı Sempozyum Dizisi*, (43) 39-49.

- Fitzpatrick, M. A. (1977). *A typological approach to communication in relationships*. In B. Rubin (Ed.), *Communication yearbook 1* (s. 263-275). New Brunswick, NJ: Transaction Books.
- Fitzpatrick, M. A., Vance, L. ve Witteman, H. (1984). Interpersonal communication in the causal interaction of marital partners. *Language and Social Psychology*, 3, 81-95.
- Fitzpatrick, M. A. (1987). *Marriage and verbal intimacy*. In V.J. Derlega ve J.Berg(Ed.). *Self-Disclosure: theory, research and therapy*. (s.235-257). Newyork: Plenum.
- Fitzpatrick, M. A. (1988). *Between husbands and wives*. Newbury Park: sage.
- Fitzpatrick, M. A. ve Ritchie, L. D. (1994). Communication schemata within the family: Multiple perspectives on family interaction. *Human Communication Research*, 20, 275-301.
- Fitzpatrick, M.A. ve Wombolt, F.S.(1990). Where is all said done? Toward and integration of intrapersonal and intrepersonals models of marital and family communication, *Communication Research*, 20, 280-305.
- Fitzpatrick, N.Y. (2001). *Marital and personality* (Unpublished phd dissertation). School of Psychology, Wisconsin.
- Fowers, B. J. (1993). Psychology as public philosophy: An illustration of the moral dimension of psychology with marital research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 13, 124-136.
- Gaunt, R. (2006). Couple similarity and marital satisfaction: Are similar spouses happier? *Journal of Personality*, 74(5), 1401-1420.
- Geçtan, E.(2018). *İnsan olmak*. İstanbul: Metis yayınları.
- Giddens, A. (2006). *Sosyoloji*. İstanbul: Ayraç
- Gladding, S. T. (2012). *Aile terapisi: Tarihi, kuram ve uygulamaları*. İ. Keklik ve İ. Yıldırım (Ed.), Ankara: PDR Yayınları.
- Glenn, N.D. (1991). The recent trend in marital success in the united states. *Journal of Marriage and The Family*, 53, 261-270.
- Goodwin, R. ve Tinker, M. (2002). Value priorities and preferences for a relationship partner. *Personality and Individual Differences*, 32, 1339-1349.
- Gökmen, A. (2001). *Evli eşlerin birbirine yönelik kontrolcülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Göknar, Ö.(2011). *Aşk ve evlilik*, Ankara: Arkadaş yayınları.
- Göregenli, M. (1995). Kültürümüz açısından bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri bir başlangıç çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*. 10.35, 1-14.
- Greeff, A. P. (2000). Characteristics of families that function well. *Journal of Family Issues*, 21(8), 948-962.
- Guerrero, L. K. ve Eloy, S. V. (1992). Relational satisfaction and jealousy across marital types. *Communication Reports*, 5(1), 23–31.

- Gül, G. (2016). *Evlilik biçimleri açısından evlilik uyumu, ilişkilerde yükleme tarzları ve psikolojik dayanıklılık değişkenlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güleç, G. (2012). Aile ve evlilik. Çınar Yenilmez (Ed). *Aile yapısı ve ilişkileri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset tesisleri.
- Güler, A. (2010). *Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik doyumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15 (3),157-171.
- Gündoğdu, A.(2007). *Benlik kurguları ile evlilik kalitesi ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gündoğdu Aktürk, E.(2010). *Attachment figure transference, caregiving styles, and marital satisfaction in arranged and love marriages* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Gürel, B.(1996). *Aile evlilik türleri ve akrabalık yapısı üzerine bir çalışma ve Kacerdoğanşalı köyünde monografik bir uygulama örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürsoy, Ç. (2004). *Kayı ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Güven, N. (2005). *İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güvenç, Bozkurt. (2010). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Boyut Yayın Grubu
- Hansen, J.C.ve L'abate, L. (1982). *The classification of normal families: Functionality and dysfunctionality*. Approaches To Family Therapy. MacmillanPublishing Co. Inc.
- Hasrina M, Hasim, M.J.M.,Aripin, N. ve Hamid, H.A.(2013). Couple types, ethnicity and marital satisfaction in Malaysia. *Applied Research in Quality of Life*, 8(3), 299–317.
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: John Wiley & Sons. 322.Erişim adresi: <http://garfield.library.upenn.edu/classics1993/A1993KZ42800001.pdf>
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>
- Honeycutt, J. M. (1999). Typological differences in predicting marital happiness from oral history behaviors and imagined interactions. *Communication Monographs*, 66, 276–291. Erişim adresi:

http://www.academia.edu/685671/Typological_Differences_in_Predicting_Marital_Happiness_from_Oral_History_Behaviors_and_Imagined

- Hortaçsu, N. (1999). The first year of family- and couple-initiated marriages of a Turkish sample: a longitudinal investigation. *International Journal of Psychology*, 34, 29-41.
- Hortaçsu, N. (2007). Family- versus couple-initiated marriages in Turkey: Similarities and differences over the family life cycle. *Asian Journal of Social Psychology*, 10, 103-136.
- Hünler, O.S. ve Gençöz, T. (2003). Eğitici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü, *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 99 – 108.
- İmamoğlu, E.O. ve İmamoğlu, V.(1992a). Housing and living environments of the Turkish Elderly. *Journal of Environmental Psychology*,12,1-9.
- İmamoğlu, E.O. ve İmamoğlu V.(1992b). Life situations and attitudes of the Turkish elderly toward institutional living within a cross- cultural perspective. *Journal of Gerontology Psychological Sciences*, 47(2)102-108.
- İmamoğlu, O.(1993). Değişen dünyada değişen aile içi roller. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1, 58-68.
- İmamoğlu, O. (1994). *Aile kurultayı: Değişim sürecinde aile, toplumsal katılım ve demokratik değerler*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- İmamoğlu, E., Günaydın, G. ve Selçuk, E. (2011). Özgün benliğin yordayıcıları olarak kendileşme ve ilişkililik: Cinsiyetin ve kültürel yönelimlerin ötesinde. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26 (67), 27-43.
- John, O. P., Donahue, E. M. ve Kentle, R. L. (1991). *The big-five inventory: Studies of reliability and validity*. Berkeley, Institute of Personality and Social Research. Berkeley: University of California. doi: 10.4236/jbbs.2016.69036
- Kahveci, G.A. (2016). *Evli çiftlerde evlilik uyumu, evlilik çatışma biçimi ve depresyon düzeylerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1995). *Aile kurultayı: Değişim sürecinde aile, toplumsal katılım ve demokratik değerler*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21.37, 38-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Yapıkredi yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 403–422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z.(2017). *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Yayınları.

- Kahraman, Z. (2011). *Bir evlilik ve aile hayatı eğitim programının evli kadınlarda evlilik uyumuna ve aile sistemine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kalkan, M., Hamamcı, Z. ve Yalçın, i. (2012). Eş seçim kuramları. M. Kalkan ve Z. Hamamcı (Ed.), *Evlilik öncesi psikolojik danışma* (s. 21-40). Ankara: Anı yayıncılık.
- Kansız, M. ve Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 24-29.
- Kantor, D. ve Lehr, W. (1975). *Inside the family: Towards a theory of family process*. San Francisco: Jossey-Bass. Erişim adresi: <https://www.questia.com/library/journal/1P3-58647183/inside-the-family-toward-a-theory-of-family-process>
- Kaplan, K.(2016). *Evli bireylerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların, evlilik doyumuna ve psikolojik iyi oluş durumuna etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karadağ, Ş.(2015). *Evlilik uyumu ilişkisinde aile içi iletişimin rolü: Konya örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karadayı, E. F. (1998). *İlişkili özerklik kavramı, ölçülmesi, gelişimi, toplumsal önemi, gençlere ve kültüre özgü değerlendirmeler*. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Karahan T.F. ve Sardoğan, M.E. (2004).*Psikolojik danışma ve psikoterapide kuramlar*. Samsun: Deniz kültür Yayınları.
- Kararımak, Ö. Hacıhafızlıoğlu Ö.ve Şirin, S. (2014) Dengeli bütünleşme– ayrışma ölçeğinin psikometrik özellikleri: Ergenlerde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 237-257.
- Kavak, A.(2018). *Evli bireylerde çatışma yönetimi ve evlilik doyumu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, N.(2017). *Kırsal ve kentsel alanda yaşayan evli kadınların evlilik uyumu, evlilik doyumu ve ilişkilerde mutluluk düzeylerinin karşılaştırılması ve incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keeley, B. J. (1955). Value convergence and marital relations. *Marriage and Family Living*, 342-345 Erişim adresi: <https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com.tr/&httpsredir=1&article=6073&context=rtd>
- Kelley, H., Berscheid, E., Christensen, A., Harvey, J. H., Huston, T. L., Levinger, G., McClintock, E., Peplau, L. A., ve Peterson, D. R. (Ed.) (1983). *Close relationships*. New York: W. H. Freeman. Erişim adresi: <https://books.google.com.tr/books?id=FnCa7fjIP9sC&pg=PT183&lpg=PT183&dq>.

- Kelley, D. L. (1999). Relational expectancy fulfillment as an explanatory variable for distinguishing couple types. *Human Communication Research*, 25(3), 420–442.
- Kepenek, S. (2017). *Evli bireylerin evlilikte sorunla başa çıkma yöntemlerinin cinsiyet rolleri çerçevesinde incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Khan, L.T. (2003). *Marital instability in Dhaka*. Bangladesh With Special Reference To Dual-Earner couples. Erişim adresi: <http://www.lib.uchicago.edu>.
- Kışlak, T. Ş. (1997). Evlilikte uyum ölçeğinin (EUÖ) güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *3P Dergisi*, 7(1), 50-57.
- Kirby, J. S.(2005). *A study of the marital satisfaction levels of participants in a marriage education course*(Unpublished doctoral dissertation). Lafayette: University of Louisiana.
- Knox, D. (1975). *Marriage: Who? When? Why?* New Jersey, Prentice-Hall.
- Kocadere, M. (1995). *İyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışma*(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Koçak, T.(2014). *Evli çiftlerde ideal benliğe yönelim ile değer benzerliğinin evlilik doyumuyla bağlantısı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kodan Çetinkaya, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1 (2), 21-43.
- Korkut Y. ve Şendil, G. (2008). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 28, 15-34.
- Koydemir, S.ve Mısır, S.(2015). Benlik kurguları ve mutluluk: Deneysel bir hazırlama çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2015, 5 (44), 49-60.
- Kublay, D. (2013). *Evlilik uyumu: Değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kublay, D. ve Oktan, V. (2015). Evlilik uyumu: Değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (44), 25-35.
- Kwan, V. S. Y., Bond, M. H.ve Singelis, T. M. (1997). Pancultural explanations for life satisfaction: Adding relationship harmony to self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1038–1051.
- Lambert, N. M ve Dollahite, D. C.(2007). The threefold cord: Marital commitment in religious couples. *Journal of Family Issues*, 29 (5) 85-132.
- Lee, Y. (2011). *Structural family therapy. marriage and family therapy. A practice-oriented approach*. L. Medcalf (Ed). New York: Springer Publishing Company.

- Lee, V., Berg-Cross, L. ve Hyun Suh, K. (2013). Relationship satisfaction in native Koreans and Korean Americans as a function of alexithymia, emotional intelligence and marital vows orientation, *Sage Open*, 3(3), 1-5. doi: 10.1177/2158244013497726
- Lindemann, D.J.(2017). Going the distance: Individualism and interdependence in the commuter marriage. *Journal of Marriage and Family*, 79, 1419-1434. Doi:10.1177/2158244013497726
- Luo, S. ve Klohnen, E. C. (2005). Assortative mating and marital quality in newlyweds: a couple-centered approach. *Journal of personality and social psychology*, 88 (2)304-326. doi: 10.1037/0022-3514.88.2.304
- Luo, S., Chen, H., Yue, G., Zhang, G., Zhaoyang, R. ve Xu, D. (2008). Predicting marital satisfaction from self, partner, and couple characteristics: Is it me, you, or us? *Journal of Personality*, 76(5), 1231-1265. doi: 10.1111/j.1467-6494.2008.00520
- Lye, D. N., ve Biblarz, T. J. (1993). The effects of attitudes toward family life and gender roles on marital satisfaction. *Journal of Family Issues*, 14, 157-188. doi:10.1177/019251393014002002
- Mackey, R.A., ve O'Brien B.A.(1995) Lasting marriages: Men and women growing together. *Journal of Marriage and Family*, 58(2), 527-542. doi: 10.2307/353516
- Markus, H.R.(1977). Self-schemata and processing information about the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35 (2), 63- 78. doi:10.1037/0022-3514.35.2.63
- Markus, H. R., ve Kitayama, S. (1991). Culture and self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253. doi:10.1037/0033-295X.98.2.224
- Medling, J. M. ve Mccarrey, M. (1981). Marital adjustment over segments of the family life cycle: The issue of spouses' value similarity. *Journal of Marriage and The Family*, 43 (2), 195-203. doi=10.1.1.862/3928
- Mesutoğlu, C. (2012). *The relationship among self construal, family functioning and sibling number in terms of gender in high school students* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Michalka, K.H., Konieczny, M.E ve Ellis ,E.(2017). Individualism and marriage: Ideal types for making sense of the relationship between self and sacrifice. *Sage Journal*, 40, 287-310. doi 10.1007/s11133-017-9357-8
- Mortenson, S. T.(2002). Sex, Communication values, and cultural values: Individualism-collectivism as a mediator of sex differences in communication values in two cultures. *Communication Reports*, 15(1), 14-57. doi:10.1080/08934210209367752
- Mulac, A., Lundell, T. L.ve Bradac, J. (1986). Male-female language differences and attributional consequences in a public speaking situation: Toward an explanation of the gender-linked language effect. *Communication Monographs*, 53(2), 115-129. doi: 10.1080/03637758609376131

- Nazlı, S. (2011). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nicholas, P.M.(2013). *Aile terapisi kavramlar ve yöntemler*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Noller, P., ve Hiscock, H. (1989). Fitzpatrick's typology: An Australian replication. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6(1), 87-91. doi: 10.1177/026540758900600106
- Ondaş, B. (2007). *Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Oyserman, D., Coon, H. M. ve Kimmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism: Evaluation of theoretical assumptions and meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 128 (1), 3-72. Doi: 10.1037//0033-2909.128.1.3
- Öksüz, Y. (1997). *Duyguların açılması eğitiminin üniversite öğrencilerinin özerklik düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış doktora lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Öngen, B. ve Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, 48(2), 1-18.
- Özaydınlık, Ş. (2014). *Evli çiftlerin evlilik uyumu ile kişilik özellikleri ve romantik ilişkilerindeki sosyal ilginin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özen, A. (2006). *Value similarities of wives and husbands and conflict resolution styles of spouses as predictors of marital adjustment* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven İ.E. (2014). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özügürlü, K. (2013). *Evlilik raporu: Evlilik-aile ve yaşam birlikteliği*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Paçacıoğlu, B. (2018). *Üç farklı kuşaktaki evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile aile işlevleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pek, J. C. X. ve Leong, F. T. L. (2003). Sex-related self-concepts, cognitive styles and cultural values of traditionality-modernity as predictors of general and domain-specific sexism. *Asian Journal of Social Psychology*, 6(1), 31-49. doi.org/10.1111/1467-839X.t01-1-00008
- Polat, D. (2006). *Evli bireylerin evlilik uyumları, aldatma eğilimleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Rathus, S. A., Nevid, J. S. ve Fichner-Rathus, L. (1998). *Essentials of human sexuality*. Needham Heights. MA: Allyn and Bacon.
- Ripley, J.S., Worthington, E.L, Bromley, D. ve Kemper, S.D. (2005). Covenantal and Contractual Values in Marriage: Marital Values Orientation toward

- Wedlock or Self-actualization (Marital VOWS) Scale Personal Relationships. *Printed in the United States of America*, IARR, 1350-4126, 317–336.
- Rhoden, J.L. (2003). Marital cohesion, flexibility, and communication in the marriages of nontraditional and traditional women. *The Family Journal*, 11 (3), 248-256. doi: 10.1177/1066480703251988
- Robins, R. W., Caspi, A. ve Moffitt, T. E. (2000). Two personalities, one relationship: Both partners' personality traits shape the quality of their relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(2), 251–259. doi:10.1037/0022-3514.79.2.251
- Roest, A. M. C., Dubas, J. S., Gerris, J. R. M., ve Engels, R. C. M. E. (2006). Disentangling value similarities and transmissions in established marriages: A cross-lagged longitudinal study. *Journal of Marriage and Family*, 68(5), 1132-1146. doi: 10.1111/j.1741-3737.2006.00319
- Rosen-Grandon, J., Myers, J. E. ve Hattie, J. A. (2004). The relationship between marital characteristics, marital interaction processes and marital satisfaction. *Journal of Counseling & Development*, 82(1), 58-6. Erişim adresi: https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/J_Myers_Relationship_2004.pdf
- Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(1), 101-117.
- Russel, B. (1998). *Evlilik ve ahlak*. İstanbul: Say Yayıncılık.
- Sabatelli, R. M. ve Bartle, S. (1995). Survey approaches to the assessment of family functioning: Conceptual, operational and analytical issues. *Journal Marriage and Family*, 57(4), 1025-1039. doi: 10.2307/353420
- Sakal, Ö. ve Aytekin, İ.(2014). Bireycilik-toplulukçuluk değerlerinin başarı amaç yönelimlerine etkisi üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(8), 45-66.
- Sargut, A. S. (1994). Bireyci ve ortaklaşa davranış ikileminde yönetim ve örgüt kuramları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 49, 321–332.
- Sardoğan, M.E. ve Karahan, T.F. (2005). Evli bireylere yönelik bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının evli bireylerin evlilik uyum düzeylerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 89-102.
- Saxton, L. (1982) *Marriage: The nature of marriage, the individual, marriage, and the family*. California: Wadsworth Publishing.
- Sayar, K. (2003). Kültürel bakış açısından benlik ve kişilik. *Yeni Sempozyum Dergisi*, 41(2), 78- 85.Erişim adresi: <http://yenisymposium.com/Pdf/TR-YeniSempozyum-81b0288b.pdf>
- Scott M. E., Schelar E. Manlove, J. ve Cui, C. (2009). Young adults attitudes about relationships and marriage: Times may have changed, but expectations remain high. *Child Trends Research Brief*. Erişim adresi: http://www.childtrends.org/Files/Child_Trends2009_07_08_RB_YoungAdult Attitudes.pdf

- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, (s. 1-65) içinde. NY: Academic Press.
- Seabrook, M. K. (1997). *The application of social cognitive theory to the intergenerational transmission of divorce*. (Unpublished phd dissertation). California: University of Califo Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/322335167>
- Sezen, L. (2005). Türkiye'de evlenme biçimleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27,185-194. Erişim adresi: <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunitaed/article/view/1020001540/1020001538>
- Seligman, C. ve Katz, A. N. (1996). The dynamics of value systems. In C. Seligman, J. M. Olson, ve M. P. Zanna (Ed.), *The psychology of values: The Ontario symposium*,(s. 53-75). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Shavitt, S., Torelli, C. J., Riemer, H. (2010). Horizontal and vertical individualism and collectivism: Implications for understanding psychological process. *Advances in Culture and Psychology*, 1, 384. doi:10.1093/acprof:oso/9780195380392.003.0007
- Sheldon, K. M. (2005). Positive value change during college: Normative trends and individual differences. *Journal of Research in Personality*, 39, 209-223. Erişim adresi: <http://web.missouri.edu/~sheldonk/pdfarticles/JRP05.pdf>
- Singelis, T. M., Triandis, H. C., Bhawuk, D. P.S. ve Gelfand, M. J. (1995). Horizontal and vertical dimensions of individualism and collectivism: A Theoretical and measurement refinement. *Cross Cultural Research*, 29, 240-275. doi:10.1177/106939719502900302
- Snyder, D. K. ve Smith, G. T. (1986). Classification of marital relationships: An empirical approach. *Journal of Marriage and the Family*, 48, 137-146.
- Sokolski, D. M. ve Hendrick, S. S. (1999). Fostering marital satisfaction. *Family Therapy*, 26 (1), 39-49. Retrieved 02.12.2018, from <http://search.proquest.com/openview/441642264276797de969be7b52f373c1/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2031151>
- Solmuş, T.(2011). *Çift, evlilik ve aile terapisi*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Soylu, Y.ve Kağnıcı, D.Y.(2015). Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(43), 44-54.
- Şendil, G. ve Korkut, Y. (2012). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 28 (0), 15-34
- Şener, A. (2002). *Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 13(4), 7-20.

- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.), Boston: Allyn and Bacon.
- Tekin Çatal, M., Çelik, B.S., Kalkan, M. (2017). Evlilik değerleri ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlama çalışması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(18), 621-636. doi.org/10.7827
- Tekin Çatal, M., Kalkan, M. ve Vural-Batık, M (2018). Evlilik tipleri ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 498-523. doi: 10.26466/opus.485281
- Temeloğlu Şen, E. (2014). *Çiftlerden birisi eksen I tanısı almış evli bireylerin evlilik uyumlarının, patolojiye dair atıfları, kontrol odakları ve baş etme yolları açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tezer, E.(1996). Evlilik ilişkisinden sağlanan Ddyum: Evlilik yaşamı ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7.
- Tezer Yörük, N. (2016). *Examining marital satisfaction in binational marriages, from an ecosystem perspective* (Yayımlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tolan, Ç.Ö. (2015). *Evlilik uyumunun kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri bağlamında yordanması (Diyarbakır ili örneği)* (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tolon, B. (1975). *Toplumbilimlerine giriş*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Tosyalı, M. (2010). *Evli bireylerde bağımlı ve özerk (sosyotropik-otonomik) kişilik özellikleri, empati ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Triandis, H.C. (1999). Cross-cultural psychology. *Asian Journal of Social Psychology*, (2), 127-143.
- Triandis, H.C. (2001). Individualism-collectivism and personality. *Journal of Personality*, 69(6), 907- 924.
- Tufan Çetin, B. (2010). *Evlilik doyumunun bazı değişkenlere göre yordanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Aile ve Toplum*, 9(3), 61-68.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018). *Evlenme istatistikleri*, Ankara: T.C. Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türk Medeni Kanunu.(2017). <http://www.mevzuat.gov.tr/-MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>
- Üncü, S. (2007). *Duygusal zeka ve evlilik doyumu ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Van Lange, P. A, Rusbult, C. E, Drigotas, S. M., Arriaga, X.B., Witcher, B.S., Cox, C.L. (1997) Willingness to sacrifice in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(6),1373-95 doi: 10.1037/0022-3514.72.6.1373.
- Vefikuluçay,D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2007). Kafkas üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 26–38. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/88570>
- Vural Batık, M. (2017). *Ebeveynliğe geçiş dönemindeki evli bireylerin evlilik ilişkilerini geliştirme programının evlilik doyumu ve eş destek düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Yaşın Dökmen, Z. ve Tokgöz, Ö. (2002). Cinsiyet, eğitim, cinsiyet rolü ile evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik arasındaki ilişkiler, *12. Ulusal Psikoloji Kongresinde Yayınlanan Poster*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Yavuzer, H. (2011). *Evlilik okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, Ş. (1993). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki evli bireylerin uyum düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1 (4), 23-28.
- Yılmaz, K.(2015). *Evlilik uyumu ve uyumu etkileyen etmenler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, Ş.(2017). *Görücü usulü evlenen ve flört ederek evlenen çiftlerin duygusal farkındalık ve duyguları ifade etme düzeylerinin evlilik doyumuna etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, Y. (2012). *İlişkiye ilişkin inançların evlilik uyumunu yordaması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Yılmazçoban A.M., (2016). Türk aile yapısında evlilik öncesi süreç etkisi görücü ve flört tipi yapılanma. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*,11(2), 1317-1340. doi: /10.7827
- Young, J. E. ve Klosko, J. S. (2016). *Hayatı yeniden keşfet*. İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Wasti, S. A. ve Erdil, S. E. (2007). Bireycilik ve toplulukçuluk değerlerinin ölçülmesi: Benlik Kurgusu ve INDCOL ölçeklerinin Türkçe geçerliliği. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7(1-2), 39-66.
- Wilcox, W. B. , Nock, S, L. (2006). What’s love got to do with it? Equality, equity, commitment and women’s marital quality. *Social Forces*, 84(3),1321-1345. doi: 10.1353/sof.2006.0076
- Witte, J.J. ve Nichols, J. A. (2008). More than a mere contract: Marriage as contract and covenant in law and theology. *University of St. Thomas Law Journal*, 5(13), 595-611.

Wong, S. ve Goodwin, R. (2009). Experiencing marital satisfaction across three cultures: A qualitative study. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(8), 1011-1028. doi:10.1177/0265407509347938

Zaglar, Z.(1996). *Hayat boyu flört*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Zeyneloğlu, S. ve Terzioğlu, F. (2011). Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçęinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 409-420. Erişim adresi: file:///C:/Users/User/Downloads/5000048303-5000065774-1-PB.pdf

EKLER

1.Ek Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcılar,

Aşağıdaki soruları samimi ve içtenlikle cevaplandırmanız araştırmamız için oldukça önemlidir. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacak olup araştırma haricinde kullanılmayacaktır. Ayrıca bu çalışmada sizden kimlik bilgileriniz istenmemektedir. Katıldığınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Melek KALKAN
Meliha Tekin ÇATAL

Cinsiyet: () kadın () erkek

Bir işte çalışma durumu: ()evet ()hayır

2.Ek Evlilik Değerleri Ölçeği

Sayın Katılımcı,

Ölçeğimizde evlilik değerleriyle ilgili 26 maddelik bir liste bulunmaktadır. Her madde iki şıktan oluşmaktadır. Size en uygun seçenektan yalnızca birini işaretleyiniz (A ya da B). Şu anda evli olsanız da olmasanız da ölçeği doldurabilirsiniz. Evliliğin nasıl olması gerektiğine inancınıza göre basitçe cevaplayınız. Her ifade için bir tercih yapınız. Lütfen boş ifade bırakmayınız. Katkılarınız için teşekkür ederiz

No	Maddeler
1	A-Kariyerimiz ile ilgili kararlar alırken eşim ve ben fikir alışverişinde bulunuruz -ben de partnerim de istediğimiz kararları alırız. B- Kariyer kararlarımızı alırken, eşim ve ben, bireysel olarak kendi isteklerimiz olmasa da, evliliğimiz için en iyi olan kararı almaya çalışırız.
2	A-Eğer seçim yapmam gerekseydi, hayatta evliliğim; kişisel hedeflerimden daha az önemli olurdu. B- Eğer seçim yapmam gerekseydi, hayatta evliliğim; kişisel hedeflerimden daha önemli olurdu.
3	A-Evlilik bir sözleşmedir, tam olarak siz üzerinize düşenleri yaparsınız, eşiniz de üzerine düşeni yapar. B- Evlilik bir sözleşmedir, tam olarak siz, eşiniz ne yaparsa yapsın evliliğinizin iyiliği için üzerinize düşenleri yaparsınız
4	A- Kadınların aileleri için kariyer hedeflerinden vazgeçmesi yanlıştır B- Kadınların aileleri için kariyer hedeflerinden vazgeçmesi doğrudur.
5	A- Bir eşin ilk önceliği, evliliği boyunca kendi hedeflerine ulaşmak olmalıdır B- Bir eşin ilk önceliği evliliğinin iyiliği için uğraşmak olmalıdır
6	A- Eğer eşlerin yaşam hedefleri artık birbirleriyle uyumlu değilse, boşanmaları mantıklıdır B- Eğer eşlerin yaşam hedefleri artık birbirleriyle uyumlu olmasa bile, boşanmaları mantıklı değildir.
7	A- Eşler apayrı bireylerdir

	B- Eşler birlikte bir olurlar.
8	A- Eşlerin kişisel ve finansal olarak kendine ait özellikleri olmalıdır. B- Eşler, kişisel ve finansal olarak birçok şeyi paylaşmalıdır.
9	A- Eşimin mutluluğu için hoşuma giden şeyleri bırakmak zorunda olmak beni rahatsız eder B- Eşimin mutluluğu için hoşuma giden şeyleri bırakmak zorunda olmak beni memnun eder
10	A-Bağlılık, birine sadık kalmaktır. Fakat eşlerden biri evlilik sözleşmesini bozarsa, bağlılık sona erebilir. B- Bağlılık, ömür boyu birbirine sadık kalmaktır
11	A- Sağlıklı bir evliliğin anahtarı kişinin kendine olan saygısıdır. B- Sağlıklı bir evliliğin anahtarı, fedakârlıktır.
12	A- Önceliklerim, önce kendi iyiliğime sonra evliliğimin iyiliğine yöneliktir. B- Önceliklerim, önce evliliğimin iyiliğine sonra kendi iyiliğime yöneliktir
13	A- Evlilik uzlaşmayı ve anlaşmayı gerektirir. B- Evlilik, bağlılık ve fedakârlık gerektirir.
14	A- Kendi ihtiyaçlarımdan vazgeçmek evliliğime zarar verebilir. B- Kendi ihtiyaçlarımdan vazgeçmek evliliğim için faydalı olabilir.
15	A- Esim ve ben bireysel olarak daha önemliyiz. B- Biz bir çift olarak daha önemliyiz.
16	A- Evlilik “aşk bitene kadar” dır. B- Evlilik “ölüm bizi ayırana kadar” dır.
17	A- Eğer seçmem gerekseydi benim iyiliğim evliliğimden daha önemli olurdu. B- Eğer seçmem gerekseydi evliliğim, kişisel iyiliğimden daha önemli olurdu.
18	A- Kendime yatırım yapmak; evliliğime yatırım yapmanın en iyi yoludur. B- Eşime yatırım yapmak; evliliğime yatırım yapmanın en iyi yoludur.
19	A- Ayrılık bir hata değil, bir seçenek olmalıdır. B- Ancak birbirine verilen sözlerin bozulması, bir boşanma nedeni olmalıdır.
20	A- Evlilik bir seçimdir B- Evlilik bir bağlıdır.
21	A- Evlilik; her iki kişinin ihtiyaçlarını karşılamak için eşlerin birlikte uğraşmasını temsil eder B- Evlilik, iki kişinin bir olabilmesini temsil eder.
22	A- Eşlerin ayrı banka hesapları, evlilik için iyi bir fikirdir B- Eşlerin ortak banka hesapları, evlilik için iyi bir fikirdir.
23	A- Güçlü bireyleri teşvik eden yasaları desteklemek, toplum için daha önemlidir. B- Güçlü evlilikleri teşvik eden yasaları desteklemek, toplum için daha önemlidir.
24	A- En önemli toplumsal sorunun, toplumun kişilerin ihtiyaçlarını karşılayan bir ortam yaratmaması olduğuna inanıyorum. B- En önemli toplumsal sorunun, toplumun evliliklerin sonsuza kadar sürmesini beklememesi olduğuna inanıyorum
25	A- Eğer evliliğimizde bir sorun varsa, yeni evlilik kurallarını içeren bir sözleşme yapmamızı isterim. B- Eğer evliliğimizde bir sorun varsa, birbirimize bağlılığımızı yenilemek ve affetmek isterim
26	A- Evlilik danışmanlığı alsaydık, kişisel gelişimim için cesaretlendirilmek isterdim. B- Evlilik danışmanlığı alsaydık, “bir” olmak için bir araya gelme konusunda cesaretlendirilmek isterdim.

3.Ek Evlilik Tipleri Ölçeği

Aşağıda evliliğe ilişkin bazı ifadeler bulunmaktadır. Her bir ifadeyi dikkatle okuduktan sonra, evliliğinizle ilgili olarak bu ifadelerin sizi ne kadar yansıttığı/sizin için ne kadar uygun olduğu konusunda en ilgili seçeneği işaretleyiniz. Katkılarımız için teşekkür ederiz.

1=Hiç Uygun Değil 2= Uygun Değil 3= Biraz Uygun 4= Uygun 5= Çok Uygun

1-Anlaşmazlıkları derhal çözmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
2-Kişisel eşyalarımın çoğunu (bilgisayar, telefon v.b.) eşimle paylaşıyorum.	1	2	3	4	5
3-Eşime onu sevdiğimi ve önemseydiğimi açıkça söylerim.	1	2	3	4	5
4-Evimize mobilyaları nasıl düzenleyeceğimize ve oda tasarımlarına birlikte karar veririz.	1	2	3	4	5
5-Eşimle ilişkimizin geleceği hakkında konuşuruz.	1	2	3	4	5
6-Eşim için kişisel çıkarlarımdan fedakârlık edebilirim.	1	2	3	4	5
7-Ev işlerinde eşimin ve benim yapacaklarımız önceden planlıdır.	1	2	3	4	5
8-Benim için en tatmin edici etkinlik eşim için bir şeyler yapmaktır.	1	2	3	4	5
9-Eşimle ortak arkadaş gruplarımız vardır.	1	2	3	4	5
10-Eşime öfkelendiğimde bunu ona söyleyebilirim.	1	2	3	4	5
11-Eşimle beraber geçireceğimiz saatleri önceden planlarız.	1	2	3	4	5
12-Evlilikler, her bireyin kendi potansiyelini keşfetmesine engel olmamalıdır.	1	2	3	4	5
13-Gerçek duygularımı gizlemeden eşimle paylaşıyorum.	1	2	3	4	5
14-Benim için en büyük eğlence eşimle zaman geçirmektir.	1	2	3	4	5
15-İlişkimizde iyi ve kötü yönlerimizi gerçekçi olarak konuşurum.	1	2	3	4	5
16-Evliliğimizde en önemli şeyin birbirimizin mutluluğunu artırmak için çabalamak olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
17-Eşimle birlikte eğlenmek için yeni deneyimler yaşayabilirim.	1	2	3	4	5
18-Evliliğimizde yaşanan sorunları kimseyle paylaşmam.	1	2	3	4	5
19-Tüm kazancımı eşimle paylaşıyorum.	1	2	3	4	5
20-Evlilik ilişkimiz, bildiğimiz çoğu çiftin hayatından daha heyecanlı görünüyor.	1	2	3	4	5
21-Eşimle işbirliği içinde sorumlulukları paylaştığımız zaman ilişkimiz için iyi bir şeyler yaptığımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
22-İlişkimizde hatalı davranışlarımızı eşimle oturup konuşabilirim.	1	2	3	4	5
23-Evimize ilgili işlerde iş bölümü yaparız.	1	2	3	4	5
24-Evliliğimizde herkes kendisi için iyi olacak kararları almakta özgürdür.	1	2	3	4	5
25-Eşimin desteğine her konuda ihtiyaç duyarım.	1	2	3	4	5
26-Evliliğimizde önemli kararları eşimle ortak alırım.	1	2	3	4	5
27-Eşim açık olarak söylemese de beni sevdiğini hissederim.	1	2	3	4	5
28-Eşler birbiri üzerine denetim kurmamalı, saygı duymalıdır.	1	2	3	4	5
29-Eşimle farklılıklarımızın ilişkimizi beslediğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
30- Kendimi eşime duygusal olarak yakın hissediyorum.	1	2	3	4	5

4.Ek Evlilik Yaşamı Ölçeği

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uyan seçeneği işaretleyiniz. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

1= Kesinlikle katılmıyorum 2= Katılmıyorum 3= Kararsızım 4= Katılıyorum 5= Kesinlikle katılıyorum

1. Evlilikten belediklerimin çoğu gerçekteşti.	1	2	3	4	5
2- Evliliğimizdeki engellerin aşılabilir olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
3- Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.	1	2	3	4	5
4- Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.	1	2	3	4	5
5. Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor.	1	2	3	4	5
6. Huzurlu bir ev yaşamım var.	1	2	3	4	5
7. Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.	1	2	3	4	5
8. Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.	1	2	3	4	5
9. Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaşdır.	1	2	3	4	5
10. Baş başa kaldığımız zaman benim canım hiç sıkılmaz.	1	2	3	4	5

5.Ek Ölçek İzni

Evlilik yaşam ölçeği Gelen Kutusu x

melih hoca <melihacatal82@gmail.com>

10 May 2017 10:29

Alıcı: esin@metu.edu.tr

Hocam merabalar

Ben ondokuz mayıs üniversitesinde doktora öğrencisiyim. Çalışmamda sizin geliştirmiş olduğunuz evlilik yaşam ölçeğini izniniz olursa kullanmak istiyorum. Ölçeği ve puanlama şeklini gönderebilir misiniz teşekkür ederim.

Esin Tezer <esin@metu.edu.tr>

11 May 2017 12:00

Alıcı: ben

Ölçek ve ilgili bilgileri ekte gönderiyorum. Başarılar dilerim.

6. Ek Etik Kurul Kararı

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
29.01.2019	1	2019 - 20

KARAR NO: 2019 - 20
Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencisi Meliha Tekin ÇATAL'ın Prof. Dr. Melek KALKAN danışmanlığında "Evli Bireylerin Evlilik Değerleri, Evlilik Doyumu ve Evlilik Tipleri Arasındaki İlişki" isimli doktora tezine ilişkin anket çalışmasını içeren 3960 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencisi Meliha Tekin ÇATAL'ın Prof. Dr. Melek KALKAN danışmanlığında "Evli Bireylerin Evlilik Değerleri, Evlilik Doyumu ve Evlilik Tipleri Arasındaki İlişki" isimli doktora tezine ilişkin anket çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.